

**UNESCO DÜNYA MİRAS ALANI BURSA
VAİZİYE MEDRESESİ'NİN KÜLTÜREL MİRAS
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**2025
YÜKSEK LİSANS TEZİ
DİSİPLİNLERARASI KÜLTÜREL MİRAS VE
MİRAS ALAN YÖNETİMİ**

Betül BEDİR

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Çiğdem BOGENÇ**

**UNESCO DÜNYA MİRAS ALANI BURSA VAİZİYE MEDRESESİ'NİN
KÜLTÜREL MİRAS AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Betül BEDİR

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Çiğdem BOGENÇ**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Disiplinlerarası Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Mayıs 2025**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	14
EVREN VE ÖRNEKLEM /ÇALIŞMA GRUBU.....	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	15
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	16
1.1. Kültür Kavramı	16
1.2. Kültürel Miras Kavramı	18
1.2.1. Somut Kültürel Miras	19
1.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras	21
1.3. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması Gereksinimi	22
1.4. Kültürel Mirası Koruma Yaklaşımları.....	24
1.4.1. Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Uluslararası Örgütlenmeler	
24	
1.4.1.1. UNESCO	25
1.4.1.2. ICOMOS	26
1.4.1.3. ICOM.....	28

1.4.1.4. ICCROM.....	30
1.4.1.5. ICC.....	32
2. BURSA HANLAR BÖLGESİ VE MEDRESE KAVRAMI	33
2.1. Bursa'nın Tarihçesi	33
2.2. Medrese Kavramı	37
2.3. Bursa'daki Medreseler	40
2.3.1. Süleyman Paşa Medreseleri.....	40
2.3.2. Gökdere Medresesi	43
2.3.3. Lala Şahin Paşa Medresesi	45
2.3.4. Haraçcıoğlu Medresesi	49
2.3.5. Yıldırım Medresesi	50
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	53
3.1. Vaiziye (Mahkeme) Medresesi	53
3.1.1. Medresenin Tarihi	53
3.1.2. Medresenin Plan Özellikleri	54
3.1.3. Vaiziye (Mahkeme) Medresesi Tamamlanmış Olan Restorasyon Çalışmaları	61
3.2. Yöntem.....	62
3.3. Çalışma Grubu ve Örneklem.....	63
3.4. Veri Toplama Süreci	64
3.5. Araştırma Bulgu ve Yorumları	67
3.5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	68
3.6. Vaiziye Medresesi: İşletme Sahiplerine Ait Sorular	69
3.6.1. Vaiziye Medresesi'nde Yapılan Faaliyetler Medresenin Tarihi Dokusu ile Uyumlu Olduğunu Düşünüyor Musunuz?	69
3.6.2. Vaiziye Medresesi'nde Koruma ve Yeniden İşlevlendirme Süreci Hala Devam Etmektedir. Kültürel Mirasın Korumasında ve İşlevlendirme Konusu Açısından Yeterli Buluyor Musunuz?	71
3.6.3. UNESCO Listesine Giren Bursa Hanlar Bölgesinde Yer Alan Vaiziye Medresesi Yerli ve Yabancı Turistler Tarafından Ziyaret Ediliyor Mu?	73
3.6.4. Vaiziye Medresesi'nin Avlu Kısımına 'Türk-İslam Sanatlarına (Hat, Tezhip, Minyatür, Çini, İpek Böcekçiliği, Kilim ve Dokuma vb.) Yönelik Atölyeler ve Yeme-içme Alanlarının Yapılması Ziyaretçi Sayısını Artırır Mı?	75

3.6.5. Medreseler Geçmişte Eğitim Amaçlı İnşa Edilmiş Yapılardır. Günümüzde Vaiziye Medresesi'ndeki Ticari Faaliyetlerin Bu Dokunun Ruhuna Uyumlu Olmadığını Düşünüyor Musunuz?	77
3.7. Vaiziye Medresesi: Ziyaretçilere Ait Sorular	79
3.7.1. Vaiziye Medresesi'nin Yeniden İşlevlendirilmesi Sürecinde Sizce Aşağıdaki Etkinliklerden Hangisine Yer Verilmelidir (Birkaç Seçenek İşaretleyebilirsiniz).	79
3.7.2. Vaiziye Medresesi'nin İşlevi Dışında Kullanılması Turizmi Olumsuz Yönde Etkiler Mi?	80
3.7.3. Vaiziye Medresesi'nin Amacı Dışında Kullanılmasının Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği Konusunda Olumsuz Etkileri Olduğunu Düşünüyor Musunuz?	82
3.7.4. Vaiziye Medresesi, Tarihsel Olarak Kur'an Eğitimi, Hadis, Fıkıh Dersleri ve Dini Sohbetler Gibi Geleneksel Dini İşlevlere Sahipti. Sizce Medresenin Bu İşlevleri Dışında Kültürel ve Sosyal Amaçlı Kullanımı Toplumsal Fayda Açısından Uygun Mudur?	83
3.7.5. Vaiziye Medresesi'nin Eğitim Dışındaki Farklı Amaçlarla Kullanılmasının, Yapının Orijinal Kimliği ve İşlevini Korumasını Olumsuz Etkileyebileceğini Düşünüyor Musunuz?	85
3.7.6. Vaiziye Medresesinin Modern Hayata Entegrasyonu İçin Hangi Tür Çözümler Önerirsiniz?	87
3.7.7. Medreselerde Eğitim Faaliyetleri Dışında Sosyal ve Kültürel Aktiviteler Yapılması Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?	89
3.7.8. Vaiziye Medresesi'nin Sanat Galerisi, Kütüphane, Konser Salonu Gibi İşlevlere Dönüştürülmesinin, Kentsel Bellek ve Toplumsal Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlayacağını Düşünüyor Musunuz?	90
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
KAYNAKÇA.....	99
TABLolar LİSTESİ	107
ŞEKİLLER LİSTESİ	109
EKLER	110
Ek 1 : Etik Kurul Başvuru Formu	110
Ek 2 : Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	111
Ek 3 : Anket Formu.....	112
ÖZGEÇMİŞ	115

TEZ ONAY SAYFASI

Betül BEDİR tarafından hazırlanan “UNESCO DÜNYA MİRAS ALANI BURSA VAİZİYE MEDRESESİ’NİN KÜLTÜREL MİRAS AÇISINDAN İNCELENMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Çiğdem BOGENÇ

.....

Tez Danışmanı, Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 29/05/2025

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Banu BEKÇİ (RTEÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Çiğdem BOGENÇ (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Yasin DÖNMEZ (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Betül BEDİR

İmza :

ÖNSÖZ

Tarihî ve kültürel mirasımız, geçmişle olan bağlarımızı kurmamızı sağlayan en değerli unsurlardan biridir. Bu bağlamda, Osmanlı döneminin önemli eğitim ve kültür kurumları olan medreseler, sadece mimarî yapılar olarak değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve entelektüel hafızamızın taşıyıcıları olarak günümüzde de önemini korumaktadır. Osmanlı Devleti'ne uzun süre başkentlik yapmış olan Bursa, sahip olduğu tarihî birikim ve özgün mimarî yapılarıyla bu mirasın en güçlü temsilcilerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, UNESCO Dünya Miras Alanı'nda konumlanan Bursa Hanlar Bölgesi'ndeki Vaiziye (Mahkeme) Medresesi örneği üzerinden, medrese yapılarının kültürel miras çerçevesinde muhafaza edilmesi ve güncel kullanımlara kazandırılması hususunda bir bilinç oluşturmaya ve bu alanda akademik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Araştırmanın temelini, medreselerin özgün tarihsel kimliklerinin korunmasının yanı sıra, çağdaş kentsel dokuya başarılı bir şekilde entegre edilmeleri zorunluluğu teşkil etmektedir.

Bu tez çalışmasının yürütülmesinde, bilgi ve tecrübesiyle çalışmama yön veren, her aşamada akademik rehberliğini ve desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Çiğdem BOGENÇ'e en içten şükranlarımı sunarım.

Tez savunma sürecinde katkılarını esirgemeyen, yapıcı değerlendirmeleri ve bilimsel görüşleriyle çalışmamın gelişimine önemli katkılar sağlayan saygıdeğer jüri üyeleri Prof. Dr. Yasin DÖNMEZ ve Prof. Dr. Banu BEKÇİ'ye teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, sabrı, sevgisi ve koşulsuz desteğiyle her daim yanımda olan sevgili eşim Uğur BEDİR'e en derin şükranlarımı sunuyorum.

Akademik yolculuğum boyunca bilgi ve deneyimiyle bana rehberlik eden Dr. Öğr. Üyesi Süleyman UĞURLU'ya da en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu tez, yalnızca akademik bir çalışmanın ürünü değil; aynı zamanda kültürel mirasın korunmasına yönelik kişisel bir duyarlılığın da ifadesidir.

ÖZ

Kültür, bireylerin ve toplulukların yaşam biçimlerini, inanç sistemlerini, değerlerini, sanat anlayışlarını ve toplumsal pratiklerini kapsayan çok boyutlu ve dinamik bir olgudur. Kültürel miras ise, bir toplumun tarihsel süreç içerisinde oluşturduğu ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Bu miras, somut (tarihi yapılar, anıtlar, arkeolojik alanlar vb.) ve soyut (dil, gelenek, müzik, dans vb.) unsurlarıyla birlikte, toplumsal kimliğin, kolektif hafızanın ve kültürel sürekliliğin temelini oluşturur. Bu bağlamda kültürel mirasın korunması ve çağdaş yaşamla uyumlu bir şekilde yeniden işlevlendirilmesi, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Kültürel mirasın önemli somut unsurlarından olan medreseler, İslam dünyasında özellikle Orta Çağ'dan itibaren bilim, din, felsefe ve edebiyat gibi alanlarda eğitimin yürütüldüğü kurumsal yapılar olarak hem bilgi üretiminde hem de kültürel etkileşimde merkezi bir rol üstlenmişlerdir. Osmanlı Devleti döneminde medreseler yalnızca eğitim kurumları olarak değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşamın merkezleri olarak işlev görmüş; mimari estetikleriyle de dönemin sanat ve tasarım anlayışını yansıtan önemli kültürel miras öğeleri haline gelmişlerdir. Bu bağlamda Bursa, Osmanlı'nın ilk başkentlerinden biri olarak, erken dönem Osmanlı medrese mimarisinin ve eğitim anlayışının özgün örneklerine ev sahipliği yapması açısından özel bir konuma sahiptir.

Bu çalışma, Bursa'da yer alan ve Osmanlı dönemine ait önemli yapılardan biri olan Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'ni kültürel mirasın korunması ve yeniden işlevlendirilmesi bağlamında ele almaktadır. Medresenin tarihî ve mimarî özellikleri incelenerek, kültürel kimliğin korunmasına hizmet edecek şekilde nasıl sürdürülebilir ve işlevsel bir yapıya dönüştürülebileceği tartışılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Vaiziye Medresesi örneği üzerinden, kültürel miras yapılarının çağdaş yaşamla entegrasyonunu sağlayacak stratejiler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Vaiziye Medresesi, Yeniden İşlevlendirilme, Kültürel Miras.

ABSTRACT

Culture is a multidimensional and dynamic phenomenon encompassing individuals' and communities' lifestyles, beliefs, values, artistic expressions, and social practices. Within this scope, culture includes a broad spectrum ranging from interpersonal relationships and social norms to traditions and creative expressions. On the other hand, cultural heritage refers to the totality of tangible and intangible values created by society throughout its historical process and deemed necessary to be transmitted to future generations. This heritage, consisting of tangible elements (such as historical buildings, monuments, and archaeological sites) and intangible elements (such as language, traditions, music, and dance), forms the foundation of social identity, collective memory, and cultural continuity. In this context, cultural heritage preservation and adaptive reuse in harmony with contemporary life are essential for cultural sustainability.

Madrasahs have played a central role in the production of knowledge and cultural interaction, especially since the Middle Ages in the Islamic world, as institutional structures where education in fields such as science, religion, philosophy, and literature was conducted. During the Ottoman Empire, madrasahs functioned as educational institutions and as centers of social and cultural life. With their architectural aesthetics, they emerged as significant elements of cultural heritage, reflecting the artistic and design understanding of their time. In this respect, Bursa holds a special position as one of the first capitals of the Ottoman Empire, hosting original examples of early Ottoman madrasah architecture and educational philosophy.

This study addresses the Vaiziye (Court) Madrasah, one of the significant structures from the Ottoman period in Bursa, within the context of cultural heritage preservation and adaptive reuse. By examining the historical and architectural features of the madrasah, the study discusses how it can be transformed into a sustainable and functional structure that contributes to the preservation of cultural identity. In this regard, the study aims to develop strategies to ensure the integration of cultural heritage buildings into contemporary life, using the example of the Vaiziye Madrasah.

Keywords: Bursa, Vaiziye Madrasah, Re-functionalization, Cultural Heritage.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Unesco Dünya Miras Alanı Bursa Vaiziye Medresesi'nin Kültürel Miras Açısından İncelenmesi
Tezin Yazarı	Betül BEDİR
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Çiğdem BOĞENÇ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	29/05/2025
Tezin Alanı	Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	115
Anahtar Kelimeler	Bursa, Vaiziye Medresesi, Yeniden İşlevlendirilme, Kültürel Miras.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	A Cultural Heritage Analysis of the Vaiziye Madrasa in Bursa as Part of the UNESCO World Heritage Site
Author of the Thesis	Betül BEDİR
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Çiğdem BOĞENÇ
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	29/05/2025
Field of the Thesis	Department of Cultural Heritage and Heritage Area Management
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	115
Keywords	Bursa, Vaiziye Madrasah, Re-functionalization, Cultural Heritage.

KISALTMALAR

C	: Cilt
cm	: Santimetre
ICC	: Uluslararası Ceza Mahkemesi
ICCROM	: Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım �alışmaları
ICOM	: Uluslararası Müzeler Konseyi
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
m	: Metre
M.�.	: Milattan önce
s	: Sayfa
S	: Sayı
SKM	: Somut Olmayan Kültürel Miraslar
ss	: Sayfa Sayısı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eēitim, Bilim ve Kültür �rg�t�

ARAŞTIRMANIN KONUSU

14. yüzyılda küçük bir beylik olarak Anadolu topraklarında ortaya çıkan Osmanlı Devleti, kısa sürede üç kıtaya yayılmış ve altı asır boyunca ayakta kalmayı başarmıştır. Gerek askerî ve siyasî başarıları gerekse mimarî, kültürel ve idarî yapılanmalarıyla dünya tarihine damga vuran Osmanlı Devleti, özellikle şehirleşme ve kamu yapıları inşa sürecinde kendine özgü bir medeniyet inşa etmiştir. Bu bağlamda, erken dönem Osmanlı şehirlerinin çekirdeğini oluşturan han, hamam, cami ve medrese gibi yapı kompleksleri, sadece işlevsel unsurlar olmakla kalmayıp aynı zamanda Osmanlı'nın sosyo-kültürel kimliğini yansıtan önemli mimarî miraslardır.

Bu araştırma, UNESCO Dünya Miras Alanı olan Bursa Hanlar Bölgesinde Osmanlı Devleti'nin erken dönemlerinden klasik dönemin başlangıcına kadar inşa edilen medreselerin korunması ve yeniden işlevlendirilmesi sürecini incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Hanlar Bölgesi içinde konumlanan Vaiziye (Mahkeme) Medresesi örneği üzerinden, medrese yapılarının tarihî, mimarî ve kültürel miras değeri analiz edilmiştir. Yapının özgün nitelikleri bağlamında, geçmişten günümüze kadar geçirdiği fiziksel ve işlevsel dönüşümler incelenmiş; günümüzdeki kullanım biçimleri doğrultusunda sürdürülebilir koruma olanakları değerlendirilmiştir.

Araştırmanın temel konusu, Vaiziye Medresesi'nin tarihsel gelişimi, mimarî özellikleri, restorasyon süreçleri ve mevcut kullanımlarının kültürel mirasın korunması açısından taşıdığı anlam ve etkilerin değerlendirilmesidir. Ayrıca, yapının güncel kentsel bağlam içindeki rolü ve potansiyel işlev önerileri de çalışmanın kapsamı içinde ele alınmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Osmanlı döneminde inşa edilen medreseler, sadece eğitim kurumları olarak değil, aynı zamanda dönemin mimarî ve kültürel anlayışını yansıtan önemli yapılar olarak değerlendirilmektedir. Ancak zamanla işlevlerini yitiren bu yapılar, günümüz kent dokusunda ya atıl kalmakta ya da özgün kimliğinden uzaklaşmış şekilde kullanılmaktadır. Bu çalışma, kültürel miras bilinciyle ele alınması gereken bu yapılardan biri olan Vaiziye Medresesi'ne odaklanmaktadır. Vaiziye Medresesi'nin bu

araştırma için seçilmesinin temel nedeni, benzerlerinden farklı olarak tarihsel süreçte sadece eğitim değil, aynı zamanda ticaret ve yargı işlevlerini de üstlenmiş çok yönlü bir yapı olmasıdır. Bu çok işlevli yapısıyla Vaiziye Medresesi, Osmanlı kent yaşamındaki medreselerin çeşitli rollerini anlamak açısından özgün ve önemli bir örnek teşkil etmektedir. Çalışmanın amacı, bu medresenin tarihî ve mimari özelliklerini belgeleyerek korunmasına yönelik öneriler geliştirmek ve sürdürülebilir bir yeniden işlevlendirme yaklaşımı ortaya koymaktır.

ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine dayanmakta olup, Bursa'daki Osmanlı medreselerinin kültürel miras olarak değerlendirilmesine ve özellikle Vaiziye Medresesi'nin kapsamlı bir şekilde incelenmesine odaklanmıştır. Çalışma, veri toplama sürecinde alan gözlemleri, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve dokümantasyon incelemeleri gibi çeşitli teknikleri titizlikle kullanarak yrtlmştir.

Materyal ve Yöntem kısmında, bu süreçler ve kullanılan araçlar ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Alan gözlemleriyle Vaiziye Medresesi'nin mevcut fiziksel durumu, mimari özellikleri ve çevresel etkileşimleri belgelenmiş; yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla ise paydaşların (yerel yönetim temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, akademik uzmanlar ve yerel halk) medreseye ilişkin algıları, beklentileri ve potansiyel işlevlendirme fikirleri derinlemesine analiz edilmiştir. Ayrıca, medresenin tarihsel süreç içerisindeki konumu, mimari nitelikleri ve önceki işlevlendirme deneyimleri; arşiv belgeleri, akademik yayınlar ve diğer ilgili dokümanların incelenmesi yoluyla ortaya konulmuştur.

Elde edilen veriler ışığında, alışma Vaiziye Medresesi özelinde elde edilen bulgular üzerinden, genel olarak Bursa'daki Osmanlı medreselerinin kültürel miras olarak değerlendirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, bu yapıların kent kimliği, toplumsal hafıza ve turizm potansiyeli açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır. Bu kapsamlı yöntemsel yaklaşım, medreselerin yalnızca birer mimari yapı olmanın ötesinde, kentsel ve toplumsal yaşamın ayrılmaz bir unsuru olarak anlaşılmasına imkân tanımıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Bu araştırma kapsamında geliştirilen hipotezler ve ilgili araştırma problemleri aşağıda sıralanmıştır:

Hipotez 1: Vaiziye Medresesi örneğinde, geleneksel mimarî dokusu muhafaza edilerek kültürel veya eğitsel amaçlı çağdaş işlevlerle bütünleştirildiği takdirde, yapının hem tarihî kimliği sürdürülebilir kılınacak hem de etkin bir kullanım potansiyeli elde edilecektir.

Hipotez 2: Vaiziye Medresesi'nin, yerel halkın çeşitli gereksinimlerine cevap verecek çok yönlü işlevlerle (örneğin, kültür merkezi, kütüphane, eğitim alanı vb.) yeniden değerlendirilmesi, yapının korunmasına katkı sağlamanın yanı sıra toplumsal ilişkilerini de güçlendirecektir.

Araştırma Problemi 1: Yeniden işlevlendirme süreçlerinde, tarihî yapıların özgün kimliklerinin korunması ile günümüzün işlevsel gereksinimlerinin dengelenmesi, çoğu zaman ihmal edilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma Problemi 2: Tarihî yapıların yalnızca turizm odaklı bir yaklaşımla yeniden işlevlendirilmesi, bu yapıların kendilerine özgü kimliğini ve toplumun kolektif hafızasındaki yerini olumsuz yönde etkileyebilme riskini barındırmaktadır.

Bu hipotez ve sorunsallar, medrese yapılarının korunmasına yönelik stratejiler geliştirilmesinde ve bu yapıların gelecek nesillere aktarılmasına ilişkin yöntemlerin belirlenmesinde yönlendirici rol oynamaktalar.

EVREN VE ÖRNEKLEM /ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın evrenini, Bursa il sınırları içinde yer alan Osmanlı dönemi medreseleri oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde örneklem olarak Vaiziye (Mahkeme) Medresesi seçilmiştir. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu tercihin temel nedeni, medresenin hem fiziksel olarak günümüze ulaşmış olması hem de kentsel bağlamda aktif olarak kullanılan nadir yapılardan biri olmasıdır.

Araştırma kapsamında görüşme yöntemi kullanılarak, veri toplama süreci üç ana katılımcı grubu üzerinden yürütülmüştür: Vaiziye Medresesi içerisinde faaliyet gösteren işletme sahipleri (10), çevredeki yerel halk (100). Görüşmelerin bir bölümü yüz yüze, bir bölümü ise dijital ortamda gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, yapı içerisinde doğrudan hizmet almayan ziyaretçiler görüşme sürecine dahil edilmemiş; ancak, yapılan saha gözlemleri aracılığıyla araştırmaya dolaylı katkı sağlayan aktörler olarak değerlendirilmişlerdir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırmanın coğrafi kapsamı, Bursa ili ile sınırlı olup, içerik olarak Osmanlı dönemine ait medrese yapıları özelinde odaklanmaktadır. Bu çerçevede örnek uygulama olarak Vaiziye Medresesi ele alınmıştır. Araştırma, yalnızca medresenin fiziksel yapısını değil, aynı zamanda mevcut kullanımlarını, sosyal işlevlerini ve kentsel bağlamdaki yerini de değerlendirmektedir.

Bu araştırmanın birtakım sınırlılıkları mevcuttur. Öncelikle, Vaiziye Medresesi'ne dair arşiv kaynaklarının sınırlı olması, yapının tarihsel süreçteki kullanımları hakkında kapsamlı veri elde edilmesini güçleştirmiştir. Ayrıca, medresenin günümüzde farklı işletmelere kiralanmış olması nedeniyle mekânsal bütünlük ve tarihî kimliğe uygunluk konusunda gözlemlenen çeşitlilik, değerlendirme sürecinde tutarsızlık yaratmıştır. Saha çalışması sırasında bazı mülkiyet sahipleriyle görüşme sağlanamaması da veri temininde kısıt oluşturmuştur.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İslam dünyasında önemli bir eğitim kurumu olarak ortaya çıkan medreseler, kelime kökeni itibarıyla Arapça "derase" fiilinden türeyen "medrese" (مدرسة) sözcüğünden gelmektedir ve "ders okunan yer" anlamına işaret etmektedir. Tarihsel süreçte medreseler, yalnızca dini ilimlerin değil, aynı zamanda matematik, astronomi, tıp gibi çeşitli bilim dallarının da öğretildiği önemli ilim merkezleri olmuşlardır. Bulundukları kentlerin kültürel ve entelektüel yaşamına önemli katkılar sunan bu yapılar, aynı zamanda vakıf sistemleri üzerinden sosyal ve ekonomik işlevler de üstlenmişlerdir. Osmanlı Devleti döneminde ise medreseler, mimari açıdan da özgünleşerek bulundukları kentsel dokunun karakteristik unsurları haline gelmişlerdir. Bu bağlamda, medrese kavramı, salt bir eğitim yapısını değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve sosyal boyutları olan zengin bir mirası ifade etmektedir.¹

1.1. Kültür Kavramı

Dilbilimde “kültür” kelimesinin kökeninin Latince’de “cultura” veya “colere” terimlerine dayandığı bilinmektedir. Bu sözcükler, kelimenin kökünü oluşturmakta ve kültürel kavramların nasıl şekillendiğine dair ipuçları sunmaktadır.² Kültür, insanların çalışmaları ve doğayı şekillendirme çabalarıyla doğrudan bağlantılıdır; bu süreç, insan aktiviteleriyle yaratılan ve “ikinci bir doğa” olarak kabul edilebilecek bir yapıyı ifade eder. Bu bağlamda, kültür insanoğlunun etkisiyle dönüşen ve gelişen bir fenomen olarak da ele alınabilir.³

18. yüzyılın sonlarına doğru “cultura” kelimesi esasen tarım faaliyetleriyle, yani ekim, hasat, çift sürme gibi işlerle ilişkilendiriliyordu. Ancak 1800’lü yılların başından itibaren, bu terim yeni bir anlam kazanmaya başlamış ve insanların deneyimleriyle, yaşam tarzlarıyla özdeşleştirilmeye başlanmıştır. Bu dönüşümle birlikte, “cultura” artık yalnızca toprağa değil, insanın kendisine ve toplumsal yapılarına atıfta bulunan geniş bir kapsamı ifade eder hale gelmiştir.⁴ Bu bağlamdaki

¹ Çiçek, F. (2018). Osmanlı Medreselerinin Eğitim Sistemi ve Günümüzdeki Yansımaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 16(31), 147-170

² Oğuz ES, “Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı”, (Edebiyat Dergisi, C:28, S:2, 2011), s.125-126.

³ Anıl ÇEÇEN, “Kültür Yönetimi”, (Amme İdaresi Dergisi, C:18, S:2, 1985), s.114.

⁴ Burcu GÜNDEN, Yükseköğrenim Gören Bireylerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumları İle Kültürel Miras Kavramına İlişkin Metaforik Algıları Üzerine Bir Çalışma, (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), s.17.

dönüşüm, özellikle Romalı düşünür Cicero ve şair Horatius'un katkılarıyla şekillenmiştir. Cicero, bu süreci “cultura animi” ifadesiyle tanımlamıştır. Bu ifade, insan ruhunun eğitilmesi ve olgunlaştırılması anlamına gelmektedir ve esas olarak, insanın iç dünyasının geliştirilip iyileştirilmesine vurgu yapar.⁵ Bu anlamda kültür; insanlara özgü bir olgu olarak, bilgi, inançlar ve davranışlar gibi unsurların yanı sıra bu unsurlardan doğan her türlü fiziksel ve düşünsel üretimi kapsar. Bu, toplumun ve bireylerin var oluş şekillerini belirleyen dil, gelenekler, ideolojiler, simgeler, yasalar, etik kurallar, teoriler, araçlar, teknolojiler, bilim, felsefe ve sanat gibi çeşitli maddi ve manevi elementlerin toplamıdır. Kültür, böylece, topluluk tarafından ortaklaşa üretilen, paylaşılan ve sürdürülen değerler ve kurumlar bütünü olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, kültür bir topluluğun yaşam tarzını, onların dünyayı nasıl algıladıklarını ve içinde yaşadıkları dünyayı nasıl şekillendirdiklerini ifade eder.⁶

UNESCO'nün Dünya Kültür Politikaları Konferansı'nın Sonuç Bildirgesi'nde belirtilen kültür tanımına göre ise, kültürün yalnızca bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda bir topluluğun ya da sosyal grubun yaşam tarzlarını, temel insan haklarını, değer sistemlerini, geleneklerini ve inançlarını da içeren geniş bir olgu olduğunu vurgular. Bu tanıma göre, kültür, bir topluluğun ya da grubun ayırt edici fiziksel, ruhsal, düşünsel ve duygusal özelliklerinin bir araya gelmesiyle oluşan, geniş kapsamlı bir bütündür. Dolayısıyla, kültür bir toplumun kimliğini ve özünü ifade eder ve onun dünyayı nasıl gördüğü ve anlamlandırdığına dair derin bir kavrayış sunar.⁷

Edward Burnett Tylor, antropoloji alanının öncülerinden biri olarak kabul edilir ve kültür konusunda tarih boyunca yapılmış en erken ve net tanımlardan birine imza atmıştır. Tylor'a göre kültür, bir bireyin toplumun bir parçası olarak edindiği bilgiler, inançlar, sanat, yasalar, etik değerler, gelenekler, ritüeller, davranış biçimleri ve becerilerin karmaşık bir toplamıdır. Aynı zamanda, kültürü geçmişten gelen, kuşaktan kuşağa aktarılan ve öğrenilen bir miras ve değerler bütünü olarak görmüştür. Bu tanım, kültürün sadece bilgi ve sanatsal üretimlerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumun

⁵ Özlem D., Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi, (Notos Kitap, 2012), s.158.

⁶ A. Kadir ÇÜÇEN, “Kültür, Uygarlık, Evrensellik ve Çok-Kültürlülük”, (Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, S:4, 2005), s.111.

⁷ UNESCO, “Mexico City Declaration on Cultural Policies”, (1982), https://culturalrights.net/descargas/drets_culturals401.pdf, Erişim Tarihi: 18.03.2024.

temel yapısını ve bireylerin yaşam biçimlerini de şekillendiren geniş bir alan olduğunu ortaya koyar.⁸

Williams ise, kültür kavramını;

İsim türünden işleme kelimesiyle başlayan- mahsul “kültürü” (hasat etmesi) ya da hayvanların (doğurtulması ve büyütülmesi) ve insan zihninin kültürü (aktif hasat edilmesi) uzantısı vasıtasıyla 18. yüzyılın sonlarında, özellikle Almanca ve İngilizcede tek insan ruhunun düzeni ya da genellemesi anlamına gelen bir isim türüdür. Öyle ki belirgin hale gelen insanların ‘bütün yaşam tarzları’ hakkında bilgi verir. Herder, ilk defa ‘kültürler’ olarak çoğul anlamda kasıtlı olarak herhangi bir tekilden ya da sözüm ona ‘uygarlaşma’nın tek taraflı görüşünden ayırmak maksadıyla kullanmıştır.

şeklinde ifade etmiştir.

Kültürün çeşitli sınıflandırmaları ve tanımları arasında yaygın bir görüş, onun bir topluluğun davranış kurallarını ve normlarını belirleyen bir sistem olduğunu öne sürer. Bu bağlamda, batı akademisinde antropologlar genellikle kültür yerine “sosyal yapı” terimini tercih ederler. Bir insanın doğduğu ve içinde büyüdüğü kültürel ortam, toplumun değerlerini, inanışlarını, geleneklerini ve göreneklerini barındıran ‘kültürel yapı’ ile bireyler arasındaki ve toplumsal gruplar arasındaki etkileşimlerin yaşandığı toplumsal sistemler ve kurumsal yapıları kapsayan ‘sosyal yapı’ olmak üzere iki ana kategoriye ayrılır. Bu iki yapı, bir topluluğun temelini oluşturur ve içinde yaşayan bireylerin etkileşimlerini şekillendirir.⁹

1.2. Kültürel Miras Kavramı

Kültürel miras, toplulukların geçmişten gelen ortak hikayelerini, bir arada olma ve birbirine bağlılık hissini pekiştiren, kuşaklar boyu aktarılan deneyimlerin ve geleneklerin sürdürülmesini sağlayan, aynı zamanda gelecek nesillerin kültürel gelişimine yön veren önemli değerler bütünüdür.¹⁰

Zaman içinde “kültürel miras” anlayışı evrilerek günümüze değin çeşitlenmiş bir yapıya bürünmüştür. Başlangıçta, koruma çabaları esas olarak önemli anıt ve yapılarla sınırlı iken, bu kavram zamanla evler, şehirler ve kırsal bölgeler gibi fiziksel mekanları kapsayacak şekilde genişlemiştir. Ardından, kültür ve sanat gibi soyut

⁸ Edward Burnett TYLOR, “Kültür Bilimi”, çev. Esra DABAĞCI, (ViraVerita E-Dergi, S:4, 2016), s.91.

⁹ M. ERKAL, Sosyoloji, (İstanbul: Der Yayınları, 1993), s.37.

¹⁰ Gizem ÖKSÜZ KUŞÇUOĞLU/ Murat TAŞ, “Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi”, (Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi, C:2, S:1, 2017), s.60.

alanları da bünyesine dahil ederek, kültürel mirasın tanımı ve kapsamı daha da zenginleşmiştir. Bu süreç, kültürel mirasın sadece somut yapılarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumların yaşam biçimleri, sanatları ve gelenekleri gibi soyut unsurları da içerdiğini vurgular.¹¹

Kültürel ve doğal mirasların korunması ve gelecek nesillere aktarılması amacıyla harekete geçen UNESCO, 1972 yılında Paris’te düzenlenen genel konferansın 17. oturumunda, 17 Ekim’den 21 Kasım’a kadar süren bir dönemde “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni imzalayarak bu amaç doğrultusundaki niyetini resmîyet kazandırmıştır. UNESCO, mirası; geçmişten bugüne ulaşan, günümüzde birlikte var olduğumuz ve yarının dünyasına aktarmayı hedeflediğimiz bir miras olarak tanımlar. Bu çerçevede kültürel miras, tarihi öneme sahip anıtlar, mimari değere sahip yapılar ve grupları ile bu yapıların bulunduğu alanları kapsar. Ayrıca, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Çalışmaları (ICCROM)’nın 1990’da vurguladığı gibi, kültürel miras insan yaratıcılığının ve toplumlar arası etkileşimlerin sonucu olarak oluşan kültürel değerlerin toplamı ve insanlığın kaliteli yaşam arayışının bir ürünü olarak değerlendirilmektedir.¹²

Kültürel miras kavramı somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.2.1. Somut Kültürel Miras

Somit kültürel miras, toplumların geçmişten günümüze taşıdığı ve fiziksel varlıklarla somutlanan kültürel zenginlikleri kapsar. Bu miras; tarihi yapılar, anıtlar, heykeller, sanat eserleri, arkeolojik alanlar, tarihi şehir dokuları, kutsal mekanlar, geleneksel yapılar ve peyzaj alanları gibi maddi varlıklardan oluşur. Ayrıca, insan eliyle yapılmış araçlar, geleneksel giysiler, müzik aletleri ve el sanatları ürünleri gibi daha küçük çaplı objeler de somut kültürel mirasın bir parçasıdır.¹³ Bu fiziksel eserler

¹¹ Funda KURAK AÇICI/ Şebnem ERTAŞ/ Elif SÖNMEZ, “Sürdürülebilir Turizm: Kültür Turizmi ve Kültürel Miras”, (Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, C:3, S:1, 20217), s.54.

¹² Osman GÜMÜŞÇÜ, “Tarihi Coğrafya ve Kültürel Miras”, (ERDEM, S:75, 2018), s.108-109

¹³ Özlem KÖROĞLU/ Hasret ULUSOY YILDIRIM/ Cevdet AVCIKURT, “Kültürel Miras Kavramına İlişkin Algıların Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi”, (Turizm Akademik Dergisi, S:1, 2018), s.100.

ve yapılar, bir topluluğun tarihi, dilini, dinini, sanatını ve mimarisini yansıtır; kültürel kimliğin ve sürekliliğin korunmasında kritik roller üstlenir.¹⁴

Somut kültürel mirasın korunması, sadece tarihî ve estetik değerlerin muhafazası anlamına gelmez; aynı zamanda bir topluluğun kimliğinin, geleneklerinin ve yaşam biçiminin korunması ve gelecek nesillere aktarılması demektir. Bu bağlamda, kültürel mirasın korunması, ulusal ve uluslararası düzeyde eşgüdümlü çabaları gerektirir. UNESCO'nun Dünya Miras Listesi gibi girişimler, somut kültürel mirasın uluslararası tanınırlığını ve korunmasını sağlamada önemli bir rol oynar. Bu listeye alınan yerler, olağanüstü evrensel değere sahip olarak kabul edilir ve bu statü, onların korunması için ek kaynakların ve dikkatin mobilize edilmesine yardımcı olur.¹⁵

Somut kültürel mirasın korunması zorlu bir süreçtir ve bu süreç, sadece maddi kaynakların sağlanmasını değil, aynı zamanda teknik uzmanlık ve yerel toplulukların katılımını da gerektirir. Restorasyon ve koruma çalışmaları, eserlerin orijinalliğine sadık kalınarak ve tarihi dokunun bozulmaması esas alınarak yürütülmelidir. Aynı zamanda, somut kültürel mirasın korunması, toplumların bu mirasa sahip çıkma bilincinin artırılmasını ve bu değerlerin yaşatılmasında aktif rol almasını da içerir.¹⁶

Koruma çalışmalarının bir diğer önemli yönü de somut kültürel mirasın sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesidir. Bu, mirasın korunması ve tanıtılması arasında denge kurmayı, aynı zamanda ekonomik faydaların yanı sıra sosyal ve kültürel faydaları da gözetmeyi gerektirir.¹⁷ Örneğin, turizm, kültürel mirasın korunmasını finanse etmede önemli bir kaynak olabilir, ancak aşırı turizmin olumsuz etkilerinden korunmak için dikkatli planlama ve yönetim gerekir.

Sonuç olarak, somut kültürel mirasın korunması, kültürel çeşitliliğin ve insanlık tarihinin bir parçası olan zenginliklerin gelecek kuşaklara aktarılması için hayati öneme sahiptir. Bu süreç, toplumların geçmişiyle bağlarını güçlendirir, kimliklerini korur ve kültürel zenginliği kutlamalarına olanak tanır. Bu nedenle, somut kültürel

¹⁴ KUŞÇUOĞLU/ TAŞ, s.61.

¹⁵ M. Öcal OĞUZ, “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras”, (Milli Folklor, Y:25, S:100, 2013), s.6.

¹⁶ Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL, “İnsanlar, Gezegen ve Refah İçin Bir Eylem Planı: Somut Olmayan Kültürel Miras ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Eleştirel Yaklaşım”, (Milli Folklor, Y:27, S:116, 2017), s.21.

¹⁷ KUŞÇUOĞLU/ TAŞ, s.62.

mirasın korunması, sadece hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların değil, her bireyin ve topluluğun sorumluluğundadır.

1.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras, maddi olmayan ve nesilden nesile aktararak yaşatılan kültürel ifadeleri, bilgileri ve uygulamaları içerir. UNESCO'nun 2003 yılında kabul ettiği Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde, bu tür miras; gelenekler, sözlü tarihler, diller, müzik, dans, ritüeller, bayramlar, zanaatkarlık becerileri ve gastronomi gibi insanlığın yaratıcılığını yansıtan geniş bir yelpazeyi kapsar.¹⁸ Bu miras, bir topluluğun kültürel kimliğini ve sürekliliğini belirleyen, toplumsal hafızanın ve birliğin somut bir ifadesi olarak kabul edilir.¹⁹

Türkiye'de somut olmayan kültürel mirasın korunması ve tanıtılması amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras envanteri, geleneksel el sanatlarından müzik ve dans türlerine, sosyal pratiklerden doğa ile ilişkili bilgilere kadar birçok ögeyi içerir.²⁰

Dünya çapında, somut olmayan kültürel mirasın korunması konusunda çeşitli örnekler bulunmaktadır. Japonya'da, geleneksel Japon tiyatrosu Halbuki somut olmayan kültürel mirasın önde gelen örneklerinden biridir. Japonya, bu uygulamaların korunması ve yaygınlaştırılması için hem ulusal hem de uluslararası alanda çalışmalar yapmaktadır.²¹

Fransa ise gastronomisini, özellikle de gastronomik yemeklerin sosyal pratiklerini somut olmayan kültürel miras olarak UNESCO'ya kaydettirmiştir. Bu, yemek kültürünün sadece yemek yapma ve yeme biçimlerini değil, aynı zamanda

¹⁸ Baktygul Kulamshaeva KOLUKISA, Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Etkinlik Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi, (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), s.34.

¹⁹ AÇICI/ ERTAŞ, SÖNMEZ, s.55.

²⁰ M. OĞUZ, Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?, (Geleneksel Yayıncılık, Genişletilmiş 3. Baskı, 2018), s.23.

²¹ İrfan TAPAN, “Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Tarihi ve Kültürel Miras Yapılarına Etkisi: Malatya Örneği”, (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C:10, S:2, 2023), s.437.

insanları bir araya getiren ve toplumsal ilişkileri güçlendiren bir unsur olarak önemini vurgular.²²

Somut olmayan kültürel mirasın korunması, bu mirasın yaşayan bir süreç olarak kabul edilmesini gerektirir. Bu süreç, toplumların kültürel ifadelerini sadece korumakla kalmayıp, aynı zamanda bu ifadelerin gelişimine ve dönüşümüne de izin verir. Bu, kültürel ifadelerin zaman içinde değişen toplumsal ve çevresel koşullara uyum sağlamasına olanak tanır.²³

1.3. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması Gereksinimi

Kültürel miras, insanlık tarihinden bugüne kadar uzanan ve gelecek nesillere aktarılması gereken, ölçülemeyecek kadar değerli tarihi ve kültürel öneme sahip eserler topluluğudur. Bu eserler, geçmişle günümüz arasında köprü kurar ve özenle korunup saklanması gereken eşsiz hazineler olarak kabul edilir.²⁴ Kültürel miras sayesinde, insanların tarih boyunca biriktirdikleri deneyimler ve geleneklerinin devamlılığı korunarak; geleceğin doğru kurulmasını sağlar.²⁵

1972 yılında UNESCO tarafından ilan edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi” kapsamında koruma altına alınması gereken kültürel miras unsurları arasında; mimari yapılar, anıtsal heykeller, duvar resimleri, arkeolojik öneme sahip yapılar, yazıtlar, mağara resimleri, mimari değeri veya tarihî, sanatsal, bilimsel önemi olan yapı grupları ve insan eliyle veya insan ve doğanın birlikte meydana getirdiği alanlar, arkeolojik sitler gibi eserler yer almaktadır.²⁶

Kültürel miras, bir topluluğun tarihinden, kullandıkları teknikler ve araçlardan elde edilen bilgi birikiminden ve sosyal, siyasal, kültürel katmanlarından beslenerek bugüne değer taşır ve önemli bir yer tutar. Hem somut hem de somut olmayan kültürel miras, bir kez kaybedildiğinde yerine konulamaz bir niteliğe sahiptir, bu yüzden

²² Hilal KESKİN/ Göksel Kemal GİRGİN, “Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras İnsanlığın Temsili Listesi Gruplandırması ve Türk Mutfak Kültürü”, (Journal of Tourism and Gastronomy Studies, S:5, 2021), s.222.

²³ OĞUZ, s.7.

²⁴ Batuhan MUMCU, Türkiye’de Kültürel Mirasın Korumaya Yönelik Politikaların Kamu Yönetimine Yansıması Alan Başkanlığı Uygulaması”, (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), s.17.

²⁵ Ismep, (2014), “Kültürel Mirasın Korunması”, <http://www.Guvenliyasam.Org/WpContent/Uploads/2016/02/Kulturel.Pdf>, Erişim Tarihi: 01.04.2024.

²⁶ MUMCU, s.17.

onların korunması ve sürdürülebilirliği zorunludur. Özellikle bugün, sürdürülebilirlik kavramının ön planda olduğu bir dönemde, şehirlerin somut ve somut olmayan tüm kültürel varlıkları, şehrin tarihsel sürekliliği için kritik öneme sahiptir. Küreselleşmenin etkileriyle birlikte, somut olmayan kültürel miras değişim ve dönüşüm geçirme riski altındayken, somut kültürel miras daha sabit bir yapı sergiler. Bu durum, somut olmayan kültürel mirasın korunmasını daha acil bir mesele haline getirir. Ulusların kimliğinin ve dünya kültürünün bir parçasını oluşturan bu değerlerin korunması, önemli bir politika meselesi olmalıdır.²⁷

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gerçekleştirilen kültür politikaları ve eğitim alanındaki girişimler göz önüne alındığında, pek çok olumlu gelişme kaydedildiği görülür. Ancak bu süreçlerin uygulanışında zaman zaman eksiklikler ve karmaşık durumlarla karşılaşıldığı da bir gerçektir. Özellikle, Türkiye'nin kapsamlı ve zengin kültürel mirasının korunması ve değerlendirilmesi konusunda daha fazla önlem alınması gerektiği vurgulanmalıdır. Küresel düzeyde ele alındığında, kültürel mirasa olan saygının ve korunmasının sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez bir şartı haline geleceği açıktır.²⁸

UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi'nin giriş bölümünde de belirtildiği üzere, kültürel ve doğal mirasın bir bölümünün zarar görmesi veya yok olması, tüm dünyanın mirasında zarara yol açacak bir kayıptır. Bu sözleşme, kültürel ve doğal mirasın bölümlerinin olağanüstü öneme sahip olduğunu ve bu yüzden tüm insanlığın, dünya mirasının korunup saklanması gereken bir parçası olarak görmesi gerektiğini vurgular. Ayrıca, kültürel ve doğal mirasın korunması konusunda tüm uluslararası topluluğun sorumluluk alması gerektiğini kabul eder.²⁹

2005 yılında Portekiz'de düzenlenen bir toplantıda, kültürel mirasın nasıl muhafaza edilebileceği konusu masaya yatırılmış ve bu mirasın neden önemli olduğu, kimler için değer taşıdığı ve nasıl ön plana çıkarılması gerektiği gibi sorular ele alınmıştır. Bu toplantı, kültürel mirasın öneminin arttığı ve UNESCO'nun bu konuyu uluslararası gündeme taşıdığı bir döneme işaret eder. Günümüzde, tarihi yapıtlardan

²⁷ Nilüfer NEGİZ, “Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek”, (Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, C:3, S:1, 2017), s.164.

²⁸ Özlem Taşkın KÜLCÜ, “Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi”, (Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, C:1, S:1, 2015), s.29.

²⁹ Zeynep Gül ÜNAL, “Akademik Değerlendirme”, *Kültürel Mirasın Korunması*, ed. İstanbul Valiliği/İstanbul AFAD/ İPKB, (İstanbul: İSMEP Rehber Kitaplar Beyaz Gemi Sosyal Proje Ajansı, 2014), s.16.

müziğe kadar geniş bir alanı kapsayan somut ve soyut kültürel miras unsurları, dünya genelinde her ülkenin dikkatle koruduğu değerler arasına girmiştir. Türkiye, binlerce yıllık tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ülke olarak, içinde barındırdığı zengin kültürel mirası ile dikkat çeker. Türkiye’deki kültürel miras veya değerler, toplumun kimliğini şekillendiren ve nesilden nesile aktarılan unsurların günümüzdeki temsilidir. Toplumun bireyleri, bu mirasa yeni değerler ekleyerek hem zenginleştirecek hem de gelecek nesillere aktaracaklardır. Anadolu’nun sahip olduğu bu eşsiz miras, dünya ile paylaşılmalı ve gelecek kuşaklara özenle aktarılmalıdır. Bu, günümüz toplumunun gelecek nesillere ve dünyaya karşı sorumluluğudur ve kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi bu bağlamda büyük önem taşır.³⁰

1.4. Kültürel Mirası Koruma Yaklaşımları

1.4.1. Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Uluslararası Örgütlenmeler

Kültürel mirasın korunması, sınırları aşan evrensel bir değer taşır çünkü insanlığın ortak geçmişini temsil eder. Bu nedenle, koruma çabaları ulusal düzeyin ötesine geçerek uluslararası bir boyut kazanır. Dünya çapında kabul görmüş bazı anlaşmalar ve kurullar, bu evrensel koruma anlayışının temelini oluşturur. Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülke, Venedik Şartı, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi, ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) ve ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi) gibi uluslararası platformlara ve sözleşmelere taraf olmuştur. Ayrıca, Türkiye’nin kültürel mirası koruma çabaları, Eski Eserler Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gibi ulusal yasalarla desteklenmektedir. Bu ulusal ve uluslararası yasal çerçeveler, teoride birbirleriyle uyumlu olmakla birlikte, pratikte uygulama ve yorum farklılıkları tartışmalara yol açabilir.³¹

³⁰ MUMCU, s.18.

³¹ Nazlı YÜCEL BATMAZ/ Gülhanım BİÇİCİ, “Türkiye’de Somut Kültürel Mirasın Korunması Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırıkkale-Delice Örneği”, (Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, C:4, S:1, 2021), s.98.

1.4.1.1. UNESCO

UNESCO, kültürel mirasın korunması, eğitim, bilim ve kültür alanlarında uluslararası iş birliğini teşvik etmek amacıyla 1945 yılında kurulmuş bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur. UNESCO'nun temel amacı, barışın sürdürülebilir kalkınma, diyalog ve karşılıklı anlayış yoluyla korunmasına katkıda bulunmaktır.³² Bu amaç doğrultusunda, UNESCO, dünya genelinde eğitim, bilim, kültür ve iletişim alanlarında çeşitli programlar ve projeler yürütmektedir. Kültürel mirasın korunması, UNESCO'nun çalışmalarında özellikle önemli bir yer tutmaktadır. Bu alandaki faaliyetleri, dünya kültürel ve doğal mirasının korunması ve tanıtılması, somut olmayan kültürel mirasın korunması, kültürel çeşitliliğin teşvik edilmesi ve kültürel ifade özgürlüğünün desteklenmesi gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.³³

UNESCO, kültürel mirasın korunması konusunda, 1972 yılında kabul edilen Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi ile önemli bir adım atmıştır. Bu sözleşme, olağanüstü evrensel değere sahip kültürel ve doğal sit alanlarının korunmasını amaçlamaktadır. Sözleşme kapsamında, “Dünya Mirası Listesi” oluşturulmuş ve listeye alınan siteler, uluslararası toplumun koruması altına alınmıştır. UNESCO'nun bu alandaki çalışmaları, kültürel ve doğal mirasın korunmasının sadece ilgili ülke için değil, tüm insanlık için önemli olduğu anlayışına dayanmaktadır.³⁴

Bunun yanı sıra, UNESCO, 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni kabul ederek, gelenekler, gösteri sanatları, sosyal uygulamalar, ritüeller, festivaller gibi somut olmayan kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasına yönelik çabalarını genişletmiştir. Bu sözleşme, somut olmayan kültürel mirasın, toplulukların, grupların ve bazen bireylerin kültürel kimliklerini ve

³² Özlem KOYUNCU, Uluslararası Örgütlerin Ulusal Kültür ve Eğitimdeki Yeri ve Önemi: Türkiye UNESCO Örneği, (İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), s.57.

³³ ŞENTÜRK, s.27.

³⁴ Mehmet AYHAN, Göreme Açık Hava Müzesi ve UNESCO'nun Periyodik Raporlarında Göreme ve Kapadokya Kayalık Sit Alanı Raporlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), s.1.

sürekliliklerini yansıttığı ve bu nedenle korunması gerektiği anlayışını güçlendirmiştir.³⁵

UNESCO, kültürel mirasın korunmasının yanı sıra, eğitim ve bilim alanlarında da önemli çalışmalar yürütmektedir. Eğitim alanında, kaliteli eğitim fırsatlarının herkes için erişilebilir hale getirilmesini amaçlayan “Eğitim 2030” gündemi ve “Herkes İçin Eğitim” hedefleri bu çalışmaların bir parçasıdır. Bilim alanında ise, sürdürülebilir kalkınma için bilimin ve teknolojinin rolünü vurgulayan programlar ve projeler geliştirmektedir. UNESCO, ayrıca, bilgi toplumunu desteklemek ve medya okuryazarlığını teşvik etmek amacıyla iletişim ve bilgi programları yürütmektedir.³⁶

UNESCO’nun faaliyetleri, kültürel diyalog ve karşılıklı anlayışın teşvik edilmesine büyük önem vermektedir. Bu bağlamda, kültürel çeşitliliği korumak ve teşvik etmek, küresel sorunlara çözüm bulmak için farklı kültürler arasında iş birliği ve anlayışın geliştirilmesi gerektiğine inanmaktadır. UNESCO, kültürel mirasın korunması, eğitim, bilim ve iletişim alanlarında yürüttüğü faaliyetlerle, küresel barışın ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmalar, UNESCO’nun, dünya genelinde kültürel ve doğal mirasın korunması, kaliteli eğitim fırsatlarının genişletilmesi, bilimsel araştırmanın desteklenmesi ve kültürel çeşitliliğin korunup teşvik edilmesi gibi geniş bir yelpazede önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

1.4.1.2. ICOMOS

ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), 1965 yılında kültürel mirasın korunması, restorasyonu ve sürdürülebilir kullanımı konularında uluslararası bir platform olarak kurulmuştur. UNESCO ile iş birliği içinde çalışarak, kültürel mirasın korunması ve tanıtımı konusunda dünya çapında liderlik eder. Kuruluş, Venedik Şartı gibi önemli belgelerle, kültürel mirasın korunması alanında uluslararası standartları belirlemiş ve bu alanda bir bilgi ve uygulama birikimi oluşturmuştur. Venedik Şartı, anıt restorasyonu ve korunmasında minimum müdahale, orijinallik

³⁵ Ahmet BAYTOK, / Mehmet BOYRAZ / Berkan BAŞAR, "Somut Olmayan Kültürel Miras Konulu Bilimsel Yayınların Veri Görselleştirme Tekniği İle Bibliyometrik Analizi", (*Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, C:5, S:2, 2021), s. 247.

³⁶ Mine KAYA, “Çevrimiçi Uzaktan Eğitimde Öğretmenlerin Teknolojik Rollerinin Belirlenmesi: Delphi Çalışması”, (*Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırma ve Değerlendirme*, S:6, 2023), s.89.

korunması, detaylı belgeleme ve kamu eğitimi gibi temel ilkeleri vurgular. Bu ilkeler, kültürel mirasın korunması çalışmalarında bir yol haritası sunar.³⁷

Sri Lanka, Sofya, Meksika, Madrid, Budapeşte ve daha birçok bölgede ICOMOS'un yaptığı düzenlemeler doğrultusunda, kültürel mirasın korunması noktasında önemli adımlar atılmıştır. 2011 yılı itibarıyla, kültürel miras artık sadece geçmişin bir kalıntısı olarak değil, kentsel gelişimin bir motoru olarak kabul edilmeye başlandı. ICOMOS'un Paris Deklarasyonu'nda, kültürel mirasın geçmişte genellikle gelişimi engelleyen bir yük olarak görülmesine karşın, gelecek için kültürel kimlik ve çeşitliliğin yanı sıra kalkınmanın da önemli bir dayanağı olacağı vurgulanmıştır. Deklarasyonda, özellikle Tarihi Şehirlerin, Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri benimsenmiştir. Bu ilkeler, tampon bölgelerin korunmasının önemini, yönetim planlarının hazırlanmasını ve izleme süreçlerinin önemini öne çıkarır. Ayrıca, iklim değişikliğinin kültürel miras üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilerek, bu tehditlere karşı kültürel bilinci artırma adına stratejik yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.³⁸

ICOMOS ayrıca, kültürel peyzajların korunması, taşınabilir kültür varlıklarının restorasyonu ve korunması, sürdürülebilir turizm ve kültürel miras yönetimi gibi konularda da rehberler ve şartlar geliştirmiştir. Bu çalışmalar, kültürel mirasın korunmasına yönelik modern yaklaşımları ve metodolojileri şekillendirmiştir.³⁹

Kültürel mirasın korunması, sadece uluslararası düzeydeki belge ve şartlarla sınırlı kalmamış, birçok ülke kendi kültürel mirasını korumak için ulusal kanunlar çıkarmıştır. Bu kanunlar genellikle ICOMOS'un belirlediği uluslararası standartlara dayanmakta ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak için çeşitli düzenlemeler içermektedir.⁴⁰ Örneğin, tarihi binaların korunması, arkeolojik sit alanlarının yönetimi, kültürel peyzajların sürdürülebilir kullanımı ve taşınmaz kültür varlıklarının

³⁷ Seda ŞAHİN/ Aydın ÜNAL, "Uluslararası ve Ulusal Turizm Kuruluşları", Genel Turizm, Ed. Necdet HACIOĞLU/ Mesut BOZKURT/ Bayram ŞAHİN, (Çanakkale: Paradigma Yayınları, 2016), s.261.

³⁸ Aylin ŞENTÜRK, UNESCO Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, (İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), s.25.

³⁹ C. İrem GENÇER, "İklim Krizi ve Kültürel Mirasın Korunması Konusunda Uluslararası Yaklaşımlar", (TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, Mimar.ist, S:75, 2022), s.37. ss.36-40.

⁴⁰ Nevin TURGUT GÜLTEKİN/ Tuğçe Nur ÇETİN, "Dünya Mirası Kültürel Rotalar Kapsamında Türkiye'deki Gelişim Koridorlarının Değerlendirilmesi", (Turkish Journal of Social Research, S:23, 2019), s.61.

restorasyonu gibi konular bu düzenlemelerin kapsamına girebilir. Ulusal kanunlar, genellikle kültürel mirasın korunması için özel kurumlar ve prosedürler oluşturur ve bu alanda çalışan profesyoneller için standartlar ve kriterler belirler.⁴¹

Bu düzenlemeler, tarihi yapıların ve sitelerin orijinal malzemelerinin kullanımını teşvik eder, uygun restorasyon tekniklerinin ve metodolojilerinin kullanımını zorunlu kılar, ve her türlü restorasyon veya koruma çalışmasının detaylı bir şekilde belgelenmesini gerektirir.⁴² Ayrıca, kültürel mirasın korunmasında kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve katılımının artırılması, kültürel miras sitelerine yönelik sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi ve bu sitelerin ekonomik kalkınmaya katkıda bulunurken aynı zamanda korunmasının sağlanması gibi konulara da odaklanır. Bu düzenlemeler, kültürel mirasın sadece geçmişin bir yansıması olmadığını, aynı zamanda gelecek nesiller için de korunması ve değerlendirilmesi gereken yaşayan bir kaynak olduğunu vurgular.⁴³

ICOMOS'un çalışmaları ve ilgili ulusal kanunlar, kültürel mirasın korunması konusunda uluslararası iş birliğinin ve bilgi alışverişinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çabalar, kültürel mirasın sadece tarihi ve estetik değerlerinin korunması değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin, çeşitliliğin ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi açısından da kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir.

1.4.1.3. ICOM

ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi), küresel ölçekte kültürel mirasın korunmasını ve müze profesyonelleri arasında iş birliğini teşvik etmek amacıyla 1946 yılında kurulmuştur.⁴⁴ Bu kuruluşun temel amacı, dünya genelindeki müzeler ve müze profesyonelleri arasında bilgi alışverişi sağlamak, kültürel mirası koruma konusunda farkındalık yaratmak ve bu alanda uluslararası standartları belirlemektir. ICOM, kurulduğu günden bu yana, müzelerin toplumlar üzerindeki pozitif etkilerini artırmaya yönelik çeşitli programlar ve politikalar geliştirmiştir.⁴⁵

⁴¹ Şahin DURAK, Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Turizm Planlanması: Diyarbakır Tarihi Sur İçi Bölgesi Örneği, (Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), s.55.

⁴² ŞAHİN/ÜNAL, s.261.

⁴³ GENÇER, s.38.

⁴⁴ ŞAHİN/ ÜNAL, s.261.

⁴⁵ İnanç CİVAZ OKTAR, Müzeler ve Kültürel Çeşitlilik: İtalya'dan Bir Vaka İncelemesi, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), s.6.

ICOM, kuruluşundan bu yana geçen süre zarfında, kültürel mirasın korunması ve yönetimi konusunda bir dizi önemli düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeler, özellikle müze koleksiyonlarının korunması, restorasyonu ve sergilenmesi ile ilgili standartları belirlemiştir. Ayrıca, kültürel mirasın kaçakçılığına karşı mücadelede de önemli bir rol oynamış, uluslararası iş birliğini teşvik ederek bu alandaki bilincin artırılmasına katkı sağlamıştır.⁴⁶

ICOM, dünya genelinde müzeler arasında iş birliğini ve bilgi alışverişini kolaylaştıran önemli bir platform olarak kabul edilir. Bu kuruluş, çeşitli konferanslar, seminerler ve eğitim programları düzenleyerek müze profesyonellerine sürekli bir öğrenme ortamı sunar. ICOM'un geliştirdiği profesyonel standartlar ve etik kurallar, müze yönetimi ve operasyonlarında dünya genelinde birçok kurum tarafından benimsenmiştir.⁴⁷

Kültürel mirasın korunması, ICOM'un en önemli odak alanlarından biridir. Bu alanda, ICOM kültürel mirasın fiziksel olarak korunması için gerekli yönergeleri ve standartları sağlar. Ayrıca, doğal afetler veya savaş gibi durumlarda kültürel mirasın korunmasına yönelik acil müdahale protokolleri geliştirmiştir. ICOM, kültürel mirasın sadece geçmişi değil, aynı zamanda gelecek nesiller için de korunması gereken değerli bir kaynak olduğuna inanmaktadır.⁴⁸

ICOM'un çalışmaları, sadece müze koleksiyonlarının fiziksel korunmasına odaklanmaz; aynı zamanda kültürel çeşitliliğin ve somut olmayan kültürel mirasın da korunmasını teşvik eder. Bu alanda, toplulukların geleneksel bilgilerini, dillerini, geleneklerini ve sanatlarını korumaya yönelik projeler geliştirir. ICOM, kültürel çeşitliliğin ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasının, küresel anlayış ve hoşgörüyü artırmanın anahtarlarından biri olduğuna inanır.⁴⁹

2003 yılında UNESCO, kültürel mirası koruma konusunda önemli bir adım atarak Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni kabul etti. Bu gelişme, ICOM'un ilgili alanlardaki çalışmalarını daha da yoğunlaştırmasına yol açtı.

⁴⁶ Dilara ARMAĞAN, Kültürel Mirasın Korunması Bağlamında Türkiye ve İtalya'daki Kolluğun Görev ve Yetkileri, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), s.14.

⁴⁷ ARMAĞAN, s.90.

⁴⁸ A. ÇIRAK ALTINÖRS/ E. GÖKSU, "Arkeolojik Değerlerin Planlama Süreçlerine Katılımını Sağlayan Bir Strateji Olarak Arkeolojik Envanterleme", (TMMOB Şehir Plancıları Odası-Planlama Dergisi, S:49, 2010), s.17.

⁴⁹ G. E. BURCAW, Introduction to Museum Work, (California: Altamira Press, 1997), s.14.

Ertesi yıl, Güney Kore'nin başkenti Seul'de düzenlenen ICOM'un 20. Genel Konferansı, "Müzeler ve Somut Olmayan Miras" teması altında toplandı. Bu konferans, somut olmayan mirasın kültürel ve biyolojik çeşitliliğe katkılarının altını çizerek, bu konuda uluslararası bir farkındalık yaratmayı hedefledi. Katılımcı sayısının 1.462'yi bulduğu bu etkinlik, somut olmayan mirasın korunmasının önemine dair geniş çaplı bir diyalog başlattı. 2007'de ise ICOM, müzecilik anlayışında bir yeniliğe giderek müze tanımını genişletti ve "somut olmayan miras" kavramını bu tanıma dahil etti. Artık müzeler, sadece fiziksel nesnelere odaklanan kurumlar olmaktan çıkıp, somut olmayan mirası oluşturan gelenek ve bilgiyi aktaran kişileri de kapsayan, daha geniş ve özne odaklı bir perspektife büründü. ICOM bu değişikliklerle müzeleri, insanlık ve çevresinin somut ve somut olmayan mirasını bir araya getiren, koruyan, araştıran, paylaşan ve sergileyen kar amacı gütmeyen kurumlar olarak yeniden tanımladı.⁵⁰

Sonuç itibarıyla, ICOM, kültürel ve doğal mirasın korunmasında öncü bir rol oynamış ve ekonomi, kültür, eğitim alanlarında Somut Olmayan Kültürel Miraslar'a (SOKM) katkı sağlama amacını kendi hedefleri arasına eklemiştir. Bu kapsamda, ICOM'un çalışmaları, mirasın korunması ve tanıtılması yönünde geniş bir spektrumu kapsayarak, kültürel mirasın sürdürülebilir kalkınma içindeki önemini vurgulamaktadır. Bu çabalar, kültürel mirasın yalnızca geçmişin bir yansıması olmadığını, aynı zamanda gelecek nesiller için de bir kaynak olduğunu göstermektedir.⁵¹

1.4.1.4. ICCROM

ICCROM (Uluslararası Koruma ve Restorasyon Merkezi), kültürel mirasın korunması ve restorasyonu alanında çalışan bir uzmanlık kuruluşudur. 1956 yılında UNESCO tarafından kurulan bu örgüt, dünya genelinde kültürel mirasın korunması ve restorasyonu konusunda eğitim, bilgi paylaşımı ve araştırma faaliyetlerini desteklemektedir. ICCROM, kültürel mirasın korunması konusunda uluslararası bir

⁵⁰ Pınar KASAPÖĞLU AKYOL, "COVID-19 Küresel Salgın Dönemi ve Sonrası Müze Etkinlikleri", (Milli Folklor, C:16, S:127, 2020), s.75.

⁵¹ Burak HERGÜNER, "Kültürel Miras Yönetimi ve Üniversite Müzeleri: Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Cambridge Üniversite Müze Sisteminin Analizi", (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, S:13, 2023), s.110.

platform sunarak, üye ülkeler arasında bilgi alışverişi ve iş birliğini teşvik etmektedir.⁵²

Kuruluşunun ilk yıllarından itibaren ICCROM, kültürel mirasın korunması ve restorasyonu alanında bir dizi önemli projeye imza atmıştır. Bu projeler, genellikle arkeolojik sitlerin, tarihi binaların ve sanat eserlerinin korunmasına yönelik eğitim programları, teknik yardım projeleri ve araştırma faaliyetlerini içermektedir. ICCROM, kültürel mirasın sadece fiziksel korunmasına değil, aynı zamanda kültürel değerlerin, geleneklerin ve toplumların kimliğinin korunmasına da büyük önem vermektedir.⁵³

Küresel ölçekte, ICCROM, kültürel mirasın korunması konusunda bir farkındalık yaratma ve bu alandaki politikaları şekillendirme rolü üstlenmiştir. Kuruluş, kültürel mirasın korunmasıyla ilgili uluslararası sözleşmelerin ve standartların geliştirilmesine katkıda bulunmuş, üye ülkelerin bu standartlara uymalarını teşvik etmiştir. ICCROM, aynı zamanda, kültürel mirasın korunması konusunda uluslararası bir diyalog ve iş birliği platformu sağlamaktadır.⁵⁴

Sonuç olarak, ICCROM, kültürel mirasın korunması ve restorasyonu alanında dünya çapında lider bir kurumdur. Kuruluş, kültürel mirasın korunması konusunda bilgi ve becerilerin geliştirilmesine, uluslararası standartların belirlenmesine ve uygulanmasına, acil durum müdahalesi ve risk yönetimi stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. ICCROM'un faaliyetleri, kültürel mirasın fiziksel korunmasının ötesine geçerek, bu mirasın toplumlar için taşıdığı anlamların ve değerlerin de korunmasını hedeflemektedir. Bu şekilde, ICCROM, kültürel mirasın gelecek nesiller tarafından da takdir edilmesini ve korunmasını sağlamak için önemli bir rol oynamaktadır.

⁵² ARMAĞAN, s.32.

⁵³ AYHAN, s.51.

⁵⁴ Pelin BABAOĞLU/ Çiğdem AKMAN, “İnsan Hakları Bağlamında Kültürel Mirasın Korunması Açısından Dijital Uygulamaların Kullanımı”, (Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi, C:16, S:4, 2023), s.1146.

1.4.1.5. ICC

ICC (Uluslararası Ceza Mahkemesi), ICOM gibi kültürel mirasın korunmasında doğrudan bir rol oynamasa da uluslararası hukuk ve insan hakları bağlamında önemli bir kurumdur.

ICC, 1998 yılında Roma Statüsü'nün kabulü ile kurulmuş ve 2002 yılında faaliyete geçmiştir. Uluslararası hukuk çerçevesinde, bu mahkeme, üye devletlerin yargı alanlarını tamamlayıcı bir rol oynar ve sadece ulusal mahkemelerin adaleti sağlayamadığı durumlarda müdahale eder. ICC'nin temel amacı, en ciddi uluslararası suçların cezasız kalmamasını sağlamak ve bu suçların gelecekte işlenmesini önlemektir.⁵⁵

ICC'nin kuruluşu ve faaliyetleri, uluslararası toplumun, savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım ve işgal altındaki topraklarda kültürel mirasın yasadışı yıkımı gibi ciddi suçlara karşı tutumunu yansıtmaktadır. Bu nedenle, ICC'nin kültürel mirasın korunması ile dolaylı bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu mahkeme, kültürel mirasın yıkımını savaş suçu olarak kabul edebilmekte ve bu tür suçlara karışan bireyleri yargılayabilmektedir.⁵⁶

Sonuç olarak ICC, doğrudan kültürel mirasın korunmasıyla ilgilenmese de kültürel mirasa yönelik suçlara karşı uluslararası bir yaptırım mekanizması sağlayarak bu alanda önemli bir dolaylı etkiye sahiptir. Bu mahkemenin varlığı, kültürel mirasın korunmasının sadece eğitim, bilgilendirme ve fiziksel koruma çabalarıyla sınırlı olmadığını; aynı zamanda uluslararası hukuk ve adaletin de bu süreçte önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu şekilde ICC, kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunan geniş bir uluslararası çabanın bir parçasıdır.

⁵⁵ Mehmet Emin TATLIĞINAR, İnsancıl Hukuk İhlallerinde Sorumluluk, (Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), s.8.

⁵⁶ Dikran ZENGİNKUZUCU, "Filistin Devleti'nin Başvurusu Bağlamında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Rolünün Analizi", (Uluslararası Suçlar ve Tarih, S:19, 2018), s.25.

2. BURSA HANLAR BÖLGESİ VE MEDRESE KAVRAMI

2.1. Bursa'nın Tarihçesi

Bursa bölgesi, uzun tarih öncesi dönemlerden itibaren insan yerleşimlerine ev sahipliği yapmış bir coğrafyadır. Uzun yıllar, Ilıpınar Höyüğü'nde yürütülen kazı çalışmaları sayesinde, bu alanda yaşamın varlığının, bugünden yaklaşık 7000 yıl öncesine dayandığı keşfedilmiştir.⁵⁷ “Cius” veya “Kios” adı, antik dönemde Bursa'nın bilinen ilk isimlerindendir. Bu isim, genellikle MÖ 12. yüzyılda başlayan dönemlere tarihlenir ve şehrin bir liman kenti olarak stratejik önemini vurgular. Antik Yunan kaynaklarında ve daha sonra Romalılar tarafından kullanılan bu isim, Cius'un Marmara Denizi'ne olan yakınlığı ve önemli bir ticaret merkezi olarak konumunu ifade eder.

Şekil 1: Bursa Bölgesi Fetih Haritası (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2019)

Cius, özellikle deniz ticaretinde merkezi bir rol oynamıştır. Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerini birbirine bağlayan rotalar üzerinde yer alan Cius, bölgedeki ticaretin can damarı olarak işlev görmüştür. Bu ticaret yolları üzerindeki konumu

⁵⁷ Tuğba KARATEPE, Osmanlı Şehirleşmesinde Mimari Düzenler ve Bursa Örneği, (Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021), s.6.

nedeniyle Cius, çeşitli kültürler arasında bir köprü görevi görmüş ve böylece bölgesel ticaretin gelişimine büyük katkılar sağlamıştır.

Şekil 2: İpek Böcekçiliği (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2019)

Çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan Bursa'yı bir dönem Turuvalılar kontrolleri altında tutsa da; M.Ö. 4. yüzyılda Lidya Krallığı'nın hakimiyetine girmiştir. Lidya Kralı Krezüs, M.Ö. 546'da Perslere karşı mağlup olmuş ve bu dönemde şehir Perslerin yönetimine geçmiştir.⁵⁸ M.Ö. 333'te, Pers İmparatorluğunu mağlup edip Anadolu'yu fetheden Büyük İskender'in yönetimi altına giren şehir Büyük İskender'in erken ölümüyle başlayan ve Hellenistik krallıkların ortaya çıktığı dönemde, M.Ö. 279-250 yılları arasında bölgede hüküm süren I. Nikomedes döneminde Bithynia Krallığı'na dahil olmuştur. Günümüzdeki Bursa'nın esasını teşkil eden antik Prusia kenti, Bithynia Kralı I. Prusias (M.Ö. 228-185) tarafından kurulmuş ve ismini bu kraldan almıştır. Prusia Ad Olympum olarak tarih sahnesinde yer alan bu şehir, "Olympum" ekiyle Uludağ'ın eteklerine kurulmuş olup, Kral Prusias'ın ismini taşıyan Prusias Ad Mare (Gemlik) ve Prusias Ad Hypum (Düzce) gibi diğer kentlerden ayrılmaktadır. Bithynia Krallığı'nın son kralı IV. Nikomedes'in (M.Ö. 74) vasiyeti üzerine Roma Devleti'ne bağlanarak Roma İmparatorluğu'nun Asya eyaletlerinden biri haline gelmiştir.⁵⁹

⁵⁸ Özlem TATAR TİMUR, Bursa Kalesi İçindeki Osmanlı Dönemi Mimari Eserler, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), s.9.

⁵⁹ Bursa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, "Tarihçe", <https://bursa.ktb.gov.tr/TR-70230/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 04.04.2024.

Pontus Kralı IV. Mithridates, Bithynia'nın Roma'ya bırakılmasını tanımayarak bölgedeki tüm şehirleri, Prusa dahil olmak üzere işgal etti ve Roma İmparatorluğu'na savaş açtı. Bu durum, M.Ö. 74 ile 63 yılları arasında gerçekleşecek III. Mithridates Savaşı'nın fitilini ateşledi. Savaş esnasında Prusa, Romalı generaller Tirarius ve Barba'nın çabalarıyla yeniden Roma'nın kontrolüne geçti. Bu zaferle birlikte Prusa'da, M.S. 258 yılında yaşanacak Got istilalarına dek sürecek bir barış ve refah dönemi başladı. Ancak, Principatus döneminin sonlarında Gotlar, Bithynia bölgesindeki tüm şehirleri yağmaladı. Bu yıkımdan Prusa da nasibini aldı ve Bizans dönemine kadar önceki prestijini ve önemini bir daha geri kazanamadı, sürekli olarak daha az önemli bir konumda kaldı.⁶⁰

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasının ardından Bursa, Doğu Roma İmparatorluğu, yani Bizans'ın egemenliği altında kalmıştır. Bu dönemde şehir, özellikle batısında yer alan ve Pythia (Çekirge) olarak bilinen kaplıcalarıyla ün kazanmış, pek çok ziyaretçinin ilgisini çekmiştir. Ancak Bursa, o zamanlar büyük şehirlerden sayılan İznik (Nikaia) ve Edincik (Kyzikos) gibi yerlerin gösterdiği gelişimi sergileyememiştir. Bizans için tehdit oluşturan güçlerden biri olan İran, bu dönemde bölgeye saldırılar düzenlemiş, İran Kralı Perviz zamanında Bursa'nın surları kuşatma altına alınmıştır.⁶¹

İran Kralı, Bursa'yı Türklerin yardımıyla ele geçirmiştir. Türkler Bursa'ya yerleşmişse de 1107 yılında Sultan Kılıç Arslan'ın vefatının ardından bölge Türklerin elinden çıkmıştır. Ancak Osman Gazi liderliğindeki Osmanlı beyliği, 13. yüzyılın sonlarına doğru Bithynia bölgesinde hızla genişlemeye başlamıştır. Bu süreçte, Bursa'nın stratejik konumu hem bir ticaret merkezi hem de bir askeri üs olarak büyük önem taşımaktaydı. Bursa, Osmanlılar için hem Bizans ile sınırın hemen yanı başında bir kale hem de Anadolu içlerine açılan bir kapı olma potansiyeline sahipti.⁶²

Bursa'nın fethi, Orhan Gazi döneminde gerçekleşmiştir. Şehir, 6 Nisan 1326'da Osmanlıların eline geçmiş ve bu tarih, Osmanlı Devleti'nin ilk önemli şehir fetihlerinden biri olarak tarihe geçmiştir. Fetihle birlikte Bursa, Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olmuş ve hızla gelişmeye başlamıştır. Orhan Gazi, şehrin yeniden imarına

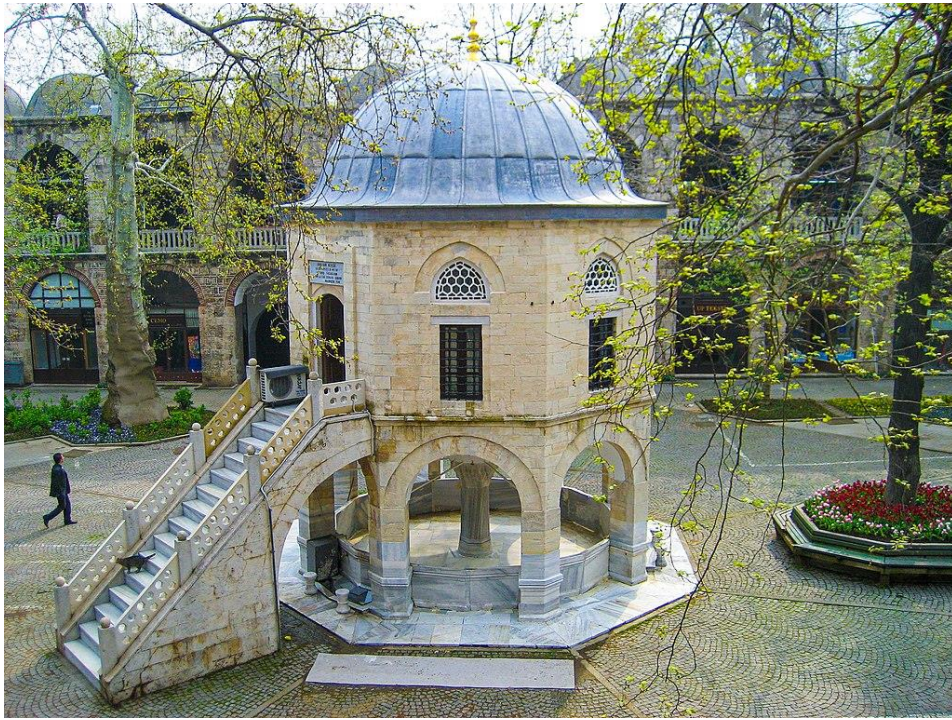
⁶⁰ KARATEPE, s.7-8.

⁶¹ Yücel ÖZTÜRK, Kuruluşundan 1950'ye Kadar Bursa Belediyesi ve Hizmetleri, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), s.45.

⁶² TATAR TİMUR, s.10.

büyük önem vermiş, birçok cami, medrese ve hanın inşasını emretmiştir. Bursa bu dönemde, Osmanlı mimari ve sanatının erken örneklerini barındıran bir merkez haline gelmiştir.⁶³

Osmanlıların Bursa'yı başkent yapmaları, şehrin hem ekonomik hem de kültürel anlamda büyük bir kalkınma yaşamasına neden olmuştur. İpek Yolu üzerinde önemli bir durak olan Bursa, aynı zamanda Osmanlı ipekçiliğinin de merkezi olmuştur. Bursa'nın fethinden sonra kurulan Koza Han, ipek ticaretinin kalbi olmuş ve şehir, bu dönemde zengin bir ticaret merkezi olarak ön plana çıkmıştır.⁶⁴

Şekil 3: Kozahan'ın günümüzdeki görünümü (Bedir, 2024)

Bursa, Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'a taşınana kadar bu önemini korumuş, daha sonra da Osmanlının en önemli sanayi ve kültür merkezlerinden biri olarak kalmaya devam etmiştir. Böylelikle, Türklerin Bursa'ya yerleşimi hem şehrin tarihinde hem de genel olarak Anadolu'nun Türkleşme sürecinde önemli bir evreyi temsil etmiştir.

⁶³ KARATEPE, s.8.

⁶⁴ Hamza KELEŞ, "Vakfiyelere Göre XV. Yüzyıl'da Bursa'da İmar Faaliyetleri", (Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, S:21, 2001), s.83.

Bursa medreseleri, Osmanlı mimarisinin erken döneminin özgün örnekleri olarak, sadece dini eğitim yapıları değil, aynı zamanda dönemin sosyo-kültürel dokusunu yansıtan önemli merkezlerdi. Orhan Gazi, Hüdavendigâr, Yıldırım ve Yeşil medreseleri gibi yapılar, avlulu planları, sade cephe tasarımları ve kullanılan yerel malzemelerle (taş ve tuğla) karakterizedir. Osmanlı mimarisinin sonraki dönemlerindeki görkemli yapılarına kıyasla daha mütevazı olsalar da işlevsellikleri ve dönemin ruhunu yansıtmaları açısından büyük önem taşırlar. Bu tarihi yapılar, günümüzde kültürel mirasın korunması ve değerlendirilmesi bağlamında yeniden işlevlendirme potansiyeli taşımaktadır. Örneğin, müze, kültür merkezi veya geleneksel sanatlar atölyesi gibi kullanımlarla hem korunabilir hem de kamusal fayda sağlayabilirler. Bu tür yeniden işlevlendirme projeleri, tarihi dokuyu korurken çağdaş ihtiyaçlara cevap verme ve kültürel mirası gelecek nesillere aktarma açısından akademik olarak da değerli yaklaşımlardır.

2.2. Medrese Kavramı

Medreseler, genellikle İslam ülkelerinde bulunan ve öğrencilere İslam kurallarına uygun eğitim veren kurumlardır.⁶⁵ “Medrese” sözcüğü, köken olarak İbrani ve Ur dillerinden Arapçaya geçmiş olup, Arapça “drs” kökünden türemiştir ve “öğrenmek, okumak, etüd etmek” gibi anlamlara gelmektedir.⁶⁶ İslam tarihinde, medrese terimi orta ve yüksek seviyede eğitim veren kurumların genel adı haline gelmiştir. Medreseler, bir ülkenin kültürel ihtiyaçlarını karşılayan ve nitelikli bireyler yetiştiren eğitim kurumları olarak da tanımlanabilir.⁶⁷

Hızlı (1987)’ya göre, medreseler İslam geleneğinin bir ürünü olup, İslamiyet’in ilk dönemlerinde eğitim ve öğretim faaliyetleri mescitlerde yürütülmekteydi. Bu dönemde, “Meclis” adı verilen eğitim faaliyetleri sırasında İslami ilimlerin yanı sıra, pozitif ilimlere de öğretilmekteydi.⁶⁸ Bununla birlikte, camilerde halka, zâviye, maksûre veya revâk, mestabe, mî’âd, meclisü’l-va’z gibi isimlerle devam eden ve zamanla büyüyerek gelişen ders gruplarından, daha sonraki kaynaklarda medrese

⁶⁵ A. H. Par, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük, Yelken Matbaası, İstanbul, 1984, s.23.

⁶⁶ İ. Y. Aşkun- Medrese yapıları ve koruma ilkeleri doğrultusunda çağdaş yaşam içindeki işlevleri- doktora teziMSÜ 1980, s.1.

⁶⁷ Cahit BALTACI, XV.-XVI.yy. Osmanlı Medreseleri, Teşkilat-ı Tarih, İstanbul, 1976, s.36.

⁶⁸ HIZLI, M. Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 2, Sayı 1, 1987 s.4.

olarak bahsedildiği bilinmektedir.⁶⁹ Medrese kelimesinin ilk kullanımıyla ilgili kesin bir bilgi olmamakla birlikte, medrese olarak adlandırılan yapıların ilk kez 10. yüzyılda Horasan ve Maverâünnehir civarında görüldüğü belirtilmektedir.⁷⁰

Modern literatürde medreseler hakkında fikir beyan eden ilk isimlerden biri Ignaz Goldziher'dir. Goldziher, medreseleri, özellikle Eşari düşüncesinin ağırlıklı olarak işlendiği kurumlar olarak tanımlamış ve bu kurumların işlevlerini ön plana çıkarmıştır. Ona göre, Nizamiyeler başta olmak üzere, medreseler tarih boyunca Eşari düşüncesinin yayılmasında önemli bir araç olarak hizmet etmişlerdir.⁷¹ Yakın tarihlere bakıldığında, Nebi Bozkurt medreseleri, İslam tarihinde geniş bir ilmî faaliyet yelpazesine ev sahipliği yapmış eğitim ve öğretim kurumları olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama kapsamında, dârülhadis ve dârülkur'ân gibi mekanlar da genel medrese kategorisi altında ele alınmıştır. Örneğin, dârülhadis "hadis öğrenimi için kurulan medrese" olarak tanımlanmakla birlikte, George Makdisi ise medreseleri daha spesifik olarak fıkıh eğitimine adanmış mekanlar olarak görmüş ve dârülhadis, dârülkur'ân, ribât gibi kurumları medreselerden farklı olarak özel ilim mekanları olarak sınıflandırmıştır.⁷²

Başlangıçta, camiler ve mescitler eğitim faaliyetlerini desteklemek üzere tasarlanmış ve öğrenciler için özel odalar içermiştir. Ancak zamanla, bu yapıların sadece dini eğitim vermekle kalmayıp, diğer bilim dallarına da yer açması gerektiği anlaşılmıştır. Bu durum, cami ve mescitlerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması sonucunu doğurmuş ve daha işlevsel, farklı bilim dallarına uygun dersliklerin bulunduğu, avlulu ve çeşitli fonksiyonlara sahip yeni bir mimari yapı türünün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Medreseler, bu yeni yapı türü olarak, bilim ve ilim öğretiminin yanı sıra öğrencilerin konaklama ve yemek ihtiyaçlarını karşılama, ayrıca dini ritüellerin icra edildiği alanlar olarak çok işlevli bir rol üstlenmişlerdir.⁷³

Medreseler, tarihsel olarak üç temel amaca hizmet etmek üzere kurulmuş eğitim kurumlarıdır. İlk olarak, öğretim görevlisi yetiştirmeyi amaçlarlar. İkinci olarak,

⁶⁹ Harun YILMAZ, "Medrese Nedir? XII. ve XII. Yüzyıllarda Dımaşk Medreseleri Üzerine Bir İnceleme", (Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, C:21, S:40, 2016), s.35.

⁷⁰ Merve KORKMAZ SEKİTMEZ, "İstanbul Mimar Sinan Dönemi Medreseleri ve Üsküdar Mihrimah Sultan Medresesi Koruma ve İşlev Sorunları", (Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), s.3.

⁷¹ Ignaz Goldziher, Introduction to Islamic Theology and Law, çev. Andras and Ruth Hamori (Princeton: Princeton University Press, 1981), s.104.

⁷² YILMAZ, s.37.

⁷³ BALTACI, s.38.

devlet yönetiminde görev alacak liderlerin eğitimini sağlarlar. Üçüncüsü ise, adalet sistemi içinde çalışacak bireylerin yetiştirilmesine odaklanırlar. Bu kurumlar aynı zamanda toplumdaki bilgi seviyesini artırma misyonunu da üstlenmişlerdir.⁷⁴

Medreselerin tarihsel kökenleri tam olarak bilinmemekle birlikte, bu kurumların ilk örneklerine dair çeşitli görüşler mevcuttur. Hz. Muhammed döneminde Mescid-i Nebvî'de kurulan Suffe, eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü ilk yapılardan biri olarak kabul edilmekte ve bu yönüyle tarihî eğitim kurumları arasında özel bir konuma sahip bulunmaktadır. Bu yapı, farklı kültürlerdeki benzer kurumlarla da karşılaştırılabilir; örneğin, İslam öncesi dönemde Uygurların Budist Viharâ külliyesi, Abbasiler döneminde Bağdat'ta kurulan Beytül-Hikme ve Şii Fatımilerce açılan Beytül-İlimler bu açıdan dikkat çeken örneklerdir. Ayrıca, Antik Yunan felsefe okulları, İran'daki Sasani medrese geleneği ve genel olarak Ortadoğu'daki eğitim yapıları, medreselerin biçimlenmesinde etkili olmuştur. Medreselerin 'medrese' adıyla anılması ise ilk kez 9. yüzyılda Nişabur Medresesi ile belgelenmiştir. Resmî olarak devlet eliyle kurumsallaşmaları 10. yüzyılda Karahanlılar döneminde gerçekleşmiştir.⁷⁵ Baltacı (1976)'ya göre, medreselerin daha kurumsal bir yapıya kavuşması Selçuklu Dönemi'nde gerçekleşmiştir.⁷⁶

İslam tarih yazımında, Selçuklu Sultanları Alp Arslan (1063-1072) ve Melik Şah (1072-1092) dönemlerinde görev yapan ünlü vezir Nizamülmülk, medreselerin kurucusu olarak kabul edilir. Nizamülmülk'ün medrese geleneğinin başlatıcısı olduğu görüşü, özellikle Nizamiye Medreseleri'nin kuruluşu ile ilişkilendirilir ve bu medreseler, İslami ilimlerin öğretildiği önemli eğitim kurumları olarak tarihte yerini almıştır. Bu, Nizamülmülk'ün eğitime ve ilmi gelişime katkılarını vurgulayan bir perspektiftir.⁷⁷ Büyük Selçuklular'ın ardından medrese kurma geleneği devam etmiş ve bu geleneği izleyen liderler, Selçuklu eğitim sistemini sürdürmüştür. Özellikle Musul, Şam ve çevresinde etkili olan Türk Atabeklerinden Nureddin Zengi, eğitim ve ilim

⁷⁴ Şerife ÖZKAN, Medrese Tabirinin İlk Defa Ortaya Çıkışı, Selçuklular Zamanında Medreselerin Kuruluş Sebepleri ve Medrese Eğitimi, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), s.15.

⁷⁵ Hasan AKGÜNDÜZ, Klasik Osmanlı Medrese Sistemi, Ulusal Yay, İstanbul 1997, s.234-236.

⁷⁶ BALTACI, s.42.

⁷⁷ Deniz ILDIZ, Gökdere Medresesi Örneğinde Klasik Dönemi Öncesi Bursa Medreseleri, (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), s.4.

faaliyetlerine büyük önem vermiştir. Nureddin Zengi'nin liderliğinde, Şam, Halep, Hama, Hıms ve Baalbek gibi şehirlerde birçok medrese inşa edilmiştir.⁷⁸

2.3. Bursa'daki Medreseler

Bursa, Osmanlı Devleti'nin erken dönem mimarisi ve özellikle eğitim kurumları açısından önemli bir merkez konumunda olmuştur. Şehirde günümüze ulaşan ve farklı dönemlerin mimari ve işlevsel özelliklerini yansıtan on bir medrese bulunmaktadır. Bu tez kapsamında, söz konusu medreselerden tamamına yer vermek yerine, Vaiziye Medresesi'nin konumlandığı tarihi ve mimari bağlamı daha net ortaya koymak amacıyla, belirli örnekler üzerinden genel bir değerlendirme sunulacaktır.

Bu bölümde ele alınan Süleyman Paşa, Gökdere, Lala Şahin Paşa, Haraççıoğlu ve Yıldırım Medreseleri, Vaiziye Medresesi ile benzer inşa dönemleri, kurucu figürleri, mimari plan tipleri veya günümüzdeki işlevlendirme potansiyelleri açısından ortak paydalar taşımaktadır. Bu medreselerin incelenmesi, Vaiziye Medresesi'nin özgün konumunu ve yeniden işlevlendirme potansiyelini anlamak için karşılaştırmalı bir zemin sağlamaktadır. Özellikle, erken Osmanlı dönemi medrese mimarisinin evrimi, banilerin eğitime verdiği önem ve bu yapıların sosyal doku içindeki yeri, seçilen örnekler üzerinden daha detaylı bir şekilde aktarılacaktır. Bu yaklaşım, Vaiziye Medresesi'nin sadece fiziksel bir yapı olarak değil, aynı zamanda kültürel bir miras ve toplumsal belleğin parçası olarak ele alınmasına olanak tanıyacaktır.

2.3.1. Süleyman Paşa Medreseleri

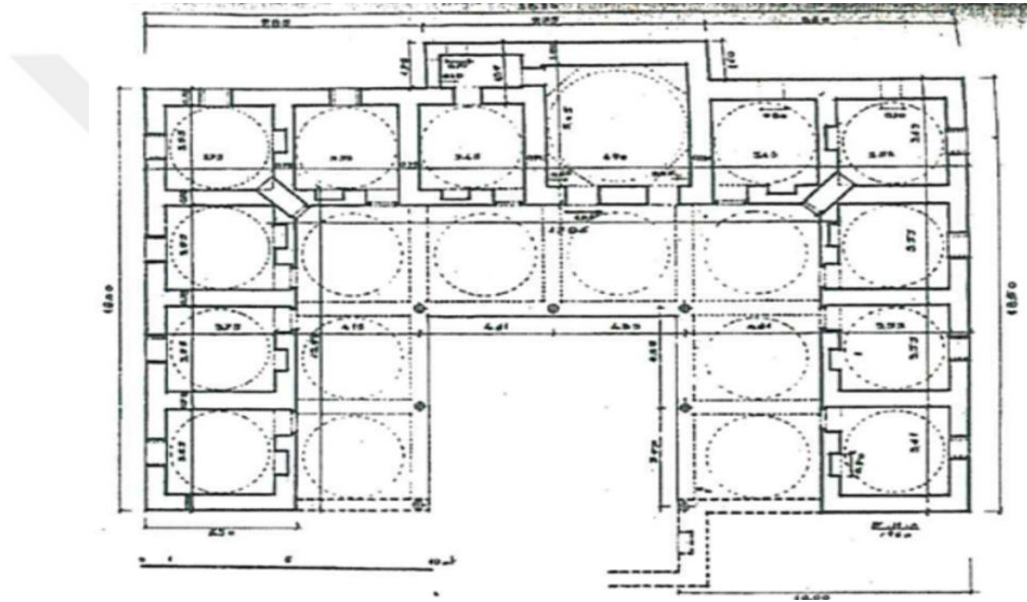
Süleyman Paşa Medresesi, Osmanlı Devleti'ne Yıldırım Beyazıt'dan Fatih Sultan Mehmet dönemlerine kadar hizmet etmiş, “Karşıdıran” lakabıyla bilinen Süleyman Paşa tarafından, kendi mektebi ve türbesinin yanında kurulmuştur. Bu nedenle medrese “Karşıdıran Süleyman Bey Medresesi” olarak da tanınmıştır.⁷⁹ Kesin yapım tarihi belirsiz olmakla birlikte, 1335-1359 yılları arasında yapıldığı tahmin edilmektedir. Medrese, açık avlulu ve U planlı bir yapıya sahip olup, bir dersane ve

⁷⁸ Hakkı Dursun YILDIZ, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, (İstanbul, C:7, 1988), s.84.

⁷⁹ M. HIZLI, *Osmanlı Klasik Dönemde Bursa Medreseleri*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1998), s.130.

on bir adet öğrenci hücresi bulunmaktadır. Cephe duvarları moloz taş ve tuğla ile örülmüş, bazı yerlerinde devşirme malzeme kullanılmıştır.⁸⁰

Süleyman Paşa Medresesi'nin avlusu 8.91m x 10.22m ölçülerinde bir dikdörtgen şeklindedir. Avlunun bir tarafı duvarlarla, diğer üç tarafı ise revaklarla çevrilidir. Bu revaklar, yıkılmış Bizans yapılarından toplanan malzemelerle yapılmıştır. Revakların sütunları, kaidesiz ve kısmen mermer, kısmen granit malzemeden oluşur. Üzerlerine oturan sivri kemerler ise tuğla ile inşa edilmiştir. Kemerlerin üst kısmı üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taştan örülerek yapılmıştır.⁸¹

Şekil 4: Süleyman Paşa Medresesi planı (Ildız, 2006)

Medresenin cepheleri ise moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Doğu ve batı cephelerinde, hücrelere açılan dörder pencere bulunmakta ve bu pencerelerin üstünde yuvarlak “Öküz gözü” pencereleri yer almaktadır. Güney cephesinde, ortada derslik ve ona açılan bir dehliz bulunur; bu dehlizin yarattığı çıkıntı yaklaşık 170 cm’dir. Bu çıkıntının arkasında, doğu ve batı yönlerinde hücrelerin duvarları yer alır. Ayrıca, dersliğin doğusunda yer alan geçiş dehlizine açılan yuvarlak bir tepе penceresi vardır.

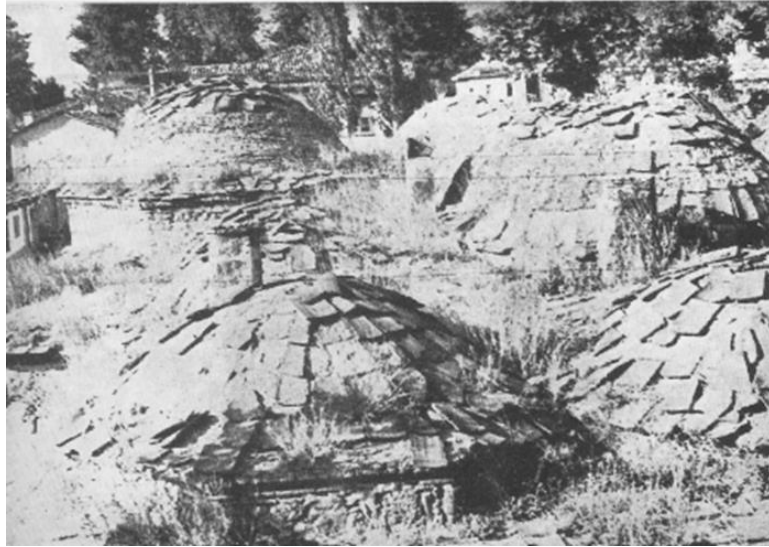
⁸⁰ “Süleyman Paşa Medresesi-Bursa”. Türkiye Kültür Portalı. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecek/yer/suleyman-pasa-medresesi> (Erişim tarihi: 5.4.2023).

⁸¹ E.H. AYVERDİ, Osmanlı Mimarisinin İlk Devri, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti C:1), s.176.

Bu bölümün daha gerisinde, doğu tarafta bulunan hücrelere açılan iki pencere ve onların üzerinde iki yuvarlak tepe penceresi bulunmaktadır. Dersliğin batı tarafında ise hücrelere açılan iki yuvarlak tepe penceresi yer alır.⁸²

Şekil 5: Süleyman Paşa Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü 1 (İldız, 2006)

Şekil 6: Süleyman Paşa Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü 2 (İldız, 2006)

⁸² Deniz İLDIZ, Gökdere Medresesi Örneğinde Osmanlı Klasik Dönemi Öncesi Bursa Medreseleri, (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), s.23.

Medresede dönem restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Özellikle 19. yüzyılda ve 1968 yılında gerçekleştirilen çalışmalarla yapı, aslına uygun şekilde onarılmıştır. Bu süreçte, medresenin derslikleri, öğrenci hücreleri ve diğer bölümleri modern ihtiyaçlara uygun hale getirilmiştir.⁸³ Ayrıca, yapı günümüzde tarihi ve kültürel mirasın korunması amacıyla çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır.

Şekil 7: Süleyman Paşa Medresesi'nin günümüzdeki görünümü (İldız, 2006)

2.3.2. Gökdere Medersesi

Gökdere Medresesi, II. Beyazid dönemindeki alimlerden Paşa Çelebi tarafından yaptırılmış ve bazı belgelerde “Paşa Çelebi Medresesi” olarak anılmıştır. Gökdere Medresesi, Bursa'daki Kayhan Caddesi'nin güney tarafında, tek bir yapı olarak inşa edilmiştir. Medresenin bu caddede bulunması ve yakındaki Kayhan Camisi nedeniyle, bazı kaynaklarda “Kayhan” veya “Kaygan” isimleriyle de geçmiştir. Mefail Hızlı'nın “Osmanlı Klasik Döneminde Bursa Medreseleri” adlı çalışmasında, medresenin inşa tarihiyle ilgili olarak, 1943'te yazılmış bir belgeye dayanarak II. Beyazid döneminde yapıldığına dair bilgiler yer almaktadır.⁸⁴

⁸³ Yılmaz, A. (2004). *Osmanlı Medreseleri ve Restorasyon Süreçleri: Bursa Örneği*. İstanbul: Kültürel Miras Yayınları.

⁸⁴ HIZLI, 1998, s.139-140.

Gökdere Medresesi, Bursa’da Celâli İsyanlarından zarar gören yapılar arasında yer alıyor. 1608 yılında (H 1017 Rabiulahir), Paşa Çelebi’nin torunu ve aynı zamanda Paşa Çelebi Vakfı’nın mütevellisi olan Müderris Mevlânâ Ahmed Efendi, mahkemeye başvurarak medresenin bir kısmının zamanla, diğer bir kısmının ise Celâli isyanları sırasında yanıp yıkıldığını bildirmiştir. Ahmed Efendi, medresenin onarımı için mahkemeden yardım talep etmiş, ayrıca vakfın Tatarlar Mahallesindeki bir kar hane ve üç dükkânın da isyan sırasında zarar gördüğünü ve bunların icareteyn usulüyle kiralanarak onarılmasına karar verildiğini belirtmiştir. Bu olaylar, Gökdere Medresesi’nin Celâli isyanlarından nasıl etkilendiğini göstermektedir.⁸⁵

Şekil 8: Gökdere Medresesi kültür ve sanat merkezi (Türkiye Kültür Portalı, 2021)

Gökdere Medresesi’nin ana giriş cephesi, Kasım 2004’e kadar çeşitli dükkanlar tarafından çevriliydi ve medrese bu yapıların gerisinde kalmıştı. Osman Gazi Belediyesi’nin medreseyi kültür merkezi olarak yeniden düzenleme çalışmaları kapsamında bu dükkanlar yıkılarak cephedeki sıvalar temizlenmiştir. Medresenin giriş cephesi üç sıra tuğla ve aralarında moloz taş ile inşa edilmiş, saçak bitimlerinde ise iki sıra tuğla kipi saçak kullanılmıştır. Bugün görülebilen bu cephede, medreseye girişi sağlayan kapı ve bu kapının önündeki yükseltilmiş eyvan duvarı bulunur. Giriş

⁸⁵ Tahsin ŞAHİN, “Bir Osmanlı Başkentinde Celaliler: Bursa’da Celali İstilas ve Yaratıldığı Tahrifat”, (Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C:23, S:443, 2022), s807.

kapısının her iki yanında, medrese hücrelerine ve köşe hücrelerine açılan simetrik pencereler yer almaktadır. Köşe hücrelerine açılan pencerelerin üzerinde daha önce belirtilen tepe pencereleri vardır. Üst bitimdeki tuğla kirpi saçaklar bu tepe pencerelerinin üzerinden dolaşarak devam eder.⁸⁶ Gökdere Medresesi, 1906 yılından itibaren bir dönem kadın hapisanesi olarak hizmet vermiştir.⁸⁷ Günümüzde farklı etkinliklerin düzenlendiği, eğitimlerin verildiği kültür ve sanat merkezi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 9: Gökdere Medresesi kültür ve sanat merkezine ait bir görünüm (Türkiye Kültür Portalı, 2021).

2.3.3. Lala Şahin Paşa Medresesi

Lala Şahin Paşa Medresesi, Bursa'nın Hisar bölgesinde, Kavaklı Caddesi üzerinde konumlanmıştır. Bu tarihi yapı, 1339 yılında, Orhan Bey ve I. Murad döneminde Rumeli Beylerbeyi olan Lala Şahin Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.⁸⁸ Lala Şahin Paşa, Orhan Bey ve I. Murad dönemlerinde Lala-Vezir ve Beylerbeyi-Vezir olarak hizmet vermiş ve bu süreçte önemli yapılar inşa etmiştir. Özellikle, Kirmasti

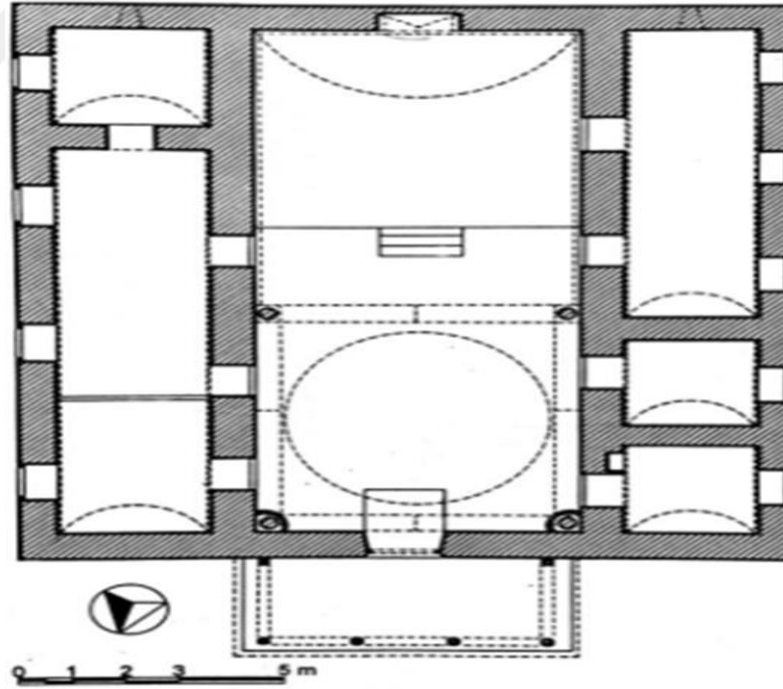
⁸⁶ ILDIZ, s.111.

⁸⁷ Nursel KUMAŞ, "XIX. Ve XX. Yüzyıllarda Bursada Klasik Eğitim Kurumları: "Sıbyan Okulları ve Medreseler"", (Muğla: 2. Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, 2017), s.62.

⁸⁸ Gülşah ÜNER/ Elif Yeşim KÖSTEN/ Merve ALICI AKA, "Bursa Tarihi Kent Merkezi ve Gündelik Hayat Üzerinden Kültürel Mirasın Farkındalığına Ait Bir Sorgulama", (Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı, 2023), s.759.

kasabasında, kendisine ait mülkte bir cami ve zaviyeden oluşan bir külliye kurduğu belirtilmiştir. Bu külliye, bir Osmanlı vezirinin mülkünde bu tür bir yapı inşa etmiş olması açısından dikkat çekicidir. Ancak, Lala Şahin Paşa'nın mimari anlamda en dikkat çeken eseri, başkent Bursa'da inşa ettiği medrese ve handır. Bunlar arasında, lala-vezirlik görevi sırasında yaptırdığı Lala Şahin Medresesi öne çıkar.⁸⁹

Lala Şahin Paşa, Bursa'daki medresesini savaş ganimetleriyle inşa ettirmiştir. Medresenin mimari planı, Selçuklu geleneğini yansıtır, ancak yapı üzerine farklı yorumlar yapılmıştır. Ekrem Hakkı Ayverdi ve Albert Gabriel, yapının basit bir Selçuklu medresesini andırdığını belirtmişken, Kazım Baykal medresenin planını Bizans manastırlarına benzetmektedir.⁹⁰ Ayrıca, medresede kullanılan Bizans sütun başlıkları, yapının eski bir kiliseden dönüştürüldüğüne dair iddiaları güçlendirir. Ancak medrese, kapalı avlulu planıyla Anadolu Selçuklu Medreselerini hatırlatır. Medrese, kubbeli bir giriş, derin tonozlu bir eyvan ve bu orta bölümün her iki yanında yer alan farklı büyüklüklerde yedi tonoz örtülü hücre ile dikkat çeker.⁹¹

Şekil 10: Lala Şahin Paşa Medresesi günümüz planı (Demiralp, 1999)

⁸⁹ Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ/ Elif SOYDAN, "Lala Şahin Paşa ve Kirmasti (Mustafakemalpaşa) Lala Şahin Paşa Külliyesi Camisi", (Sanat Yılığ Tarihi, S:32, 2023), s.312.

⁹⁰ Oktay ASLANAPA, "Mimar Sinan'ın Medreseleri", (Vakıf Haftası Dergisi, 1989), s.201.

⁹¹ ÜNER/KÖSTEN/AKA, s.758.

Belgeler ve onarım kayıtları, Lala Şahin Paşa Medresesi'nin tarihini daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. 1555 yılında medrese için hazırlanan bir onarım belgesinde, yapıya Arabiye adıyla atıfta bulunulduğu ve on bin akçe harcanarak yapılan tamirat işlemlerinin kaydedildiği belirtilmiştir. 1568-69 yıllarına ait başka bir belgede ise yapının Sercaniye olarak adlandırıldığı kaydedilmiştir. 1787 yılında yapılan bir başka onarımda ise özellikle medresenin giriş cephesinin harap durumda olduğu ve acil bakım gerektiği ifade edilmiştir.⁹²

Şekil 11: Türbenin eski bir fotoğrafı (Salt Araştırma, 1946)

Lala Şahin Paşa Medresesi'nin tarih boyunca çeşitli onarımlar geçirdiği bilinmektedir. 1555, 1787, 1818, 1844, 1862, 1968 ve 2009 yıllarında önemli tamiratlar yapılmış, 1968 yılındaki onarım çalışmalarıyla medrese bugünkü görünümüne kavuşmuştur. Bu süreçler, medresenin zaman içinde nasıl korunduğu ve restorasyonların yapının muhafazasına nasıl katkıda bulunduğunu göstermektedir.⁹³

⁹² Yekta DEMİRALP, Erken Dönem Osmanlı Medreseleri (1300-1500), (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999), s.26.

⁹³ R. KAPLANOĞLU, Doğal ve Anıtsal Eserleri ile Bursa, (İstanbul: Osmangazi Belediyesi, 2003), s.7.

Lala Şahin Paşa Medresesi'nin avlusunun doğu tarafında üç, batı tarafında dört oda bulunur ve her odada avluya açılan kapı, dışarıya açılan pencere ve bir ocak mevcuttur. Avlunun güney tarafında ise mermer basamaklarla çıkılan derslik eyvanı yer alır. Bu eyvan tonozla örtülmüş ve mihrap gibi öğeler içerir. Medresenin duvarları çoğunlukla moloz taş ve tuğla ile inşa edilmiş, bazı kısımlar ise sadece moloz taşla yapılmıştır. Giriş cephesi ahşap dikmelerle desteklenmiş ve sıvanmıştır. Doğu ve batı cephelerinde yer alan pencereler ahşap doğrama ve demir parmaklıkla donatılmıştır. Medresenin her cephesinde kirpi saçak kullanılmıştır.⁹⁴

Lala Şahin Paşa Medresesi, günümüzde bir çocuk kütüphanesi olarak işlev görmektedir. Medresenin kapalı avlusu ve ana eyvanı, kütüphanenin okuma salonları olarak düzenlenmiştir. Medrese hücrelerinin bir kısmı depo amaçlı kullanılırken, bazıları ise kullanılmamaktadır.⁹⁵ Medresenin sadece kuzeydoğu ve kuzeybatı cephelerindeki duvarlarının bir bölümü sağlam kalmıştır ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde bu yapı üzerine bir okul inşa edilmiştir. Kesme taş ve tuğla malzemeden oluşan bu duvarlarda, kuzeydoğu tarafında dairevi şeklinde iki sıra pencere bulunmaktadır.⁹⁶

Şekil 12: Lala Şahin Paşa Medresesi minare (Soydan, 2019)

⁹⁴ ILDIZ, s.28-29.

⁹⁵ ILDIZ, s.30.

⁹⁶ Abdülkadir ÖZCAN, “Lala Şahin Paşa”, (Türkiye Diyanet Vakti Ansiklopedisi, S:27, 2003), s.78.

2.3.4. Haraççioğlu Medresesi

Bursa'nın Hisar semtinde, Kavaklı Caddesi üzerinde yer alan Haraççioğlu Medresesi, ilk olarak 16. yüzyılın ikinci yarısında kentteki Hristiyanlardan vergi toplamasıyla tanınan ünlü Haraççioğlu veya Cizyederzade ailesi tarafından yaptırılmıştır. Başlangıçta Nakşibendi tekkesi olarak kullanılan yapı, 1784 yılında vefatından kısa bir süre önce Cizyedarzade Hüseyin Ağa tarafından medreseye dönüştürülmüştür.⁹⁷

Haraççioğlu Medresesi'nin ilk yapısı, güneye bakan uç kısımlarıyla 'U' şeklinde olup, farklı dönemlerden gelen ve inşası, mimarisi ve malzemeleri açısından birbirinden ayrılan iki bina tarafından oluşturulmuştur. Toplamda 1110 metrekare alan üzerine kurulu olan bu yapı kompleksinin 110 metrekarelik kısmı kapalıdır. Kuzeyde yer alan bina, ilk zaviye yapısına ait olduğu düşünülmektedir. Kesme taş ve üç sıra tuğladan inşa edilen duvarlar aracılığıyla diğer yapıya sivri kemerle geçilir. Kare plan ve kubbe arasındaki geçiş elemanı olan tromplarda yer alan detaylar, özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaşmıştır.⁹⁸

Medrese, 1930'lu yıllarda 1600'e yakın kitapla Orhan Kütüphanesi'nden sonra Bursa'nın en büyük ikinci kütüphanesi olarak hizmet vermesi de dahil olmak üzere zengin bir tarihe sahiptir. Bu kitapların çoğu şu anda İnebey Yazma Kitaplar Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.⁹⁹

Bir süre bakımsız kalan medrese, 2006 yılında Osmangazi Belediyesi tarafından restore edilerek günümüzde kültür ve sanat etkinliklerine ev sahipliği yapan bir sosyal tesis olarak hizmet vermektedir.¹⁰⁰ Medresenin avlusunda, oturma yerleriyle donatılmış ahşap bir çardak altındaki küçük bir şadırvan bulunmaktadır. Şu anda belediye tarafından işletilen kafe, avluda masa ve sandalyelere sahiptir. Çardağın yanında kafe mutfak bölümü yer alırken, avluda çeşitli ağaçlar göze çarpmaktadır. Medresenin ön cephesi, biri sağda üçü solda olmak üzere dört pencere içerir ve üç basamaklı taş merdivenle kapıya ulaşılır. İç mekânda divan, masa ve sandalyeler

⁹⁷ "Haraççioğlu Sosyal Tesisleri". Osmangazi Belediyesi. <https://www.osmangazi.bel.tr/tr/proje/haraccioglu-sosyal-tesisleri>, (Erişim Tarihi: 05.04.2024).

⁹⁸ "Haraççioğlu Medresesi". Kültür Envanteri. <https://kulturenvanteri.com/tr/yer/haraccioglu-medresesi/#17.1/40.183792/29.057274>, (Erişim Tarihi: 05.04.2024).

⁹⁹ Ali İhsan KARATAŞ, Bursa Kütüphaneleri, (Bursa: İhlas Gazetecilik A.Ş., 2013), s.73.

¹⁰⁰ Osmangazi Belediyesi. (2006). Bursa'daki tarihi medreseler: Haraççioğlu Medresesi örneği. Osmangazi Belediyesi Yayınları.

bulunur, duvarlarda renkli çiçek motifli çiniler ve köşelerde çini işlemeli vazolar dikkat çekmektedir.

Şekil 13: Haraççioğlu Medresesi günümüzdeki görünümü (Bursa Turizm Portalı, 2014)

2.3.5. Yıldırım Medresesi

Yıldırım Bayezid tarafından inşa edilen medrese, Yıldırım Camii'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Bu medresede, yirmi oda ve geniş bir derslik bulunur. Ayrıca, ön kısmı kapalı olan ilk Osmanlı medresesi olma özelliğini taşır.¹⁰¹

Yıldırım Medresesi, Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde Bursa'da kurulmuş önemli eğitim ve sağlık yapılarından biridir. Bu yapı, Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılan ve onun adını taşıyan Yıldırım Külliyesi'nin bir parçası olarak öne çıkar. Külliye, medrese, darüşşifa (hastane), cami, türbe gibi birçok yapıdan oluşmakta ve bu yapılar Osmanlı mimarisinin erken dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Özellikle

¹⁰¹ Mefail HIZLI, XVI. Asır Bursa Medreseleri, (Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1986), s.48.

medrese ve darüşşifa, dönemin eğitim ve sağlık anlayışının yanı sıra sosyal yapıya dair önemli bilgiler sunar.¹⁰²

Yıldırım Medresesi'nin inşası, Bursa'nın sarp ve doğal güzelliklerle çevrili bir bölgesinde gerçekleşmiştir. Medrese hem dinî hem de tıp eğitimi veren bir kurum olarak iki ana alana hizmet etmiş, dönemin bilim ve eğitim anlayışını şekillendirmiş önemli bir merkez olmuştur. Özellikle tıp eğitimi veren kısmı, Anadolu'da tıp eğitimine önemli katkılarda bulunmuştur.

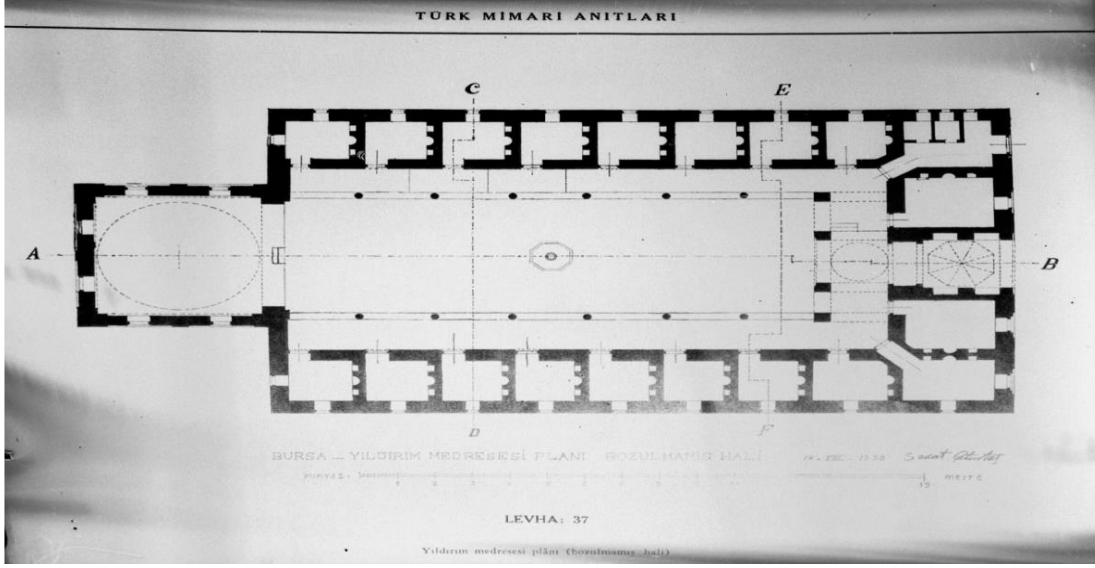
Yıldırım Medresesi'nin tıp eğitimi veren bölümü, dönemin tıbbi bilgilerinin öğretilmesi ve yeni hekimlerin yetiştirilmesi açısından büyük önem taşır. Medrese, Osmanlı tıp eğitiminin gelişiminde önemli bir yere sahiptir ve zaman içinde birçok önemli tıp alimi bu kurumdan yetişmiştir. Medrese, aynı zamanda Osmanlı toplumunun sağlık hizmetlerine erişimini artırmış, toplum sağlığının gelişimine katkıda bulunmuştur. Yıldırım Külliyesi'nin içinde bulunan darüşşifası bugün göz hastanesi olarak kullanılmaktadır. Ancak tıp medreselerinden bir tanesi günümüze kadar ulaşamamıştır. Başka bir medrese ise bugün dispanser olarak hizmete devam etmektedir.¹⁰³

Bu yapılar, aynı zamanda mimari açıdan da dönemin karakteristik özelliklerini taşır. Kesme taş ve tuğla kullanılarak inşa edilen medrese ve darüşşifa yapıları, erken Osmanlı mimari stilinin örneklerini sunar. Medrese içindeki derslikler, öğrenci yatakhaneleri ve geniş avlular, eğitim faaliyetlerinin yoğun şekilde yürütüldüğü bir ortamı işaret eder.¹⁰⁴

¹⁰² N. T. DOSTOĞLU, Osmanlı Dönemi'nde Bursa, (Antalya: AKMED, 2011), s.414.

¹⁰³ A. U. PEKER, Bursa Yıldırım Beyazid Külliyesi, (Tasarım Merkezi Dergisi, S:8, 2007), s.30.

¹⁰⁴ ILDIZ, s.48.

Şekil 14: Yıldırım Medresesi'nin planı (İldız, 2006)

Yıldırım Külliyesi'nin ve dolayısıyla medresenin kurulduğu dönem, Bursa'nın şehirleşme sürecinde yeni bir evreye geçtiği bir zamanı temsil eder. Bursa'nın doğal ve stratejik konumu, şehrin gelişiminde önemli rol oynamış, Yıldırım Bayezid döneminde şehir daha da büyümüş ve sosyal yapısı güçlenmiştir. Medrese ve diğer külliye yapıları, şehrin kültürel ve sosyal yaşamında merkezi bir rol oynamış, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yanı sıra dini ve sosyal faaliyetlere de ev sahipliği yapmıştır.

3. MATERİYAL VE YÖNTEM

3.1. Vaiziye (Mahkeme) Medresesi

3.1.1. Medresenin Tarihi

Vaiziye Medresesi, Bursa'nın Osmangazi ilçesindeki Ulucami'nin batı tarafında yer alan ve Yıldırım Beyazıt zamanında inşa edilmiş bir eğitim ve ticaret merkezidir. Başlangıçta 37 dükkanı barındıran bu yapı, 1855 yılındaki deprem ve sonrasında çıkan yangın sebebiyle büyük zarar görmüştür. Bu medresenin yan sokağa açılan bir kapısı ve bu kapıya bağlı bir koridoru vardır. Alan, iki küçük kubbe ile örtülmüş ve bu kubbelerin üzeri geçmişte mahkeme olarak kullanılmıştır. Bu nedenle yapı “Mahkeme Medresesi” olarak da bilinir.¹⁰⁵

Şekil 15: Bursa'da Yer Alan Vaiziye Medresesi ve Çevresinin Konum Haritası (Google Earth)

¹⁰⁵ KUMAŞ, s.69.

Mahkeme Medresesi, Ulucami'nin hemen yakınında, oldukça merkezi bir konumda bulunmaktadır.¹⁰⁶ Yapının kuruluş amacı, dönemin eğitim ve adalet ihtiyaçlarını karşılamak üzere dualı bir fonksiyona hizmet etmektir. İçerisinde yer alan derslikler ve öğrenci hücreleri ile bilgi ve bilgelik yuvası olan bu medrese, aynı zamanda üst kubbesinde yer alan mahkeme salonu ile adaletin tesis edildiği bir mekan olarak da kullanılmıştır.

Yıldırım Beyazıt'ın saltanatı sırasında, 1389-1402 yılları arasında inşa edilen medrese, 1855 yılında meydana gelen depremde ciddi zararlar görmüştür. 1957 yılında gerçekleştirilen araştırma ve kazı çalışmalarıyla medresenin temelleri gün yüzüne çıkarılmış ve orijinal mimari planına sadık kalınarak yeniden yapılandırma çalışmaları tamamlanmıştır.¹⁰⁷

3.1.2. Medresenin Plan Özellikleri

Vaizye Medresesi, 15. yüzyılın başlarında Yıldırım Bayezid tarafından Bursa'da, Ulu Cami'nin batı kapısının karşısında kurulan bir külliye parçası olarak inşa edilmiştir. 1425 yılına tarihlenen bir vakfiye medresenin Ulu Cami'nin batısında konumlandığını belirtirken, Baykal (1998) ve Kepecioğlu (2003) medresenin Ulu Cami'nin hemen arkasında yer aldığını ifade etmişlerdir.

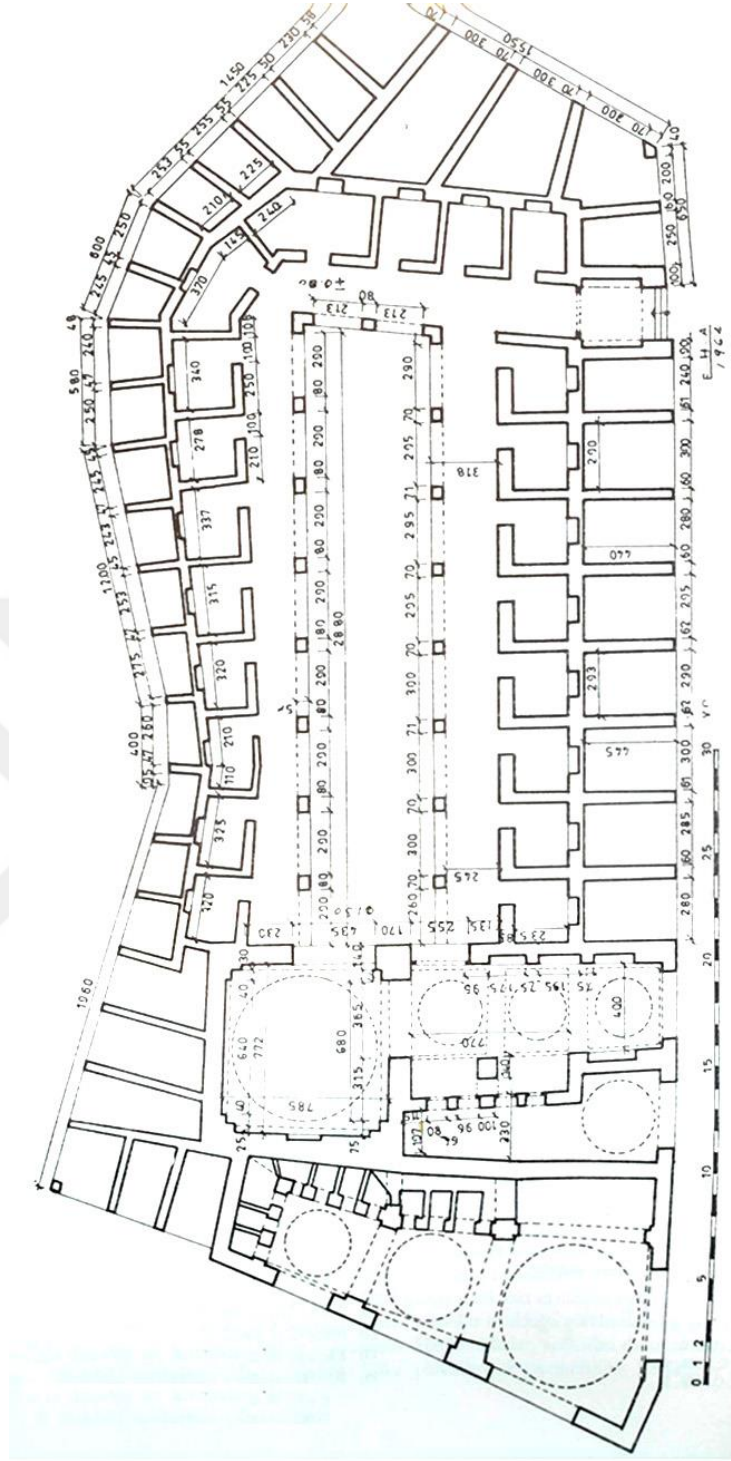
Medrese, 1854'te yaşanan bir deprem ve ardından çıkan yangında büyük hasar görmüş, ancak orijinal yapıdan bir derslik ve on hücre hayatta kalmıştır. 1957'de yapılan kazılar, medresenin asıl planını gün yüzüne çıkarmış ve yapılan restorasyonlar bu plana sadık kalarak tamamlanmıştır.¹⁰⁸ Günümüzde, medrese avlusu etrafında 21 hücre, bir derslik ve doğu tarafında kubbeli birkaç odadan oluşan bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Yapının duvarları, moloz taş ve tuğladan inşa edilmiştir ve çevresi 37 dükkan ile çevrilidir.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Filiz DIĞIROĞLU, "II. Meşrutiyet Dönemi Taşrasında Bir Medrese Kütüphanesi: Bursa Tedrisat-ı Cedide-i İlmiye Kütüphanesi", (Arşiv Dünyası, C:6, S:1, 2019), s.46.

¹⁰⁷ KUMAŞ, s.69.

¹⁰⁸ Bursa İl Merkezi, Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler-III, (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1983), s.318.

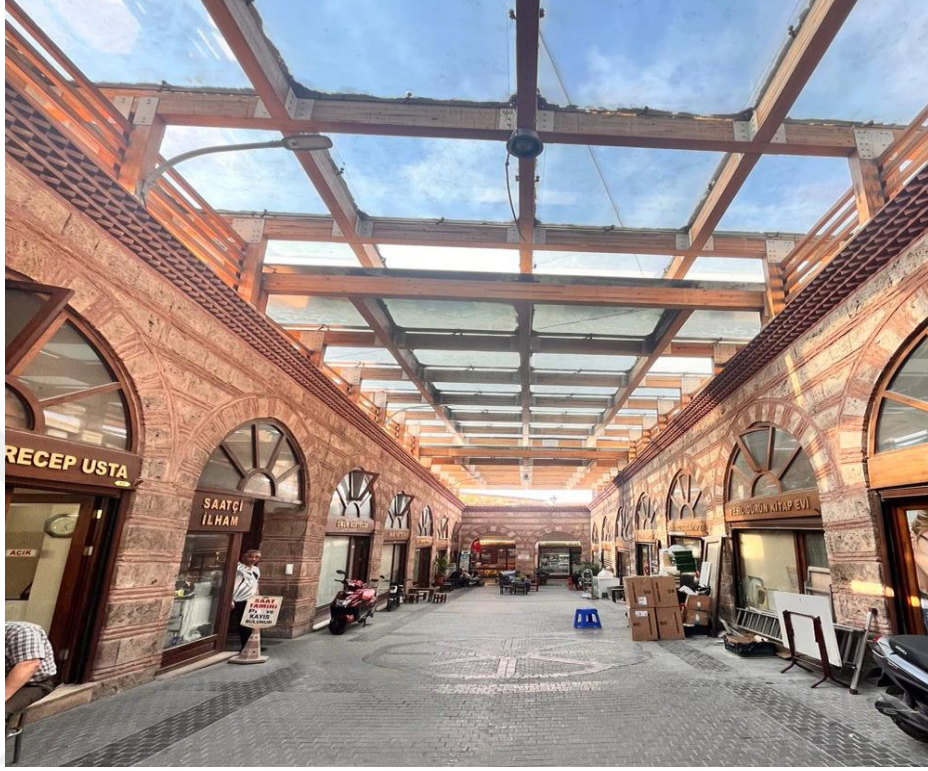
¹⁰⁹ Kamil KEPECİOĞLU, Bursa Kütüğü, (Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi, C:4, 2010), s.208.

Şekil 16: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin planı (Vakıf Genel Müdürlüğü, 2024)

Medrese, geçmişte yaşanan deprem ve yangınlar nedeniyle birkaç kez yeniden inşa edilmiştir; yapının mimari özellikleri arasında yan caddeden açılan bir kapı ve bu kapıya bağlı bir koridor ile iki küçük kubbe yer almaktadır. Medresenin çevresindeki

yapılar, dönemin ticari hayatına katkı sağlamış ve bölgedeki sosyal yaşamın merkezi olmuştur.¹¹⁰

Şekil 17: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi’nin avlusu ve hücreler (Bedir, 2025)

Vaiziye Medresesi, çevresindeki dükkanlarla birlikte tarihi bir çarşı atmosferi sunarken, derslik ve hücrelerin yanı sıra, müderris ve muavin odalarını barındıran dört bölümlü bir yapı olarak da işlev görmüştür. Kuzeybatıda yer alan ve Şengül Hamamı olarak bilinen tarihi hamam, soğukluk alanından iki eyvanlı, dikdörtgen planlı sıcaklık bölümüne geçişi ile bilinir. Burada bulunan iki halvet ve batıda konumlanan kazan ile külhan, hamamın işlevsel bölümlerindendir. Gümüşçüler Çarşısı’nın bir parçası olan bu yapı, geçmişte bir kahvehaneye de ev sahipliği yapmış ve bu kahvehane XVI. yüzyılın sonlarına kadar faaliyet göstermiş, ancak daha sonra ortadan kalkmıştır.

¹¹⁰ “Mahkeme (Vaiziye) Medresesi-Bursa”, Türkiye Kültür Portalı, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/kulturenvanteri/mahkeme-vaiziye-medresesi#>, Erişim Tarihi: 07.10.2024.

Bursa Vaiziye Medresesi'nin avlusu, 10 metreye 15 metre boyutlarında olup geniş bir açık alan sunar. Bu alan, taş döşeme kaplamasıyla kaplanmıştır ve ortasında çeşitli sosyal ve eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine olanak tanır.¹¹¹

Avlunun çevresinde yer alan derslikler ve öğrenci odaları, medresenin eğitim fonksiyonunu yerine getiren ana mekanlardır. Derslikler genellikle medresenin kuzey ve güney kanatlarında yer alır. Bu odalar, öğrencilerin rahatça ders çalışabilecekleri ve konaklayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır. Her odada, öğrenci ihtiyaçlarını karşılayacak temel mobilyalar ve ekipmanlar bulunur. Avluya giriş, ahşap malzemeden yapılmış ve özenle işlenmiş çift kanatlı bir kapı aracılığıyla sağlanır. Avlu duvarları, kesme taş örgü tekniğiyle inşa edilmiştir. Bu sağlam yapılar hem dayanıklılığı hem de estetik görünümü ile dikkat çeker. Duvarlar sıva ile kaplanmış ve yüzeyler pürüzsüz bir hale getirilmiştir. Avlunun üst kısmı açık hava şeklinde tasarlanmış olup, herhangi bir örtü kullanılmamıştır.

Medresenin hücreleri ise, öğrencilerin konaklama ve çalışma alanları olarak hizmet verir. Her biri 3 metreye 4 metre boyutlarında olan bu hücreler, taş döşeme ile kaplanmıştır ve duvar kalınlıkları 0,6 metre olarak tasarlanmıştır. Hücre duvarları, tuğla örgü tekniğiyle inşa edilmiştir ve dayanıklı bir yapıya sahiptir. İç mekânlar, sıva kaplaması ile düzgün bir görünüm kazanmıştır. Hücrelerin kapıları, ahşap malzemeden yapılmış olup, tek kanatlıdır. Pencerele de ahşap malzemeden olup, şebekeli yapısıyla doğal ışığın içeri girmesine olanak tanır ve havalandırma sağlar. Duvarlarda kullanılan kalem işi süslemeler, hücrelerin iç mekanlarına estetik bir dokunuş katarak, medresenin genel sanat anlayışını yansıtır.¹¹²

Vaiziye Medresesi'nin avlusunun kuzey, doğu ve batı kenarlarında, iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taş kullanılarak inşa edilmiş ayaklar üzerine oturtulmuş revaklar bulunmaktadır. Bu revakların yarım daire şeklindeki kemerleri, aralarına keme taşı yerleştirilmiş tuğla sıraları ile oluşturulmuştur. Kemerlerin alınları da benzer biçimde tuğla ve kesme taş kullanılarak yapılmış ve uçlarında kirpi saçaklar yer almaktadır. Bu revaklar 3.18 metre derinliğe sahiptir ve günümüzde, içlerindeki bölücü

¹¹¹ ILDİZ, s.118.

¹¹² ILDİZ, s.118.

yapılar sayesinde dükkan olarak işlev görmektedir.¹¹³ Ayrıca, dükkan girişlerini belirginleştirmek amacıyla kemerlerin üstüne saçaklar eklenmiştir.

Şekil 18: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi’nde dükkanlar ve dükkanların saçakları (Bedir, 2025)

¹¹³ “Vaiziye Medresesi”, Bursa Ulucami, <https://bursaulucami.blogspot.com/2013/02/vaiziye-medresesi.html>, Erişim Tarihi: 01.10.2024.

Şekil 19: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin revakları (Bedir, 2025)

Medresenin güney tarafında ise kubbe ile örtülü geniş bir ana eyvan bulunur. Bu bölümün çoğu yeniden inşa edilmiş olup, ancak ana eyvanın kendisi orijinal mimarisini korumaktadır. Ana eyvan moloz taş ve tuğla ile inşa edilmiş ve yanındaki bazı bölümlerle birlikte orijinal yapılarını muhafaza etmektedir. Bu bölümler yan cephedeki bir dehlizle bağlantılıdır. Medrese günümüzde sağlam bir yapı olarak kalmaya devam etmekte ve bir alışveriş merkezi işlevi görmektedir. Medresenin etrafındaki ve içindeki 37 dükkân çeşitli ticari faaliyetler için kullanılırken, derslik bölgesi bir restoran olarak hizmet vermektedir.¹¹⁴

Yapının kapıları, ahşap malzemeden yapılmış olup, çift ve tek kanatlı kapı tipleri kullanılmıştır. Bu kapılar, medreseye giriş ve çıkışları kolaylaştırırken, aynı zamanda estetik bir görünüm sağlar. Pencereler de ahşap malzemeden yapılmış ve şebekeli tasarımıyla dikkat çeker. Bu pencereler, doğal ışığın iç mekanlara girmesini sağlarken, aynı zamanda havalandırma işlevi görmektedir.

¹¹⁴ ILDIZ, s.112.

Şekil 20: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin dış cephesi (Bedir, 2025)

Medresenin iç mekanlarında, döşeme malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Bu taş döşemeler hem dayanıklı hem de estetik bir zemin sağlar. Medresenin örtü sistemi, kubbeli ve tonozlu yapılarla çeşitlendirilmiştir. Kubbeler, medresenin merkezi ve önemli alanlarını örterken, tonozlu örtüler diğer mekanların kapatılmasında kullanılmıştır. Örtü malzemesi olarak ahşap tercih edilmiştir ve bu malzeme, yapıya hem sıcak bir atmosfer kazandırmakta hem de sağlamlık katmaktadır.¹¹⁵

Duvar süslemelerinde geometrik desenler ve kalem işi motifler kullanılmıştır. Bu süslemeler, medresenin iç ve dış mekanlarına estetik bir zenginlik katmakta ve yapının sanat değerini artırmaktadır. Geometrik desenler, Osmanlı mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtırken, kalem işi motifler detaylı ve zarif işçilik örnekleri sunmaktadır.

¹¹⁵ ILDIZ, s.111.

3.1.3. Vaiziye (Mahkeme) Medresesi Tamamlanmış Olan Restorasyon Çalışmaları

Vaiziye Medresesi, tarih boyunca yangınlar ve depremler nedeniyle defalarca hasar almış ve bu sebeple birçok kez onarılmıştır. İlk olarak bir avlu ve etrafındaki on hücre ile bir derslikten oluşan yapı, zamanla sadece dersliği kalan ve hücreleri ahşap çatılarla onarılan bir yapıya dönüşmüştür. Özellikle 1957'deki büyük çarşı yangınında medresenin büyük bir bölümü kullanılamaz hale gelmiş, yangın sonrası yapılan kazılarla temelleri ortaya çıkarılmış ve izlere dayanarak yeniden inşa edilmiştir.¹¹⁶

Şekil 21 : Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin giriş kapısı (Bedir, 2025)

Osmangazi Belediyesi'nin Ertaş Çarşısı çevresindeki düzenleme çalışmaları, tarihi bir medresenin özgün dokusunu açığa çıkarmayı amaçlarken, Atatürk Caddesi cephesindeki ruhsatsız üç ticari birimin yarattığı estetik sorunları gündeme getirmiştir. Yaklaşık 25-30 yıldır var olan bu yapılar, restorasyon sürecinin ardından çevreyle

¹¹⁶ AYVERDİ, s.445.

uyumsuz bir görünüm sergilemektedir. Çevre Müfettişi Ali Turan, merkezi bir turistik alan olan bölgede, medrese ve çevresinin tarihi kimliğinin korunmasının gerekliliğini vurgulamış, söz konusu izinsiz yapıların medresenin algısını olumsuz etkilediğini ve ticari kaygılarla özgünlüğünün bozulduğunu ifade etmiştir. Turan, yapıların yıkılarak medresenin orijinal görünümüne kavuşturulması ve bölgedeki görsel bütünlüğün sağlanması için yerel yönetimlerin ivedi müdahalesini talep etmektedir. Bu durum, tarihi yapıların korunması ve kent estetiği arasındaki hassas dengeyi ve yerel yönetimlerin bu konudaki sorumluluğunu akademik bir tartışma zemini sunmaktadır.¹¹⁷

3.2. Yöntem

Bu çalışma, Bursa kent kültürü içerisinde medreselerin tarihî ve sosyo-kültürel işlevini değerlendirmeyi amaçlayan nitel bir araştırma niteliğindedir. Çalışmanın kuramsal çerçevesi, Osmanlı medrese geleneği ve Bursa'nın tarihî kent dokusu üzerine gerçekleştirilen kapsamlı bir literatür incelemesine dayanmaktadır. Bu inceleme doğrultusunda Bursa medreseleri arasında örnek olay yöntemi ile seçilen Vaiziye Medresesi üzerine yerinde gözlem, yapı analizi ve kullanıcı deneyimlerinin incelendiği nitel saha araştırması yürütülmüştür.

İnsan bilimleri alanında, kültür ve toplum gibi soyut kavramların araştırılması sürecinde yorumlayıcı yaklaşım, araştırma nesnesinin sosyal ve tarihî bağlamı içinde ele alınmasına olanak tanıyan yöntemsel bir çerçeve sunmaktadır. Lawrence'a göre yorumlayıcı yaklaşım; *“Bağlama duyarlı, bireylerin dünyayı algılama biçimlerine empatik bir biçimde yaklaşan ve davranışları anlamaya yönelik sosyal araştırma tekniklerine dayanmaktadır”*.¹¹⁸ Bu yöntem, özellikle kültürel miras ve kent belleği gibi olguları araştırırken, yapıların toplumsal işlevlerini ve kullanıcılarla kurduğu ilişkileri anlamada önemli bir yöntemsel yaklaşım sunar.

Nitel araştırma yöntemi, Mayring'in tanımladığı üzere; *özneye dayalı, araştırma konusunun doğal ortamında ve bütünsel bağlam içinde incelendiği,*

¹¹⁷ “Vaiziye Medresesi”, Bursa Ulucami, <https://bursaulucami.blogspot.com/2013/02/vaiziye-medresesi.html>, Erişim Tarihi: 01.10.2024.

¹¹⁸ Lawrence, P. (2003). *Interpretive Social Research: A Methodological Introduction*. London: Sage Publications.

*anlamaya ve yorumlamaya odaklanan bir yöntemdir.*¹¹⁹ Nicel araştırmaların genelleme odaklı yapısının aksine, nitel yöntemler belirli bir alan, yapı ya da sosyal grup özelinde derinlemesine veri toplama ve yorumlama imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Vaiziye Medresesi'nde oluşan sosyal yapı, kültürel ilişkiler ve kullanıcı deneyimleri, gözlem, yapı incelemesi ve katılımcı görüşmeleri gibi esnek veri toplama teknikleriyle analiz edilmiştir.

Bu yöntem tercihinin temelinde, tarihî yapıların mekânsal ve sosyal işlevlerinin, yazılı belgelerden öte günlük kullanım biçimleri ve toplumsal bellek içerisindeki karşılıklarıyla anlaşılması gerekliliği yatmaktadır. Yapının tarihsel sürekliliği, kent kültüründeki sembolik değeri ve kullanıcılarının deneyimlediği mekânsal algı, bu çalışmada nitel yöntemle ele alınarak yorumlayıcı yaklaşımla çözümlenmiştir.

3.3. Çalışma Grubu ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma grubunu, nitel araştırma yaklaşımının doğasına uygun olarak amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen bir örnek olay oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda, örneklemin temsil gücünden çok, seçilen örnek olayın toplumsal yapı, kültürel değerler ve mekânsal hafızaya dair derinlemesine bilgi sunma kapasitesi önemlidir. Neuman'ın da vurguladığı gibi, nitel araştırmalarda esas amaç genelleme yapmak değil; özgül bir durum ya da alan üzerinden toplumsal yaşamı ve kültürel süreçleri aydınlatabilmektir.¹²⁰

Bu doğrultuda, araştırma amacına uygun bir örnek olay incelemesi olarak Bursa Hanlar Bölgesi'nde konumlanan ve kent kültüründe sembolik bir öneme sahip olan Vaiziye Medresesi belirlenmiştir. Bu seçimin temel gerekçeleri arasında yapının merkezi kentsel turizm aksında yer alması, tescilli kültürel miras statüsünde bulunması ve uzun süredir farklı işlevlerle etkin kullanımını sürdürmesi yer almaktadır. Ek olarak, medresenin kent belleğinde önemli bir tarihi ve sosyal referans noktası teşkil etmesi, Bursa'nın geleneksel kent dokusu ve tarihi yapı koruma stratejileri açısından kayda değer bir inceleme alanı sunmaktadır.

¹¹⁹ Mayring, P. (2000). *Qualitative Content Analysis*. Forum: Qualitative Social Research, 1(2).

¹²⁰ Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çev. Sedef Özge). Ankara: Yayınodası.

Çalışma grubunu oluşturan katılımcılar şu şekildedir:

- Çalışma kapsamında, medrese içerisindeki dükkân kullanıcıları olan esnaflarla yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yüz yüze ve derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların mekân kullanımına ilişkin deneyimlerini, algılarını ve beklentilerini anlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu doğrultuda toplam 10 esnaf ile birebir görüşmeler yapılmış; elde edilen veriler nitel veri analizi teknikleriyle değerlendirilmiştir.
- Yerli ziyaretçiler: 100 kişiye çevrim içi anket (Google Form) aracılığıyla 8 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış soru formu uygulanmıştır.

Medresede yalnızca kısa süreli bulunup hizmetlerden faydalanmayan ziyaretçiler ise doğrudan görüşmeye dahil edilmemekle birlikte, alan gözlemleri kapsamında araştırmaya veri olarak eklenmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde aşağıdaki yöntemler kullanılmıştır:

- Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler: Medrese esnafı ile yapılan görüşmeler, gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiş ve katılımcı onayı alınarak ses kayıtları tutulmuştur. Görüşmelerde hem önceden hazırlanmış sorular hem de görüşme sırasında ortaya çıkan yeni sorular ile derinlemesine veri elde edilmiştir.
- Ziyaretçi Anketi: Yerli ziyaretçilere gönderilen çevrim içi anket ile Vaiziye Medresesi hakkında bilgi düzeyleri, gözlemleri ve önerileri alınmıştır.
- Alan Gözlemleri: Araştırmacının saha deneyimi, gözlemleri ve mekânsal ilişkilere dair bireysel değerlendirmeleri araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmacının Bursa’da doğup büyümüş olması, görüşmelerde güven ortamı oluşturma ve yerel aktörlerle iletişim kurma sürecinde kolaylık sağlamıştır.

Toplanan veriler, tematik analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve görüşme metinlerinde yalnızca belirlenen kodlar (örneğin “K” – dükkân kullanıcıları, “Z” – yerli ziyaretçiler) kullanılmıştır. Ayrıca, veri setlerinde tekrar eden içeriklerin artmasıyla birlikte, nitel araştırmalarda sıklıkla başvuru alan “veri doygunluğu” ilkesine uygun olarak katılımcı sayısı sınırlandırılmıştır.

Görüşmelerde konudan sapmalar olduğunda, katılımcı yönlendirilmeden dikkat çekici sorularla tekrar araştırma konusuna yönlendirilmiş; bilgi sahibi olunmayan konularda ise katılımcıya kısa açıklamalar yapılarak kendi yorumlarını ifade etmeleri teşvik edilmiştir.

Yerli ziyaretçilere yönelik çevrim içi bir anket uygulaması aracılığıyla Vaiziye Medresesi hakkındaki bilgi düzeyleri, gözlemleri ve önerileri sistematik olarak derlenmiştir. Elde edilen bu nitel ve nicel verilerin değerlendirilmesinde betimsel istatistikler (frekans, yüzde gibi) ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Bilgi düzeyine yönelik soruların analizinde: Ziyaretçilerin medresenin tarihi, mimari özellikleri ve kültürel önemi hakkındaki farkındalıkları ölçülmüş, doğru ve yanlış cevap oranları belirlenerek genel bir bilgi haritası çıkarılmıştır. Bu analiz, ziyaretçilerin hangi konularda daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu ve bilgilendirme stratejilerinin etkinliğini anlamak açısından önem taşımaktadır.

Gözlemlere yönelik açık uçlu soruların analizinde: Ziyaretçilerin medrese atmosferi, fiziksel durumu, sergilenen eserler (varsa) ve sunulan hizmetler hakkındaki deneyimleri içerik analizine tabi tutulmuştur. Tekrarlayan temalar, olumlu ve olumsuz geri bildirimler kategorize edilerek ziyaretçi memnuniyetinin ve geliştirilmesi gereken alanların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Önerilere yönelik açık uçlu soruların analizinde: Ziyaretçilerin medresenin korunması, tanıtımı, işlevlendirilmesi ve ziyaretçi deneyiminin iyileştirilmesine yönelik sundukları yapıcı öneriler yine içerik analizi ile sınıflandırılmıştır. Bu öneriler, medrese yönetimi ve ilgili paydaşlar için gelecekteki planlama ve iyileştirme çalışmaları için değerli bir girdi kaynağı teşkil etmektedir.

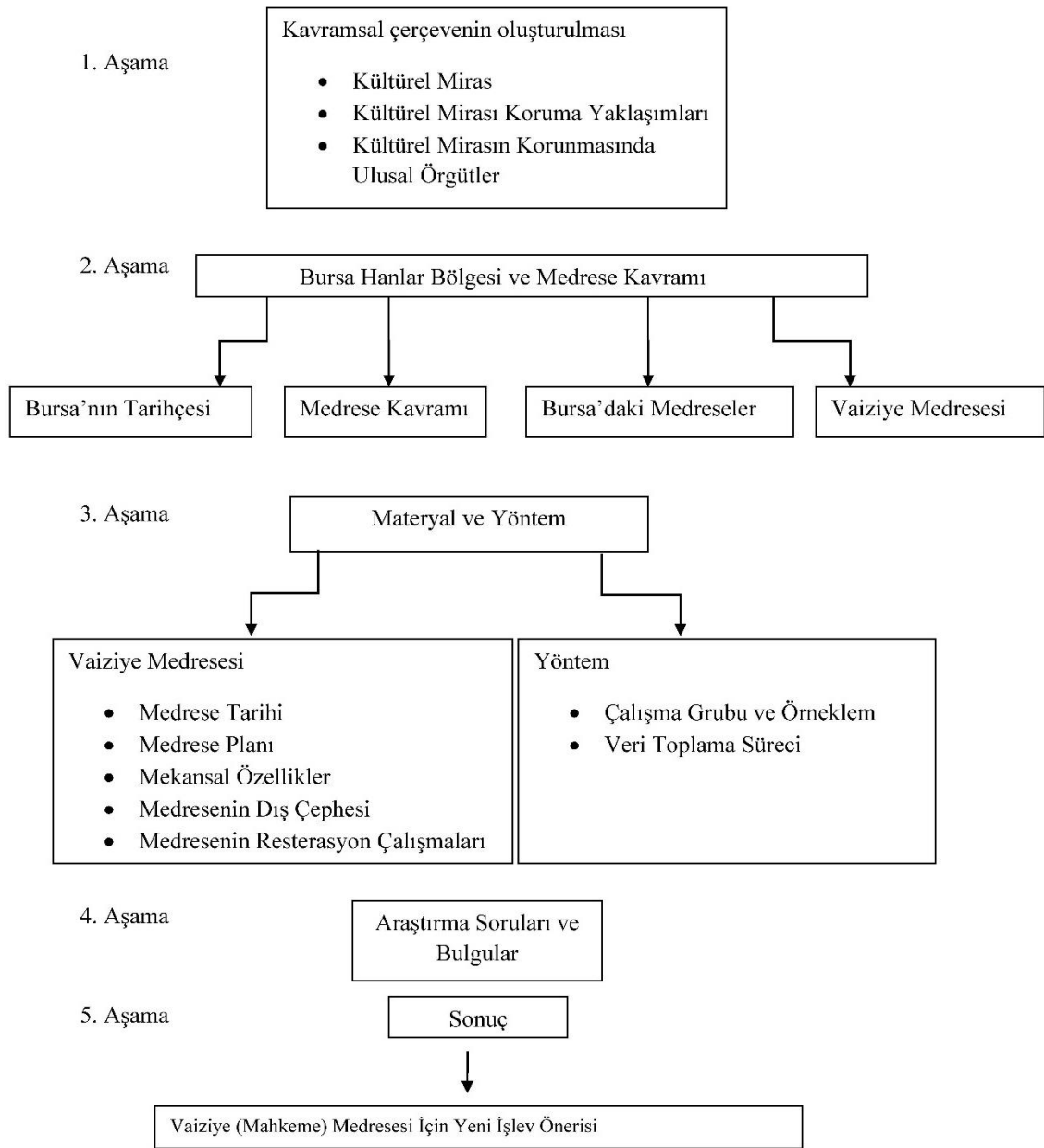
Anket sonuçlarının bütüncül bir değerlendirilmesi, Vaiziye Medresesi'nin yerli ziyaretçiler nezdindeki algısını, güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyarak, kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve ziyaretçi deneyiminin zenginleştirilmesi için bilimsel bir temel sunmaktadır.

Araştırma sürecinde sadece görüşmelerle yetinilmemiş, aynı zamanda aşağıdaki kaynaklardan da faydalanılmıştır:

- İlgili literatür ve akademik yayınlar,

- Alan gözlemi sırasında çekilen özgün fotoğraflar (tamamı araştırmacıya aittir),
- Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden temin edilen haritalar ve dokümantasyonlar,
- Web siteleri, broşürler, görsel-işitsel materyaller.

Ayrıca, saha araştırması sürecinde Türk Kültürüne Hizmet Vakfı idarecileriyle temasa geçilmiş; ancak medresenin özel mülkiyete ait olması nedeniyle bu görüşmelerden sınırlı bilgi elde edilebilmiştir. Bu da araştırma sürecinde karşılaşılan temel zorluklardan biri olmuştur.

Şekil 22: Tezin kavramsal çerçeve listesi

3.5. Araştırma Bulgu ve Yorumları

Bu araştırmanın temel amacı, Bursa Hanlar Bölgesi'nde yer alan Vaiziye Medresesi'nin günümüzdeki kullanım biçimlerinin, tarihî işlev ve kültürel doku ile uyumluluğunu, aynı zamanda yapının koruma, işlevlendirme ve toplumsal fayda açısından nasıl değerlendirildiğini incelemektir. Bu bağlamda, araştırmanın odak noktası; medrese içerisinde faaliyet gösteren işletme sahiplerinin (dükkan kullanıcıları) ve medreseyi kullanan yerli ziyaretçilerin bu yapıya ilişkin algı, deneyim ve değerlendirmeleridir.

Ayrıca, doğrudan hizmetten faydalanmayan fakat medreseyi ziyaret eden bireyler de saha gözlemleri yoluyla dolaylı biçimde araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veri toplama süreci, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yürütülmüştür.

Araştırma sürecinde, Vaiziye Medresesi'nin özgün işlevi dışındaki mevcut kullanımlarını ve geleceğe yönelik potansiyel kullanım alanlarını belirlemek amacıyla nitel bir araştırma deseni benimsenmiştir. Bu kapsamda, iki temel hedef gruba yönelik yarı yapılandırılmış soru formu geliştirilmiştir. İlk hedef grubu, medrese içerisinde faaliyet gösteren işletme sahipleri (esnaf) oluşturmakta; ikinci grup ise medreseyi çeşitli amaçlarla ziyaret eden yerli kullanıcıları kapsamaktadır.

Görüşme formunun ilk bölümünde, medrese içerisindeki dükkan kullanıcılarına yöneltilen beş soru yer almakta ve bu sorular aracılığıyla katılımcıların mekânı kullanım biçimleri, memnuniyet düzeyleri, karşılaştıkları sorunlar ve medresenin işlevselliğine dair algıları değerlendirilmiştir. Formun ikinci bölümünde ise yerli ziyaretçilere yöneltilen sekiz soru aracılığıyla, katılımcıların medreseye yönelik kullanım amacı, mekânsal deneyimleri, erişilebilirlik durumu ve kamusal işlevlere dair görüşleri derlenmiştir.

Araştırmaya toplam 110 kişi katılmış olup, bunların 10'u esnaf, 100'ü ise yerli ziyaretçi olarak belirlenmiştir. Katılımcı seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir; bu doğrultuda medreseyi aktif olarak kullanan ve mekâna ilişkin deneyim aktarabilecek bireyler seçilmiştir. Tüm görüşmeler yüz yüze, birebir formatta gerçekleştirilmiş; her bir görüşme yaklaşık 20–30 dakika sürmüştür. Görüşmeler sırasında ses kaydı alınmış, ardından döküm işlemi gerçekleştirilmiştir.

Araştırma başlamadan önce, tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış ve gönüllülük esasına dayalı olarak katılımları sağlanmıştır. Etik ilkeler doğrultusunda, katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve veriler anonimleştirilerek analiz edilmiştir. Elde edilen nitel veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda medresenin mevcut kullanımlarına ve potansiyel işlevlerine ilişkin kapsamlı değerlendirmeler yapılmıştır.

3.5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çalışma kapsamında örneklem grubunun demografik özelliklerine göre işletme sahiplerinin ve kullanıcıların yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu ve mesleği yönelik tespitler aşağıdaki gibi sorulmuştur.

Tablo 1: Çalışma grubuna ilişkin tanımlayıcı bilgiler

Özellik	Değer	F	%
Cinsiyet	Kadın	35	35
	Erkek	65	65
Yaşı	15-25	10	10
	25-35	25	25
	35-45	25	25
	45-55	40	40
Meslek Türü	Özel	52	52
	Kamu	30	30
	Öğrenci	18	18
Öğrenim durumu	İlköğretim	20	20
	Lise	50	50
	Üniversite	25	25
	Yüksek lisans	5	5

Tablo 1 incelendiğinde; çalışma grubunun cinsiyete göre yaklaşık %35'i kadın, %65 i erkek; yaş dağılımının %10'u 15-25 arası, %25'i ise 25-35, %25'i ise 35-45,

%40'ı ise 45-55 yaş arası olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, çalışanların meslek türlerine baktığımızda %52'si Özel Sektör, %30'u Kamu, %18'ini de öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrenim durumlarına baktığımızda ise %20'ü ilköğretim, %50'si Lise, %25'i Üniversite, %5'i de Lisansüstü şeklinde dağılım gösterdiği görülmektedir.

3.6. Vaiziye Medresesi: İşletme Sahiplerine Ait Sorular

Bu bölümde, Vaiziye Medresesi'nde gerçekleştirilen faaliyetlerin tarihî doku ile ne derece uyum sağladığına ilişkin olarak, medrese içerisinde faaliyet gösteren dükkân kullanıcılarının görüşlerine başvurulmuştur. Bu amaçla; katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği doğrultusunda birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, tarihî yapının kullanım biçimiyle ilişkili algı, mekânsal uyum, kültürel koruma duyarlılığı ve faaliyetlerin medresenin kimliğiyle olan ilişkisi gibi temalara odaklanan beş açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen veriler, kullanıcıların tarihî çevreyle olan etkileşimlerine ve bu etkileşimin sürdürülebilir kültürel miras açısından taşıdığı öneme ışık tutmayı amaçlamaktadır.

3.6.1. Vaiziye Medresesi'nde Yapılan Faaliyetler Medresenin Tarihi Dokusu ile Uyumlu Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi'nde yapılan faaliyetler medresenin tarihi dokusu ile uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: 'Vaiziye Medresesi'nde yapılan faaliyetler medresenin tarihi dokusu ile uyumlu olduğunu düşünüyor musun?' sorusuna verilen cevaplar

Cevapla	Görüşülenler	%
Evet	K3,K7,K8	%30
Hayır	K1,K2,K4,K5,K6,K9,K10	%70
Kısmen	-	-

Tablo 2’de yer alan veriler doğrultusunda, "Vaiziye Medresesi’nde yapılan faaliyetler medresenin tarihî dokusu ile uyumlu mu?" sorusuna katılımcıların %70’i "hayır", yalnızca %30’u "evet" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, görüşmeye katılanların önemli bir çoğunluğunun, medrese içerisinde yürütülen güncel faaliyetlerin yapının tarihî ve kültürel kimliğiyle örtüşmediğini düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Bu durum, tarihî yapıların yeniden işlevlendirilme süreçlerinde kültürel mirasa duyarlılık ve tarihî kimlikle bütünleşme ilkelerinin yeterince gözetilmediği yönündeki eleştirileri destekler niteliktedir. Medreseler, tarihsel bağlamda eğitim ve dini hizmetlerin yürütüldüğü mekânlar olarak şekillenmiş; bu işlevleriyle toplumsal hafızada derin yer edinmiş yapılardır. Dolayısıyla, medrese gibi tarihî yapılar içinde gerçekleştirilen her türlü etkinliğin, mekânın tarihsel ve kültürel bağlamıyla anlam bütünlüğü oluşturmaya büyük önem taşımaktadır.

Katılımcıların görüşlerinden elde edilen nitel veriler, nicel sonuçları destekler nitelikte olup, tarihî yapının kimliğiyle uyumsuz kullanımlara yönelik eleştirilerin yoğunlaştığı görülmüştür. Örneğin;

- **K1:** “Burada yapılan faaliyetlerin çoğu sanki sıradan bir pasajda geçiyormuş gibi. Oysa bu mekân çok daha farklı ve saygı duyulması gereken bir yer.”
- **K4:** “Medresenin tarihî ruhu kaybolmuş. İnsan içeri girince tarihî bir atmosfer bekliyor ama onun yerine ticari bir karmaşa görüyor.”
- **K6:** “Böyle bir yerde kitapçılar, sanat atölyeleri, geleneksel el sanatları gibi faaliyetler olmalı. Ama maalesef bu tür değerlere rastlamak zor.”

Öte yandan “evet” yanıtı veren katılımcıların yorumları ise genellikle mekânın fiziksel yapısının korunmasına ve halkla etkileşim içinde olmasına odaklanmıştır:

- **K3:** “En azından yapı ayakta duruyor, insanlar gelip gidiyor. Boş kalmasından iyidir.”
- **K8:** “Faaliyetler her ne kadar ticari olsa da insanlar buraya geliyor, ilgi duyuyor. Bu da bir çeşit yaşatma şeklidir.”

Elde edilen bulgular, Vaiziye Medresesi özelinde yeniden işlevlendirme politikalarının gözden geçirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Fiziksel olarak korunan tarihî yapıların, yalnızca mimarî varlıklar değil; aynı zamanda toplumsal belleğin ve kültürel sürekliliğin taşıyıcıları olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu

nedenle, medreselerde yürütülecek faaliyetlerin tarihî kimliği yansıtan, eğitim, sanat ve kültür temelli içeriklerle desteklenmesi hem yapının yaşatılması hem de toplumsal aidiyetin güçlendirilmesi açısından kritik öneme sahiptir.

3.6.2. Vaiziye Medresesi’nde Koruma ve Yeniden İşlevlendirme Süreci Hala Devam Etmektedir. Kültürel Mirasın Korumasında ve İşlevlendirme Konusu Açısından Yeterli Buluyor Musunuz?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi’nde koruma ve yeniden işlevlendirme süreci hala devam etmektedir. Kültürel Mirasın Korumasında ve işlevlendirme konusu açısından yeterli buluyor musunuz? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 3’da sunulmuştur.

Tablo 3: ‘Vaiziye Medresesi’nde koruma ve yeniden işlevlendirme süreci devam etmektedir. Bu süreci, kültürel mirasın korunması ve işlevlendirilmesi açısından yeterli buluyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar

Cevapla	Görüşülenler	%
Evet	K4	%10
Hayır	K1,K2,K3,K5,K6,K7,K8,K9,K10	%90
Kısmen	-	-

Tablo 3’te yer alan verilere göre, “Vaiziye Medresesi’nde koruma ve yeniden işlevlendirme süreci devam etmektedir. Bu süreci, kültürel mirasın korunması ve işlevlendirilmesi açısından yeterli buluyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %90’ı “hayır”, yalnızca %10’u “evet” yanıtını vermiştir. “Kısmen” seçeneğini işaretleyen herhangi bir katılımcı bulunmamaktadır. Bu sonuç, katılımcıların büyük çoğunluğunun söz konusu süreci **yetersiz** bulduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Katılımcıların büyük bölümünün olumsuz değerlendirmelerde bulunması, Vaiziye Medresesi’nde yürütülen koruma ve yeniden işlevlendirme faaliyetlerinin,

kültürel miras yönetimi ilkeleri açısından kamuoyu tarafından tatmin edici bulunmadığını göstermektedir. Bu bağlamda; planlama süreçlerinde şeffaflık, uygulama aşamasında uzmanlık, karar alma mekanizmalarında ise toplumsal katılım gibi unsurların yeterince gözetilmediği anlaşılmaktadır.

Medresenin tarihî işlevi göz önüne alındığında, yalnızca fiziksel yapının korunması yeterli değildir. Aynı zamanda yapının sembolik değeri, kültürel bellekteki yeri ve toplumsal işlevselliği de korunmalıdır. Koruma sürecinde bu unsurların ihmal edilmesi, yapının yalnızca bir “fizikî kalıntı”ya dönüşmesine ve anlam kaybına uğramasına yol açabilir.

Görüşme yapılan katılımcılar, sürecin yüzeysel ve ticarî yönelimli yürütüldüğünü, kültürel mirasın ruhunu yansıtmadığını ifade etmiştir. Bazı örnek görüşler aşağıda sunulmuştur:

- **K2:** “Yapının dışı restore edilmiş olabilir ama içerik tamamen yok. Kültürel miras sadece duvarları korumak değildir.”
- **K5:** “Burada yapılanlar, medresenin tarihî anlamıyla bağdaşmıyor. Hızlıca dükkânlara dönüştürülmüş bir yer gibi.”
- **K9:** “Bir koruma süreci varsa da, bunu hissetmiyoruz. Ne tabelalar açıklayıcı ne içeride bilgi veriliyor.”
- **K6:** “Katılımcı bir süreç işlemedi. Burası halkın değil, sadece işletmelerin alanı gibi görünüyor.”

Öte yandan “evet” cevabı veren tek katılımcı ise sürece daha olumlu bir perspektiften yaklaşmıştır:

- **K4:** “Yapının ayakta kalması ve kullanılabilir hâle getirilmesi bence önemli. Tam anlamıyla olmasa da bir ilerleme var.”

Bu bulgular, koruma ve yeniden işlevlendirme süreçlerinde anlamsal süreklilik, toplumla bütünleşme ve eğitim-sanat odaklı kullanım gibi ilkelerin daha etkin biçimde entegre edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca, “kısmen” gibi ara seçeneklerin değerlendirmeye dâhil edilmemesi, kullanıcı deneyiminin daha ince katmanlarını gözden kaçırma riskini doğurmaktadır. Zira bazı katılımcılar bir yönüyle olumlu buldukları süreci, başka yönleriyle eleştirebilmektedir.

Sonuç olarak, Vaiziye Medresesi örneğinde olduğu gibi tarihî yapıların sürdürülebilirliği yalnızca fiziksel restorasyonla değil; tarihî kimliğe saygı, toplumsal katılım, kamusal işlevsellik ve anlamlı içerik üretimi ile mümkün olabilmektedir. Bu yaklaşımlar dikkate alınmadığında, yapılan müdahaleler toplumun beklentisini karşılayamamakta ve kültürel miras algısında kırılmalara neden olabilmektedir.

3.6.3. UNESCO Listesine Giren Bursa Hanlar Bölgesinde Yer Alan Vaiziye Medresesi Yerli ve Yabancı Turistler Tarafından Ziyaret Ediliyor Mu?

Görüşme yapılan kişilere UNESCO listesine giren Bursa hanlar bölgesinde yer alan Vaiziye Medresesi yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret ediliyor mu? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: ‘UNESCO listesine giren Bursa hanlar bölgesinde yer alan Vaiziye Medresesi yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret ediliyor mu?’ sorusuna verilen cevaplar

Cevaplar	Görüşülenler	%
Evet	K1,K3,K5,K6,K8	%50
Hayır	K2,K4,K7,K9,K10	%50

Tablo 4’teki veriler, UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde yer alan Bursa Hanlar Bölgesi içerisindeki Vaiziye Medresesi’nin yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilip edilmediğine ilişkin toplumsal algının eşit şekilde ikiye bölündüğünü göstermektedir. Görüşme yapılan on katılımcının yarısı (%50) “evet”, diğer yarısı ise “hayır” yanıtını vermiştir. Bu bulgu, medresenin turistik görünürlüğü ve bilinirliği açısından belirsiz ve istikrarsız bir algının mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.

Vaiziye Medresesi’nin UNESCO statüsüne rağmen yeterli düzeyde tanıtılmadığı, turistik işaretleme ve yönlendirme sistemlerinin zayıf olduğu ve bölgedeki diğer tarihî yapılara kıyasla ikinci planda kaldığı yönündeki görüşler dikkate değerdir. Katılımcıların yarısının ziyaret gerçekleştiğini düşünmesi, potansiyel farkındalık ve erişilebilirlik olduğunu, ancak bu potansiyelin henüz sistematik ve sürdürülebilir bir turizm politikasıyla desteklenmediğini göstermektedir.

UNESCO'ya dahil edilmiş bir kültürel miras alanında, yapının fiziksel olarak korunması, tanıtılması ve anlamsal bir bağlam içinde deneyimlenebilir kılınması bir bütün olarak ele alınmalıdır. Tanıtım eksiklikleri ve yönlendirme yetersizlikleri, yapının toplum ve ziyaretçiler nezdinde görünürlüğünü azaltmakta, bu da kültürel sürdürülebilirlik açısından bir boşluk oluşturmaktadır.

Katılımcılar, Vaiziye Medresesi'nin tanıtım eksikliği, yönlendirme eksikliği ve içerik yoksunluğu nedeniyle turistler tarafından ya fark edilmediğini ya da kısa ve yüzeysel ziyaretlerle sınırlı kaldığını ifade etmişlerdir. Bazı özgün görüş örnekleri aşağıda yer almaktadır:

- **K2:** “Buraya gelen turist sayısı çok az. Çoğu kişi buranın ne olduğunu bile bilmiyor.”
- **K7:** “UNESCO bölgesinde olmasına rağmen, tabelalar yetersiz. Diğer hanlar ve camiler kadar ilgi görmüyor.”
- **K9:** “Genellikle sadece çevreden geçenler uğruyor. Ama içeride bir rehberlik ya da anlatım olmadığı için çok kısa sürede ayrılıyorlar.”
- **K1:** “Ben sık sık turistlerin geldiğini görüyorum, özellikle yaz aylarında.”
- **K6:** “Rehber eşliğinde gelen gruplar uğruyor, ama yeterince içerik sunulmadığı için sadece bakıp geçiyorlar.”

Katılımcı görüşleri ve istatistiksel dağılım birlikte değerlendirildiğinde, Vaiziye Medresesi'nin turistik potansiyelinin farkında olunmasına rağmen, bu potansiyelin yeterince planlanmadığı, tanıtılmadığı ve sistemli olarak değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Turistik görünürlüğün artırılabilmesi için:

- UNESCO kimliğine uygun bilgilendirme ve yönlendirme tabelaları konulmalı,
- Dijital rehberlik sistemleri (QR kod, mobil uygulama vb.) devreye alınmalı,
- Medrese içerisinde **geçici** sergiler, kültürel etkinlikler ve rehberli turlar düzenlenmeli,
- Tanıtım çalışmaları yerel yönetim ve turizm otoriteleri tarafından daha kapsamlı biçimde ele alınmalıdır.

Sonuç olarak, Vaiziye Medresesi'nin turistik kimliğinin güçlendirilmesi, yalnızca fiziksel varlığın sürdürülebilirliği değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel

anlamda içselleştirilmiş bir miras alanı oluşturulması açısından da önem arz etmektedir.

3.6.4. Vaiziye Medresesi'nin Avlu Kısımına 'Türk-İslam Sanatlarına (Hat, Tezhip, Minyatür, Çini, İpek Böcekçiliği, Kilim ve Dokuma vb.) Yönelik Atölyeler ve Yeme-içme Alanlarının Yapılması Ziyaretçi Sayısını Artırır Mı?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi'nin avlu kısmına 'Türk-İslam Sanatlarına (hat, tezhip, minyatür, çini, ipek böcekçiliği, kilim ve dokuma vb.) yönelik atölyeler ve yeme-içme alanlarının yapılması ziyaretçi sayısını artırır mı? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: 'Vaiziye Medresesi'nin avlu kısmına 'Türk-İslam Sanatlarına (hat, tezhip, minyatür, çini, ipek böcekçiliği, kilim ve dokuma vb.) yönelik atölyeler ve yeme-içme alanlarının yapılması ziyaretçi sayısını artırır mı?' Sorusuna verilen cevaplar

Cevaplar	Görüşülenler	%
Evet	K1,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10	%90
Hayır	K2	%10

Tablo 5'te yer alan bulgulara göre, görüşmeye katılan katılımcıların büyük çoğunluğu (%90), Vaiziye Medresesi'nin avlu kısmında Türk-İslam sanatlarına yönelik atölyelerin (örneğin ebru, hat, tezhip, çini, minyatür) ve yeme-içme alanlarının (kafe vb.) açılmasının ziyaretçi sayısını artıracığı yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcılardan yalnızca biri (%10) bu önerinin etkili olmayacağını düşünmektedir.

Elde edilen bu yüksek orandaki olumlu görüş, tarihî yapıların kültürel içerikle yeniden işlevlendirilmesi ve toplumsal yaşama entegre edilmesi gerektiği yönündeki çağdaş koruma anlayışlarıyla uyumludur. Katılımcıların önerilen faaliyetleri destekleyici tutumu, mekânın sadece tarihî bir obje olarak değil, yaşayan bir kültürel alan olarak algılanması gerektiğine işaret etmektedir.

Bu çerçevede, Vaiziye Medresesi'nin tarihî ve mimarî dokusuna zarar vermeden, geleneksel sanatların yaşatıldığı ve ziyaretçilerin etkileşimli biçimde

deneyim kazanabileceği bir alan hâline getirilmesi, sadece ziyaretçi sayısını artırmakla kalmayacak; aynı zamanda kültürel miras bilincini pekiştirecek ve yerel ekonomik kalkınmaya da katkı sağlayacaktır.

Ayrıca bu tür uygulamaların, hem turizm faaliyetlerini çeşitlendirmesi, hem de yapının özgün kimliğini görünür kılacak eğitici ve sanatsal işlevler kazandırması açısından olumlu sonuçlar doğurması beklenmektedir. Ancak burada önemli olan, önerilen işlevlerin tarihî mekânın dokusu, ölçeği ve anlamıyla bütünlük içinde olmasıdır.

- **K1:** “Ebru, hat gibi geleneksel sanatların burada uygulamalı gösterilmesi ziyaretçilerin çok ilgisini çeker.”
- **K4:** “Bir kafe ve sanat atölyesi olursa insanlar hem dinlenir hem de bu sanatları deneyimleme şansı bulur.”
- **K5:** “Hem yerli halk hem de turistler için cazip olur. Böylece medrese yeniden canlanır.”
- **K7:** “Tarihî mekânın ruhuna uygun işler yapılırsa kesinlikle ziyaretçi artar. Yeter ki gösterişli ama yapay şeyler olmasın.”
- **K2 (hayır görüşü):** “Bence bu tür düzenlemeler tarihi yapının sakinliğini bozar. Ziyaretçi artışı olur belki ama anlam kaybı da yaşanır.”

Bu görüşlerden anlaşıldığı üzere, olumlu geri bildirimlerin çoğunda etkileşimli kültürel deneyim, mekânsal canlanma ve sürdürülebilir ziyaretçi ilgisi ön plandayken, karşıt görüşte ise yapıdaki sessizlik, otantik atmosfer ve tarihî sadelik vurgulanmaktadır.

Bu veriler ışığında, Vaiziye Medresesi’nin işlevsel dönüşümünde kültürel süreklilik ile ziyaretçi beklentilerini bir arada gözeten bir denge kurulmalıdır. Özellikle geleneksel Türk-İslam sanatlarına yönelik atölyeler ile sınırlı yeme-içme alanları, tarihî atmosferi bozmadan ziyaretçi etkileşimini artırabilir. Bu tür uygulamalar planlanırken:

- Etkinlikler **geçici**, modüler ve taşınabilir yapılarla desteklenmeli,
- Kapsayıcı bir kültürel miras yönetimi anlayışı benimsenmeli,
- Uygulamalar alanın tarihî karakterine uygun malzeme ve tasarım anlayışıyla şekillendirilmelidir.

Sonuç olarak, toplumsal beklentilere dayalı olarak geliştirilecek bu tür müdahaleler, Vaiziye Medresesi'nin yalnızca fiziksel olarak korunmasını değil, anlam, işlev ve değer bağlamında yaşatılmasını da mümkün kılacaktır.

3.6.5. Medreseler Geçmişte Eğitim Amaçlı İnşa Edilmiş Yapılardır. Günümüzde Vaiziye Medresesi'ndeki Ticari Faaliyetlerin Bu Dokunun Ruhuna Uyumlu Olmadığını Düşünüyor Musunuz?

Görüşme yapılan kişilere Medreseler geçmişte eğitim amaçlı inşa edilmiş yapılardır. Günümüzde Vaiziye Medresesi'ndeki ticari faaliyetlerin bu dokunun ruhuna uyumlu olmadığını düşünüyor musunuz? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 6'de sunulmuştur.

Tablo 6: 'Medreseler geçmişte eğitim amaçlı inşa edilmiş yapılardır. Günümüzde Vaiziye Medresesi'ndeki ticari faaliyetlerin bu dokunun ruhuna uyumlu olmadığını düşünüyor musunuz? Aşağıda verilen seçeneklerden hangisi önerirsiniz?' Sorusuna verilen cevaplar

Cevapla	Görüşülenler	%
Evet	-	-
Hayır	K1,K2,K3,K5,K6,K8,K9,K10	%80
Kısmen	K4,K7	%20

Medreseler, İslâm medeniyetinde yüzyıllar boyunca eğitim, kültürel aktarım ve manevi gelişim merkezleri olarak yapılandırılmış olup, sadece mimarî nitelikleriyle değil, toplumsal ve sembolik rolleriyle de büyük önem taşımaktadır. Bu yönüyle, medreselerin çağdaş dönemde yeniden işlevlendirilmesinde kültürel süreklilik ve tarihî kimliğe saygı ilkeleri gözetilmelidir.

Tablo 6 verilerine göre, katılımcıların %80'i medresede günümüzde gerçekleştirilen ticari faaliyetlerin tarihî dokuya uygun olmadığını belirtmiştir. "Evet" seçeneğine hiçbir katılımcının yer vermemesi, bu tür yapıların ticarî işlevlerle donatılmasının toplum nezdinde kabul görmediğini ve kültürel hassasiyetin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük bölümü, bu tür faaliyetlerin manevi

atmosferi zedelediğini, yapının eğitim ve kültür temelli tarihsel rolüyle örtüşmediğini vurgulamıştır.

Öte yandan, katılımcıların %20'si ise “kısmen” ifadesini tercih ederek, yapıdaki ticari kullanımın tamamen dışlanmaması, fakat sınırlı ve bağlamsal olarak anlamlı etkinliklerle sınırlı kalması gerektiğini dile getirmiştir. Bu görüş, çağdaş koruma kuramlarında sıkça vurgulanan “işlevsel uyum” ilkesine işaret etmektedir.

- **K3:** “Bu yapılar sadece birer ticaret merkezi değil; geçmişin ruhunu taşıyor. Bu ruh korunmalı.”
- **K6:** “Tarihi medresede restoran, market gibi unsurlar ruhuna uymuyor. Kültürle ilgili işlevler olmalı.”
- **K8:** “Ebru, tezhip gibi sanatların sergilendiği alanlar olabilir. Ama sıradan dükkânlar buraya yakışmıyor.”
- **K4 (Kısmen):** “Tamamen ticarete kapatılması da doğru değil. Kültürle bağlantılı ürünler satılabilir.”
- **K7 (Kısmen):** “Tarihi dokuyla uyumlu, sessiz, sakin el sanatları dükkânları olabilir. Ama ticari yoğunluk olmamalı.”

Bu ifadeler, katılımcıların tarihî yapılara yönelik yalnızca fiziksel değil, anlamsal ve duygusal bağlılık geliştirdiklerini, ve medreselerin ticari meta değil, kültürel hafıza mekânları olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Elde edilen veriler, Vaiziye Medresesi gibi tarihî yapıların yeniden işlevlendirilme sürecinde kamusal duyarlılık, kültürel bağlam ve işlevsel bütünlük ilkelerinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerektiğine işaret etmektedir. Ticari kullanım, ancak şu koşullarda kabul edilebilir bulunmuştur:

- Türk-İslam sanatlarının tanıtımına ve satışına yönelik mekânlar (örneğin hat, ebru, çini sergileri),
- Kitap kahve, dini musiki atölyesi, geleneksel el sanatı atölyeleri gibi yapının tarihî-kültürel dokusuna uyumlu sosyal alanlar,
- Sessiz, görsel ve akustik olarak yapıya zarar vermeyecek tasarımlar ile sınırlı kullanımlar.

Bu çerçevede, Vaiziye Medresesi'nin tarihî kimliğiyle bütünleşik, ziyaretçilerin kültürel deneyim ve öğrenme süreçlerine katılabildiği bir yapıya dönüştürülmesi

önerilmektedir. Yalnızca fiziksel koruma değil, aynı zamanda anlam, hafıza ve kimlik boyutlarının korunması, kültürel sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır.

3.7. Vaiziye Medresesi: Ziyaretçilere Ait Sorular

Bu bölümde, Vaiziye Medresesi'nin günümüzdeki kullanımı, algılanışı ve işlevselliğine ilişkin kullanıcı görüşlerini değerlendirmek amacıyla hazırlanan sekiz soruluk anket formu üzerinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Söz konusu anket, dijital ortamda Google Forms aracılığıyla uygulanmış ve örneklem grubunu oluşturan 100 katılımcıya ulaştırılarak veri toplanmıştır.

3.7.1. Vaiziye Medresesi'nin Yeniden İşlevlendirilmesi Sürecinde Sizce Aşağıdaki Etkinliklerden Hangisine Yer Verilmelidir (Birkaç Seçenek İşaretleyebilirsiniz).

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi'nin yeniden işlevlendirilmesi sürecinde sizce aşağıdaki etkinliklerden hangisine yer verilmelidir (Birkaç seçenek işaretleyebilirsiniz). sorusuna yönelik cevaplar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: 'Vaiziye Medresesi'nin yeniden işlevlendirilmesi sürecinde sizce aşağıdaki etkinliklerden hangisine yer verilmelidir (Birkaç seçenek işaretleyebilirsiniz)' Sorusuna verilen cevaplar

Seçenekler	Frekans	Yüzde(%)
Kitap Kafe	10	%10
Türk-İslam Atölyeleri (hat,tezhip, minyatür ebru vb.)	26	%26
Dini Müzik Atölyeleri	44	%44
Diğer.....	20	%20

Tablo 7 verileri, Vaiziye Medresesi'nin yeniden işlevlendirilmesi sürecinde katılımcıların en çok talep ettikleri etkinlik türlerinin belirlenmesine yönelik önemli

bulgular sunmaktadır. Katılımcıların tercihleri, medresenin tarihî kimliğiyle uyumlu, toplumun sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına yanıt verebilecek şekilde çeşitlenmiştir. En fazla tercih edilen etkinlik türü, %44 ile dinî musiki atölyeleri olmuştur. Bu tercih, medresenin manevi atmosferiyle bütünleşen etkinliklerin, yapının tarihî kimliğini destekleyerek daha fazla ziyaretçi çekme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların %26'sı, hat, tezhip, minyatür ve ebru gibi Türk-İslam sanatlarına yönelik atölyeleri tercih etmiş; bu durum, geleneksel sanatların korunmasına yönelik güçlü bir toplumsal talep olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından sanat üretimi ve sanatsal eğitime dayalı etkinliklerin medrese bünyesinde değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

Katılımcıların %10'u ise kitap kafe önerisini tercih etmiş ve bu durum, kültürel bilgilendirme ile sosyal etkileşimi hedefleyen daha modern ve entelektüel etkinliklere duyulan sınırlı fakat anlamlı ilgiyi yansıtmaktadır. Öte yandan, %20 oranındaki katılımcı “Diğer” kategorisinde halk sergileri, kültürel festivaller ve çeşitli eğitim programları gibi yaratıcı öneriler sunmuştur. Bu durum, medresenin yeniden işlevlendirilmesi sürecinde katılımcıların daha geniş bir etkinlik yelpazesi beklediğini ve farklı kullanım alanlarına açık bir yapı arzu ettiğini göstermektedir.

Genel olarak, dinî musiki ve Türk-İslam sanatları atölyeleri gibi geleneksel etkinliklerin öncelikli olarak değerlendirilmesi, Vaiziye Medresesi'nin tarihî kimliğiyle uyumlu biçimde yeniden işlevlendirilmesinde toplumsal beklentileri karşılayabilecek niteliktedir. Bununla birlikte, modern ve yaratıcı önerilerin de dikkate alınması, yapının kültürel çeşitliliği destekleyen çok yönlü bir işlev kazanmasına katkı sağlayacaktır.

3.7.2. Vaiziye Medresesi'nin İşlevi Dışında Kullanılması Turizmi Olumsuz Yönde Etkiler Mi?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi'nin işlevi dışında kullanılması turizmi olumsuz yönde etkiler mi? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 10'te sunulmuştur.

Tablo 8: ‘Vaiziye Medresesi’nin işlevi dışında kullanılması turizmi olumsuz yönde etkiler

Cevapla	Frekans	Yüzde(%)
Evet	62	%62
Hayır	18	%18
Kısmen	20	%20

Tablo 8, Vaiziye Medresesi’nin işlevi dışında kullanılmasının turizme etkisine ilişkin katılımcı görüşlerini ortaya koymaktadır. Veriler, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%62) medresenin tarihî işlevi dışında değerlendirilmesinin turizmi olumsuz yönde etkileyebileceği düşüncesinde birleştiğini göstermektedir. Bu yüksek oran, yapıların tarihî ve kültürel kimliklerine uygun biçimde kullanılmasının, turistik çekicilik açısından önemli bir unsur olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcıların bu yaklaşımı, medresenin yalnızca fiziksel bir mekân değil, aynı zamanda tarihî ve kültürel bir deneyim alanı olarak korunması gerektiğine işaret etmektedir.

Katılımcıların %18’i ise medresenin farklı işlevlerle değerlendirilmesinin turizme zarar vermeyeceğini, aksine doğru stratejilerle gerçekleştirilen bir dönüşümün daha geniş bir ziyaretçi kitlesine ulaşmayı mümkün kılabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, yalnızca yapının korunması değil, aynı zamanda çağdaş işlevlerle desteklenerek daha etkin bir biçimde değerlendirilmesi de önemlidir.

Öte yandan katılımcıların %20’si, medresenin işlevi dışında kullanılmasının turizme olumsuz etkiler doğurabileceğini kabul etmekle birlikte, bu etkinin uygun planlama ile sınırlı tutulabileceğini belirtmiştir. Bu yaklaşım, tarihî yapının fiziksel bütünlüğüne zarar vermeden, kültürel mirasla uyumlu modern etkinliklerin dikkatli bir biçimde yapı içerisine entegre edilmesini savunmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, Vaiziye Medresesi’nin tarihî işlevi dışında kullanılmasına yönelik toplumsal yaklaşım, büyük ölçüde temkinli ve korumacı bir perspektife dayanmaktadır. Yapının turizm değeriyle birlikte kültürel kimliğini sürdürebilmesi için, işlevsel dönüşüm süreçlerinin titizlikle planlanması ve uygulanması gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda, özgün değerlerin korunması ile

turistik potansiyelin dengeli biçimde ele alınması, sürdürülebilirlik açısından temel bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

3.7.3. Vaiziye Medresesi'nin Amacı Dışında Kullanılmasının Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği Konusunda Olumsuz Etkileri Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi'nin amacı dışında kullanılmasının kültürel mirasın sürdürülebilirliği konusunda olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 9'de sunulmuştur.

Tablo 9: 'Vaiziye Medresesi'nin amacı dışında kullanılmasının kültürel mirasın sürdürülebilirliği konusunda olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz?' Sorusuna verilen cevaplar

Cevapla	Frekans	Yüzde(%)
Evet	68	%68
Hayır	20	%20
Kısmen	12	%12

Tablo 9, Vaiziye Medresesi'nin amacı dışında kullanılmasının kültürel mirasın sürdürülebilirliği üzerindeki etkilerine dair toplumsal görüşleri ortaya koymaktadır. Katılımcıların %68'i, medresenin tarihî ve kültürel kimliğiyle örtüşmeyen bir biçimde kullanılması durumunda, bu durumun kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceğini ifade etmiştir. Bu yüksek oran, Vaiziye Medresesi'nin yalnızca fiziksel bir yapı değil, aynı zamanda manevi ve kültürel bir simge olarak algılandığını ve bu kimliğin korunmasına yönelik güçlü bir toplumsal hassasiyet bulunduğunu göstermektedir. Katılımcılar, tarihî yapıların işlevsel dönüşümünün, özenli ve bağlama duyarlı bir biçimde gerçekleştirilmediği takdirde, yapının özgün kimliğini zedeleyebileceği ve toplumsal bellekteki yerini zayıflatabileceği düşüncesini taşımaktadır.

Katılımcıların %20'si ise medresenin amacı dışında kullanılmasının kültürel mirasın sürdürülebilirliğine olumsuz bir etkisi olmayacağını belirtmiştir. Bu görüşü

savunanlar, uygun stratejilerle planlanan işlevsel dönüşümlerin tarihî yapıların yaşatılmasına katkı sağlayabileceğini ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğini destekleyebileceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre, modern işlevlerin tarihî yapılara entegrasyonu, doğru bir yöntemle uygulandığında, yapıların zamana uyum sağlamalarına imkân tanıyabilir.

Öte yandan, katılımcıların %12'si, medresenin amacı dışında kullanılmasının kısmen olumsuz sonuçlar doğurabileceğini, ancak bu etkilerin dengeli ve dikkatli bir planlama süreci ile en aza indirilebileceğini dile getirmiştir. Bu kesim, kültürel mirasın hem tarihî kimliğini koruyarak hem de çağdaş ihtiyaçlara yanıt verecek biçimde sürdürülebilirliğinin sağlanması gerektiğini savunmaktadır.

Elde edilen bulgular, Vaiziye Medresesi'nin yeniden işlevlendirilmesi sürecinde, tarihî ve kültürel değerlerin ön planda tutulması gerektiğini göstermektedir. Medresenin özgün kimliğiyle çelişen bir kullanımın, toplum nezdinde mirasın geleceğini tehdit eden bir unsur olarak algılandığı görülmektedir. Bu nedenle, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için, işlevsel dönüşüm süreçlerinin bağlamsal duyarlılık ve çok yönlü toplumsal beklentiler doğrultusunda şekillendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

3.7.4. Vaiziye Medresesi, Tarihsel Olarak Kur'an Eğitimi, Hadis, Fıkıh Dersleri ve Dini Sohbetler Gibi Geleneksel Dini İşlevlere Sahipti. Sizce Medresenin Bu İşlevleri Dışında Kültürel ve Sosyal Amaçlı Kullanımı Toplumsal Fayda Açısından Uygun Mudur?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi, tarihsel Kur'an eğitimi, hadis, fıkıh dersleri ve dini sohbetler gibi geleneksel dini işlevlere sahipti. Sizce medresenin bu işlevleri dışında kültürel ve sosyal amaçlı kullanımı toplumsal fayda açısından uygun mudur? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: ‘Vaiziye Medresesi, tarihsel olarak Kur’an eğitimi, hadis, fıkıh dersleri ve dini sohbetler gibi geleneksel dini işlevlere sahipti. Sizce medresenin bu işlevleri dışında kültürel ve sosyal amaçlı kullanımı toplumsal fayda açısından uygun mudur?’ Sorusuna verilen cevaplar

Seçenekler	Frekans	Yüzde(%)
Tamamen katılıyorum	10	%10
Katılıyorum	30	%30
Kısmen katılıyorum	36	%36
Katılmıyorum	20	%20
Kısmen katılmıyorum	4	%4
Hiç katılmıyorum	-	-

Tablo 10, Vaiziye Medresesi’nin geleneksel dini işlevlerinin dışında, kültürel ve sosyal amaçlarla kullanılmasına ilişkin katılımcı görüşlerini ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, medresenin çok yönlü kullanımına yönelik toplumsal yaklaşımda genel bir olumlu eğilim olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların %10’u, medresenin kültürel ve sosyal amaçlarla kullanılmasını tamamen uygun bulmakta ve bu tür bir kullanımın toplumsal fayda sağlayacağını savunmaktadır. Bu görüşe göre, tarihî yapının yalnızca dini eğitim işleviyle sınırlı kalmaması, aynı zamanda toplumun kültürel ve sosyal ihtiyaçlarına da yanıt verebilmesi açısından önem arz etmektedir. Benzer şekilde, %30’luk bir kesim de bu görüşü desteklemekte ve medresenin sosyal ve kültürel etkinliklere ev sahipliği yapmasının hem toplumsal etkileşimi artıracak hem de yapının sürdürülebilirliğini destekleyeceğini belirtmektedir.

Katılımcıların %36’sı, medresenin kültürel ve sosyal amaçlarla kullanılmasının kısmen uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu katılımcılar, farklı işlevlerin tarihî ve dini kimliğe zarar vermemesi koşuluyla toplumsal fayda sağlayabileceğini savunmaktadır. Bu görüş, çok işlevli kullanımın dikkatli ve dengeli bir planlama ile yürütülmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Öte yandan, %20'lik bir kesim, medresenin kültürel ve sosyal amaçlarla kullanılmasına karşı çıkarak, tarihsel olarak dini bir yapıya sahip olan medresenin özgün kimliğinden sapmasının uygun olmayacağını ifade etmektedir. Bu katılımcılara göre, medrese yalnızca dini eğitim amacıyla kullanılmalı ve özgün işlevinden uzaklaşmamalıdır.

Katılımcıların %4'ü ise bu tür bir kullanımın tamamen karşısında olmamakla birlikte, belirli sınırlamalar dâhilinde kabul edilebileceğini belirtmektedir. Bu görüş, medresenin temel dini işlevine zarar vermeyecek şekilde, bazı sosyal etkinliklere kontrollü olarak yer verilebileceğini savunmaktadır. Dikkat çekici bir şekilde, hiçbir katılımcı medresenin kültürel ve sosyal amaçlarla kullanımına tamamen karşı çıkmamıştır. Bu bulgu, toplumda tarihî yapıların işlevsel çeşitliliğine daha açık ve esnek bir bakış açısının benimsendiğine işaret etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların %76'sı medresenin kültürel ve sosyal amaçlarla kullanımını olumlu karşılamakta, %36'lık bir kesim ise bu tür bir dönüşümü bazı koşullara bağlı olarak desteklemektedir. Buna karşın, %20'lik grup bu görüşe katılmayarak, medresenin yalnızca dini amaçlarla kullanılmasının uygun olduğunu savunmaktadır. Bu veriler, Vaiziye Medresesi'nin tarihî ve kültürel kimliğine zarar vermeden sosyal ve kültürel işlevler yüklenmesi hâlinde, toplum tarafından desteklenen çok yönlü bir kamusal alan haline gelebileceğini göstermektedir. Böylece, medrese yalnızca dini kimliğiyle değil, kültürel mirasın yaşatılmasına katkı sunan dinamik bir sosyal yapı olarak da değerlendirilebilecektir.

3.7.5. Vaiziye Medresesi'nin Eğitim Dışındaki Farklı Amaçlarla Kullanılmasının, Yapının Orijinal Kimliği ve İşlevini Korumasını Olumsuz Etkileyebileceğini Düşünüyor Musunuz?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesi'nin eğitim dışındaki farklı amaçlarla kullanılmasının, yapının orijinal kimliği ve işlevini korumasını olumsuz etkileyebileceğini düşünüyor musunuz? Sorusuna yönelik cevaplar Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 11: ‘Vaiziye Medresesi’nin eğitim dışındaki farklı amaçlarla kullanılmasının, yapının orijinal kimliği ve işlevini korumasını olumsuz etkileyebileceğini düşünüyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar

Cevapla	Frekans	Yüzde(%)
Evet	74	%74
Hayır	16	%16
Kısmen	6	%6

Tablo 11, Vaiziye Medresesi’nin eğitim dışındaki amaçlarla kullanılmasının, yapının orijinal kimliği ve işlevi üzerindeki olası etkilerine dair katılımcı görüşlerini ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, tarihî yapıların işlevsel dönüşümüne dair toplumsal algının büyük ölçüde olumsuz olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların %74’ü, medresenin eğitim dışı amaçlarla kullanılmasının yapının orijinal kimliği ve işlevini olumsuz etkileyeceğini ifade etmiştir. Bu yüksek oran, medresenin yalnızca fiziksel bir yapı değil, aynı zamanda güçlü bir tarihî ve manevi kimliğe sahip olduğu yönündeki toplumsal bilinci ortaya koymaktadır. Katılımcılar, medresenin asli işlevinden sapmasının, hem fiziksel dokusuna hem de taşıdığı kültürel ve dini değerlere zarar verebileceği endişesini dile getirmektedir. Bu görüş, kültürel mirasın korunmasına ilişkin duyarlılığın oldukça yaygın olduğunu ve tarihî yapıların işlevlendirilmesinde özgün kimliğin muhafazasına büyük önem verildiğini göstermektedir.

Öte yandan, katılımcıların %16’sı, medresenin farklı amaçlarla kullanımının orijinal kimliğe zarar vermeyeceğini savunmaktadır. Bu görüşü benimseyen kesim, tarihî yapıların toplumsal bellekte canlı kalabilmesi için yalnızca geleneksel dini işlevlerle sınırlı kalmaması gerektiğini, aksine farklı sosyal ve kültürel kullanımların yapının işlevselliğini artırabileceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, tarihî yapının yalnızca geçmişin bir temsilcisi değil, aynı zamanda günümüz toplumuna da hizmet edebilecek yaşayan bir mekân olduğuna işaret etmektedir.

Katılımcıların %10’u ise, medresenin eğitim dışındaki kullanımlarının orijinal kimliği ve işlevi üzerinde kısmi bir olumsuz etkide bulunabileceğini belirtmektedir. Bu katılımcılar, farklı işlevlerin medreseye entegre edilmesinin ancak sınırlı ve kontrollü bir biçimde gerçekleşmesi hâlinde kabul edilebilir olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe

göre, yapılacak işlevsel dönüşüm, yapının tarihî amacını ve ruhunu yansıtan nitelikte olmalı, özgünlükten uzaklaşmamalıdır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğu, medresenin tarihî ve kültürel değerlerini korumak amacıyla orijinal işlevine sadık kalınmasını savunmaktadır. Bu durum, kültürel mirasların yeniden işlevlendirilmesi sürecinde dikkatli bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Vaiziye Medresesi örneğinde olduğu gibi, tarihî yapıların sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, işlevsellik ile özgün kimlik arasında hassas bir denge gözetilmesi toplumsal açıdan da büyük önem taşımaktadır.

3.7.6. Vaiziye Medresesinin Modern Hayata Entegrasyonu İçin Hangi Tür Çözümler Önerirsiniz?

Görüşme yapılan kişilere Vaiziye Medresesinin modern hayata entegrasyonu için hangi tür çözümler önerirsiniz? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 12: ‘Vaiziye Medresesinin modern hayata entegrasyonu için hangi tür çözümler önerirsiniz?’ Sorusuna verilen cevaplar

Seçenekler	Frekans	Yüzde(%)
Eğitim amaçlı kullanılması	20	%20
Türk İslam Sanatları yapılan atölye faaliyetlere yer verilmesi	44	%44
Sergi mekanı olarak kullanılması	6	% 6
Müze olarak kullanılması	6	% 6
Diğer	24	%24

Tablo 12’de yer alan verilere göre, Vaiziye Medresesi’nin modern hayata entegrasyonu için önerilen çözümler arasında en fazla tercih edilen seçenek, Türk

İslam Sanatları yapılan atölye faaliyetlerine yer verilmesi olmuştur (%44). Bu öneri, medresenin tarihi kimliğine saygı gösterilerek, geleneksel Türk İslam sanatlarının yaşatılabileceği bir ortam sağlanmasını önermektedir. Bu tür atölyeler, hem sanatın korunmasına katkı sağlar hem de toplumda sanata olan ilgiyi artırarak kültürel bir bağ kurar. Bu çözüm, medresenin sadece bir dini eğitim mekanı olmasının ötesine geçerek, kültürel ve sanatsal bir merkez haline gelmesini sağlamaktadır.

Eğitim amaçlı kullanılması seçeneği de önemli bir oranla (%20) tercih edilmiştir. Bu, medresenin orijinal işlevinin korunmasına yönelik bir öneri olup, eğitim faaliyetlerinin, özellikle modern ve geleneksel bilgi akışını birleştiren bir yapıya dönüştürülmesini savunmaktadır. Bu çözüm, medresenin hem tarihî misyonunu sürdürmesine hem de modern eğitim ihtiyaçlarına hitap etmesine olanak tanıyabilir.

Sergi mekanı olarak kullanılması ve Müze olarak kullanılması seçenekleri, her biri %16 oranında destek bulmuş ve tarihî ve kültürel mirasın korunmasına yönelik iki farklı yaklaşım önermektedir. Sergi mekanı önerisi, medresenin içine sanat eserlerinin ve kültürel ürünlerin yerleştirilerek, ziyaretçilere estetik ve kültürel deneyimler sunulmasını amaçlamaktadır. Müze önerisi ise, medresenin geçmişteki işlevlerini ve tarihsel önemini sergileyerek, kültürel bellek oluşturmayı hedefler. Bu iki seçenek, hem kültürel sürdürülebilirlik hem de ziyaretçi akışı açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Son olarak, Diğer seçeneği, %24 oranında bir destek almış olup, farklı ve yaratıcı çözümlerin ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bu grup, belki de medresenin çok yönlü bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğine ve bazı farklı alternatif kullanım alanlarının da keşfedilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Vaiziye Medresesi'nin modern hayata entegrasyonu için önerilen çözümler arasında en fazla tercih edilen seçenek, Türk İslam Sanatları atölyeleri olmuştur. Bu, medresenin kültürel işlevini güçlendirecek ve aynı zamanda geleneksel sanatların yaşatılmasını sağlayacak önemli bir adımdır. Bunun yanı sıra eğitim amaçlı kullanım önerisi, medresenin tarihî işlevini korurken modern ihtiyaçlara da cevap verecek bir çözüm olarak öne çıkmaktadır. Sergi ve müze gibi seçenekler ise, medresenin kültürel mirasını topluma tanıtmaya ve koruma açısından etkili olabilir.

Medresenin modern hayata entegrasyonu sürecinde, geleneksel işlevlerin korunması ve yeni işlevlerin bu doğrultuda entegre edilmesi gerektiği görülmektedir.

Ayrıca, Diğer seçenekle ifade edilen alternatif çözümler de, medresenin çok yönlü bir kullanımına olanak sağlayarak, toplumsal faydayı artırabilir.

3.7.7. Medreselerde Eğitim Faaliyetleri Dışında Sosyal ve Kültürel Aktiviteler Yapılması Gerekliğini Düşünüyor Musunuz?

Görüşme yapılan kişilere Medreselerde eğitim faaliyetleri dışında sosyal ve kültürel aktiviteler yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz? sorusuna yönelik cevaplar Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13: ‘Medreselerde eğitim faaliyetleri dışında sosyal ve kültürel aktiviteler yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar

Seçenekler	Frekans	Yüzde(%)
Tamamen katılıyorum	26	%26
Katılıyorum	46	%46
Kısmen katılıyorum	20	%20
Katılmıyorum	6	%6
Kısmen katılmıyorum	2	%2
Hiç katılmıyorum	-	-

Tablo 13’te yer alan verilere göre, katılımcıların büyük bir çoğunluğu medreselerin yalnızca dini ve eğitim odaklı işlevlerle sınırlı kalmaması gerektiğini düşünmektedir. Medreselerde sosyal ve kültürel aktivitelerin yapılması gerektiği görüşüne en yüksek oranla (%46) katılım sağlanmıştır. Bu oran, medreselerin tarihî ve kültürel yapılarına saygı gösterilerek, toplumun sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına da cevap verecek şekilde dönüştürülmesinin mümkün olduğunu ve bu dönüşümün medreselerin eğitim ve toplumsal katılım açısından daha geniş bir rol üstlenmesini sağlayabileceğini göstermektedir.

Tamamen katılıyorum seçeneğine verilen %26'lık destek, sosyal ve kültürel aktivitelerin medreselerin işlevine ek olarak çok önemli olduğunu düşünen katılımcıların sayısının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oran, medreselerin yalnızca eğitim odaklı değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal fayda sağlayacak etkinliklerle toplumla daha güçlü bir bağ kurabileceğine inananların varlığını yansıtmaktadır.

Kısmen katılıyorum diyenlerin oranı ise %20'dir. Bu grup, sosyal ve kültürel aktivitelerin gerekli olduğunu ancak bunların medresenin geleneksel işleviyle uyumlu şekilde planlanması gerektiğini savunmaktadır. Eğitimle iç içe, medresenin kimliğini bozmadan gerçekleştirilecek sosyal ve kültürel etkinliklerin daha uygun olduğu görüşü öne çıkmaktadır.

Katılmıyorum (%6) ve Kısmen katılmıyorum (%2) seçeneklerine verilen düşük oranlar, medreselerin sadece eğitim ve dini işlevlere odaklanması gerektiğini düşünen bir grubun varlığını işaret etmektedir. Ancak bu oranların düşük olması, toplumun büyük bir kısmının sosyal ve kültürel etkinliklere daha açık olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, veriler, medreselerin kültürel mirasın korunmasının yanı sıra toplumsal fayda sağlayacak sosyal ve kültürel aktivitelerle de desteklenmesi gerektiğine dair güçlü bir toplumsal talep olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, medreselerin sadece dini ve eğitim işlevleriyle sınırlı kalmadan, toplumsal katılımı ve kültürel etkileşimi artıran bir rol üstlenmesini mümkün kılacaktır.

3.7.8. Vaiziye Medresesi'nin Sanat Galerisi, Kütüphane, Konser Salonu Gibi İşlevlere Dönüştürülmesinin, Kentsel Bellek ve Toplumsal Sürdürülebilirliğe Katkı Sağlayacağını Düşünüyor Musunuz?

Vaiziye Medresesi'nin sanat galerisi, kütüphane, konser salonu gibi işlevlere dönüştürülmesinin, kentsel bellek ve toplumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz? Görüşme yapılan kişilere sorusuna yönelik cevaplar Tablo 15'de sunulmuştur.

Tablo 14: ‘Vaiziye Medresesi’nin sanat galerisi, kütüphane, konser salonu gibi işlevlere dönüştürülmesinin, kentsel bellek ve toplumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar

Cevapla	Frekans	Yüzde(%)
Evet	80	%80
Hayır	16	%16
Kısmen	4	% 4

Tablo 14’teki veriler, Vaiziye Medresesi’nin sanat galerisi, kütüphane veya konser salonu gibi işlevlere dönüştürülmesinin kentsel bellek ve toplumsal sürdürülebilirliğe önemli katkılar sağlayacağı yönündeki güçlü bir görüş birliğini ortaya koymaktadır. %80’lik oranla "Evet" cevabının verilmesi, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun medresenin kültürel işlevlerle donatılmasının hem kentsel bellek hem de toplumsal sürdürülebilirlik açısından faydalı olacağına inandığını göstermektedir. Bu sonuç, medreselerin tarihî değerlerinin sadece korunmasıyla sınırlı kalmaması, aynı zamanda aktif bir şekilde toplumla buluşturulmasının gerektiğine dair bir toplumsal bilinç olduğunu ortaya koymaktadır.

%16’lık "Hayır" cevabı, medreselerin orijinal işlevinin dışına çıkılmasının, bazı katılımcılar tarafından kentsel belleğin ve geleneksel kimliğin zedelenmesi riski olarak görüldüğünü gösteriyor olabilir. Bu kesim, medresenin tarihî kimliğinin korunarak, kültürel anlamını yitirmemesi gerektiğini savunuyor olabilir.

%6’lık "Kısmen" cevabı, bu tür dönüşümlerin potansiyel olarak faydalı olabileceğini ancak, dikkatlice planlanması ve tasarlanması gerektiğini vurgulayan bir grup olduğunu işaret eder. Bu grup, kentsel belleği zedelememek için sanatsal ve kültürel işlevlerin medresenin tarihî dokusuna uygun biçimde entegre edilmesi gerektiğini düşünebilir.

Genel olarak, bu veriler, Vaiziye Medresesi gibi tarihî yapıları, yalnızca korunmuş yapılar olarak görmekle kalmayıp, aktif bir şekilde toplumsal hayatın içinde tutmanın kentsel sürdürülebilirlik ve toplumsal bellek açısından önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu tür dönüşümler, hem kültürel mirası yaşatmak hem de toplumsal fayda sağlamak adına önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, Vaiziye Medresesi'nin tarihî, mimarî ve toplumsal yönleri çok boyutlu olarak ele alınmış; yeniden işlevlendirme sürecinin yalnızca fiziksel korumaya değil, kültürel ve toplumsal sürekliliğe de odaklanması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, çalışmanın başında ortaya konulan iki temel varsayımı doğrular niteliktedir.

Birinci olarak, geleneksel mimarî dokunun korunarak kültürel ve eğitsel amaçlı çağdaş işlevlerle bütünleştirilmesinin, yapının tarihî kimliğini sürdürülebilir kıldığı ve aynı zamanda etkin bir kullanım potansiyeli yarattığı görülmüştür. Bu sonuç, çalışmada sunulan birinci hipotezi doğrulamaktadır. Görüşme bulguları, mevcut kullanım biçimlerinin bu beklentiyi karşılamadığına; aksine, medresedeki ticari faaliyetlerin tarihî doku ile örtüşmediği yönünde yaygın bir toplumsal algının oluştuğuna işaret etmektedir.

İkinci olarak, Vaiziye Medresesi'nin çok yönlü işlevlerle –örneğin kültür merkezi, atölye, eğitim alanı vb.– yeniden değerlendirilmesinin, yapının yalnızca fiziksel korunmasına değil, aynı zamanda toplumla olan bağının güçlenmesine de katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, çalışmanın ikinci hipoteziyle birebir örtüşmektedir. Katılımcıların büyük bölümü, tarihî yapının sanatsal ve kültürel faaliyetlerle bütünleşmesini desteklemekte ve özellikle Türk-İslam sanatlarına yönelik atölyelerin kurulmasını önermektedir.

Ayrıca, çalışma sürecinde ortaya çıkan bulgular, tarihî yapıların yeniden işlevlendirilme süreçlerinde karşılaşılan temel bir sorun olan özgün kimliğin korunması ile güncel işlevsel gereksinimlerin dengelenmesi ihtiyacını da gözler önüne sermektedir. Bu durum, tezde tanımlanan ilk araştırma problemine doğrudan işaret etmektedir. Medrese örneğinde olduğu gibi, çoğu zaman tarihî yapılarda çağdaş işlevler ön plana çıkarılırken, yapının tarihî kimliği arka plana atılmakta ve bu da özgünlüğün kaybına neden olmaktadır.

Buna ek olarak, yapının sadece turistik veya ekonomik kazanç odaklı bir anlayışla ele alınması, tarihî yapıların kültürel kimlikleriyle olan bağlarını zayıflatmakta ve kolektif hafızadaki yerlerini tehdit etmektedir. Bu bağlamda ulaşılan sonuçlar, çalışmanın ikinci araştırma problemine doğrudan yanıt verir niteliktedir.

Katılımcıların görüşleri, sadece fiziksel korumanın yeterli olmadığı; aksine işlevsel, toplumsal ve simgesel boyutları da kapsayan bütüncül bir koruma anlayışına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Vaiziye Medresesi örneği, yalnızca fiziksel olarak ayakta tutulmasının yeterli olmadığını; aynı zamanda bu yapıların tarihî işlevleri, kültürel hafızadaki yerleri ve toplumsal bağlamlarıyla birlikte yaşatılmaları gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Ulusal ve uluslararası örnekler –Mısır’daki El-Ezher Medresesi, Fas’taki Karaviyyin Medresesi, İstanbul’daki Süleymaniye Medreseleri gibi– tarihî kimliklerinden koparılmadan yeniden işlevlendirilen yapılar olarak dikkat çekmektedir.

Katılımcı görüşleri doğrultusunda, geleneksel Türk-İslam sanatlarına yönelik atölyeler ve kültürel yeme-içme alanlarının medrese içinde açılmasının ziyaretçi ilgisini artıracak ve yapının tarihî dokusuyla daha iyi bütünleşeceği öngörülmektedir. Ancak bu tür uygulamalarda, mimarî bütünlüğe zarar vermeyen geçici ve hafif dokunuşlarla şekillenen çözümler tercih edilmelidir.

UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde yer alan Bursa Hanlar Bölgesi’ndeki Vaiziye Medresesi’nin turistik potansiyelinin yeterince kullanılmadığı tespit edilmiştir. Tanıtım eksiklikleri, yönlendirme yetersizlikleri ve içerik sunumundaki boşluklar, ziyaretçiler açısından yapının görünürlüğünü azaltmaktadır. UNESCO statüsünün yalnızca bir unvan olarak kalmaması, bu anlamın toplum ve ziyaretçiler nezdinde deneyimlenebilir kılınması gerekmektedir.

Bununla birlikte, toplumun genelinde medresenin kültürel ve sosyal amaçlarla kullanılmasına yönelik olumlu bir eğilim olduğu gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım, tarihî yapıların yaşayan ve dönüştürülebilen sosyal mekânlar olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir. Konya Karatay, Tokat Gök ve Erzurum Çifte Minareli Medrese örneklerinde olduğu gibi, özgün mimarî dokularına zarar verilmeden çok amaçlı kültürel mekânlara dönüştürülmeleri mümkündür.

Fas’taki Bou Inania Medresesi ve İran’daki İmamzadeh yapılarında olduğu gibi, ibadetle birlikte kültürel etkinliklerin sürdürülebildiği hibrit modeller, tarihî yapıların sadece geleneksel işlevlerle sınırlı kalmadan toplumsal fayda üretme potansiyelini göstermektedir.

Vaiziye Medresesi özelinde elde edilen bulgular, kültürel ve sosyal işlevlerle desteklenen bir kullanım biçiminin tarihî dokuyu zedelemekten mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, bu tür faaliyetlerin tarihî kimlik ve dini atmosferle uyumlu olması ve kamusal fayda üretmesi şartıyla desteklenebileceğini belirtmiştir. Bu durum, kültürel miras yönetiminin temel ilkeleri olan “işlevsel uyum” ve “toplumsal katılım” ile örtüşmektedir.

Vaiziye Medresesi'nin kültürel sürekliliğinin sağlanması ve toplumla bütünleşen bir yapıya dönüşmesi sürecinde, avlu kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, medrese avlusunun akademik, kültürel ve sosyal etkinlikleri barındıracak şekilde çok işlevli bir alan olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Avlu, medresenin tarihsel kimliğiyle uyumlu, ancak çağdaş ihtiyaçlara cevap veren bir kentsel odak haline getirilmelidir.

Öncelikle, avlu içerisine konumlandırılacak esnek oturma düzenekleri ve mobil sergi üniteleri ile çeşitli geçici sergilere, sanatsal performanslara ve konferanslara ev sahipliği yapabilme potansiyeli artırılmalıdır. Bu sayede, medrese avlusu, Safranbolu'nun kültürel yaşamına aktif olarak katılan, yaşayan bir mekan olacaktır. Ayrıca, avlunun doğal ışıklandırmasından ve atmosferinden faydalanılarak, açık hava derslikleri veya atölye çalışmaları için ideal bir ortam yaratılabilir. Bu, özellikle geleneksel el sanatları, hat sanatı, tezhip gibi alanlarda kısa süreli eğitimlerin düzenlenmesine olanak tanıyacaktır.

Ayrıca, avluya entegre edilecek bilgi panoları ve dijital etkileşim noktaları aracılığıyla medresenin tarihi, mimari özellikleri ve kültürel önemi ziyaretçilere aktarılabilir. Bu unsurlar, avlunun bir açık hava müzesi işlevi görmesini sağlayacak ve ziyaretçilerin medreseyle daha derin bir bağ kurmasına yardımcı olacaktır. Son olarak, avlunun peyzaj düzenlemesi, çevresel duyarlılık ve estetik değerler göz önünde bulundurularak yapılmalı, mekânın huzurlu ve davetkar atmosferi güçlendirilmelidir. Bu yaklaşımla Vaiziye Medresesi avlusu, geçmişle geleceği buluşturan, aktif bir öğrenme ve etkileşim alanı olarak medresenin yeniden işlevlendirilme sürecine önemli bir katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Vaiziye Medresesi'nin yalnızca korunması değil; anlamlı içeriklerle desteklenmiş, toplumla bütünleşmiş, kontrollü bir dönüşüm süreciyle yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir. Bu dönüşüm, tarihî kimliğiyle uyumlu,

retken ve katılımcı bir yapının inşasına zemin hazırlayacaktır. Böylece medrese, geçmişten günümüze uzanan kültürel sürekliliğin yaşayan bir parçası olmayı sürdürebilecektir.

Vaiziye (Mahkeme) Medresesi İçin Yeni İşlev nerisi

Vaiziye Medresesi'nin tarihî kimliğini koruyarak ağdaş kullanımlarla yeniden işlevlendirilmesi ve toplumsal yaşama entegre edilmesi sürecinde, çok katmanlı ve katılımcı bir yönetim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Araştırmada elde edilen nitel bulgular ve ulusal-uluslararası örnekler ışığında, aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Katılımcı ve Sürdürülebilir Koruma Yaklaşımları

Vaiziye Medresesi'nin tarihsel, mimarî ve toplumsal değerlerini geleceğe taşıyacak bir yeniden işlevlendirme süreci, ancak sistematik, katılımcı ve sürdürülebilir bir yönetim planı ile mümkün olacaktır. Bu kapsamda geliştirilen öneriler, yapının yalnızca fiziksel olarak değil, anlamsal, işlevsel ve toplumsal boyutlarda da koruma altına alınmasını amaçlamaktadır.

1) Alan Yönetimi ve Katılımcı Yönetim Modeli Kurulması

Vaiziye Medresesi'nin sürekli korunabilirliği için, farklı paydaşların bir araya geleceği bir "Alan Yönetimi Komisyonu" kurulmalıdır. Bu komisyon, Bursa Büyükşehir Belediyesi, ÇEKÜL Vakfı, TARKEM gibi miras odaklı sivil toplum kuruluşları, Karabük niversitesi gibi akademik kurumlar ve yerel esnaf temsililerinden oluşmalıdır. Komisyonun temel görevi, medresenin fiziksel bakımından sorumlu olmakla birlikte, etkinliklerin planlanması, fon yönetimi ve izleme-değerlendirme faaliyetlerini koordine etmektir.

Bu yapı, TARKEM modelinde olduğu gibi kamu-özel ortaklığını esas alarak yerel kalkınmaya katkı sağlayacak; medresenin yalnızca bir turizm öğesi değil, aynı zamanda yaşayan bir toplumsal mekân olmasını destekleyecektir.

2) Kimlik Temelli ve İşlevsel Uyum Odaklı Kullanım Önerileri

Medresenin yeniden işlevlendirilmesinde, yapının tarihsel dokusu, dinsel atmosferi ve sosyal bellekteki yeri gözetilerek uygun işlevler benimsenmelidir. Bu bağlamda şu öneriler öne çıkmaktadır:

- **Kültür Sanat Atölyeleri:** Hat, ebru, minyatür gibi geleneksel sanat dallarının öğretildiği, interaktif katılıma dayalı atölye programları.
- **Bölgesel Tarih Müzesi:** Bursa ve çevresinin sosyo-kültürel tarihini anlatan sergi alanları.
- **Eğitim ve Seminer Salonu:** Akademik toplantılar, kamu seminerleri ve panel etkinlikleri.
- **Kültürel Festivaller ve Etkinlikler:** Yıl boyu düzenlenecek tematik festival programlarıyla yapının canlı bir merkez olarak işlev görmesi.

Bu kullanım önerileri, yapının tarihsel kimliğine zarar vermeyecek şekilde tasarlanmalı; geçici, modüler ve sökülebilir yapı elemanları tercih edilmelidir.

Medrese Avlusunun Çok İşlevli Bir Merkez Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi:

Vaiziye Medresesi'nin kültürel sürekliliğinin sağlanması ve toplumla bütünleşen bir yapıya dönüşmesi sürecinde, avlu kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, medrese avlusunun akademik, kültürel ve sosyal etkinlikleri barındıracak şekilde çok işlevli bir alan olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Avlu, medresenin tarihsel kimliğiyle uyumlu, ancak çağdaş ihtiyaçlara cevap veren bir kentsel odak haline getirilmelidir.

Öncelikle, avlu içerisine konumlandırılacak esnek oturma düzenekleri ve mobil sergi üniteleri ile çeşitli geçici sergilere, sanatsal performanslara ve konferanslara ev sahipliği yapabilme potansiyeli artırılmalıdır. Bu sayede, medrese avlusu, Safranbolu'nun kültürel yaşamına aktif olarak katılan, yaşayan bir mekan olacaktır. Ayrıca, avlunun doğal ışıklandırmasından ve atmosferinden faydalanılarak, açık hava derslikleri veya atölye çalışmaları için ideal bir ortam yaratılabilir. Bu, özellikle

geleneksel el sanatları, hat sanatı, tezhip gibi alanlarda kısa süreli eğitimlerin düzenlenmesine olanak tanıyacaktır.

Ayrıca, avluya entegre edilecek bilgi panoları ve dijital etkileşim noktaları aracılığıyla medresenin tarihi, mimari özellikleri ve kültürel önemi ziyaretçilere aktarılabilir. Bu unsurlar, avlunun bir açık hava müzesi işlevi görmesini sağlayacak ve ziyaretçilerin medreseyle daha derin bir bağ kurmasına yardımcı olacaktır. Son olarak, avlunun peyzaj düzenlemesi, çevresel duyarlılık ve estetik değerler göz önünde bulundurularak yapılmalı, mekânın huzurlu ve davetkar atmosferi güçlendirilmelidir. Bu yaklaşımla Vaiziye Medresesi avlusu, geçmişle geleceği buluşturan, aktif bir öğrenme ve etkileşim alanı olarak medresenin yeniden işlevlendirilme sürecine önemli bir katkı sağlayacaktır.

3) Dijital Tanıtım, Belgelenme ve Sanal Erişim

Günümüzde dijital teknolojiler, kültürel mirasın tanıtımı ve korunmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Vaiziye Medresesi'ne yönelik şu uygulamalar hayata geçirilmelidir:

- 3B dijital modelleme ile yapının sanal tur olarak sunulması,
- Fotogrametri ve artırılmış gerçeklik (AR) uygulamalarıyla mobil cihazlardan deneyimlenebilen interaktif çözümler,
- Yapıya ilişkin dijital arşiv, sözlü tarih ve belgesel videoların bulunduğu bir "dijital bellek" platformunun kurulması.

Bu uygulamalar hem ulusal hem uluslararası ziyaretçi ilgisini artıracak hem de yapının korunması için belgelenmiş bir veri tabanı oluşturacaktır.

4) Gençlere Yönelik Kültürel Miras Eğitimi ve Gönüllülük Programları

Genç kuşakların kültürel mirasa yaklaşımını güçlendirmek adına, Vaiziye Medresesi'nde şu çalışmalar yürütülebilir:

- İlköğretim ve lise düzeyinde atölye gezileri, öğrenci rehberli turlar.
- Üniversitelerle iş birliği yaparak uygulamalı staj ve tez projeleri.

- Safranbolu örneğindeki gibi "Gönüllü Turizm Elçileri" modelinin uyarlanması.

Bu programlar, toplumsal sahiplenmeyi artıracak ve yapının gelecek nesillerce de benimsenmesini sağlayacaktır.

5) Kültürel Takvim ve Süreklilik Odaklı Etkinlik Planlaması

Medresede yıl boyu sürecek bir etkinlik takvimi oluşturulmalıdır. Örnek olarak:

- Ramazan ayına özel geleneksel sanat sergileri,
- Bursa'nın fethine dair tarihsel söyleşiler,
- Mevlid kandili gibi dini günlerde manevi etkinlikler,
- Güz festivali, el sanatları günleri gibi kültürel şölenler.

Bu etkinlikler, yapının yalnızca turistik değil, yerel yaşamın bir parçası olarak benimsenmesini sağlayacaktır.

6) Sosyal Kabul, Yerel Katılım ve Ekonomik Süreklilik

Yapının yaşayan bir merkez olması, ancak yerel halkın sürece aktif olarak katılmasıyla mümkün olabilir. Bu bağlamda:

- Yerel esnaf için yapı etrafında yönlendirme ve teşvik sistemi kurulmalı,
- Medrese içinde yer alacak ticarî faaliyetler (kütüphane kafe, hat eşyaları dükkanı vb.) sosyal sorumluluk modeliyle işletilmelidir,
- Gelirlerin bir bölümü yapının bakımı ve etkinlik fonuna aktarılmalıdır.

Vaiziye Medresesi için önerilen bu yönetim modeli; fiziksel, toplumsal, fonksiyonel ve dijital boyutlarda bütüncül bir koruma anlayışını esas almaktadır. Katılımcı, şeffaf ve esnek bir yönetim yapısıyla, bu tarihî yapının hem şehir kimliği içinde yeniden anlam kazanması, hem de kültürel miras yönetimi alanında örnek bir uygulama olarak öne çıkması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- AHUNBAY, Zeynep. *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: YEM Yayın. (2016).
- AKGÜNDÜZ, Hasan. *Klasik Osmanlı Medrese Sistemi*. İstanbul: Ulusal Yay. 1997.
- ARMAĞAN, Dilara. *Kültürel Mirasın Korunması Bağlamında Türkiye ve İtalya'daki Kolluğun Görev ve Yetkileri*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- ASLANAPA, Oktay. "Mimar Sinan'ın Medreseleri". *Vakıf Haftası Dergisi*. 1989, ss.201-212.
- AŞKUN, İ. Y. *Medrese Yapıları ve Koruma İlkeleri Doğrultusunda Çağdaş Yaşam İçindeki İşlevleri*. Milli Savunma Üniversitesi. Doktora Tezi, 1980.
- AYHAN, Mehmet. *Göreme Açık Hava Müzesi ve UNESCO'nun Periyodik Raporlarında Göreme ve Kapadokya Kayalık Sit Alanı Raporlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- AYVERDİ, E.H. *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti. C:1, 1966.
- BABAOĞLU, Pelin / AKMAN, Çiğdem. "İnsan Hakları Bağlamında Kültürel Mirasın Korunması Açısından Dijital Uygulamaların Kullanımı". *Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi*. C:16, S:4, 2023, ss.1143-1157.
- BALTACI, Cahit. *XV.-XVI.yy. Osmanlı Medreseleri. Teşkilat-ı Tarih*. İstanbul, 1976.
- BAYKAL, Kazım. *Bursa ve Anıtları*. Bursa: Halkevi Yayınları. 1950.
- BAYTOK, Ahmet / BOYRAZ, Mehmet / BAŞAR, Berkan. "Somut Olmayan Kültürel Miras Konulu Bilimsel Yayınların Veri Görselleştirme Tekniği ile Bibliyometrik Analizi". *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*. C:5, S:2, 2021, ss.246-262.
- BURCAW, G. E. *Introduction to Museum Work*. California: Altamira Press. 1997.
- Bursa İl Merkezi. *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler-III*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1983.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi. *Kozahan Restorasyon ve Yeniden İşlevlendirme Projesi Raporu*. 2013.

- CIVAZ OKTAR, İnanç. Müzeler ve Kültürel Çeşitlilik: İtalya'dan Bir Vaka İncelemesi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- ÇEÇEN, Anıl. "Kültür Yönetimi". Amme İdaresi Dergisi. C:18, S:2, 1985, ss.113-140.
- ÇIRAK ALTINÖRS, A. / GÖKSU, E. "Arkeolojik Değerlerin Planlama Süreçlerine Katılımını Sağlayan Bir Strateji Olarak Arkeolojik Envanterleme". TMMOB Şehir Plancıları Odası-Planlama Dergisi. S:49, 2010, ss.15-28.
- ÇÜÇEN, A. Kadir. "Kültür, Uygarlık, Evrensellik ve Çok-Kültürlülük". Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi. S:4, 2005, ss.111-115.
- DEMİRALP, Yekta. Erken Dönem Osmanlı Medreseleri (1300-1500). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları. 1999.
- DIĞIROĞLU, Filiz. "II. Meşrutiyet Dönemi Taşrasında Bir Medrese Kütüphanesi: Bursa Tedrisat-ı Cedide-i İlmiye Kütüphanesi". Arşiv Dünyası. C:6, S:1, 2019, ss.42-51.
- DOSTOĞLU, N. T. Osmanlı Dönemi'nde Bursa. Antalya: AKMED. 2011.
- DURAK, Şahin. Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Turizm Planlanması: Diyarbakır Tarihi Sur İçİ Bölgesi Örneği. Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- ERKAL, M. Sosyoloji. İstanbul: Der Yayınları. 1993.
- ES, Oğuz. "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı". Edebiyat Dergisi. C:28, S:2, 2011.
- FEİLDEN, B. M. (2003). *Conservation of Historic Buildings*. Architectural Press.
- GENÇER, C. İrem. "İklim Krizi ve Kültürel Mirasın Korunması Konusunda Uluslararası Yaklaşımlar". TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, Mimar.ist. S:75, 2022, ss.36-40.
- GOLDZİHER, Ignaz. Introduction to Islamic Theology and Law. çev. Andras and Ruth Hamori. Princeton: Princeton University Press. 1981.
- GÜMÜŞÇÜ, Osman. "Tarihi Coğrafya ve Kültürel Miras". ERDEM. S:75, 2018, ss.99-120.
- GÜNDEN, Burcu. Yükseköğrenim Gören Bireylerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumları ile Kültürel Miras Kavramına İlişkin Metaforik Algıları Üzerine Bir Çalışma. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2021.

- GÜNDÜZ KÜSKÜ, Sema / SOYDAN, Elif. “Lala Şahin Paşa ve Kirmasti (Mustafakemalpaşa) Lala Şahin Paşa Külliyesi Camisi”. Sanat Yıllığı Tarihi. S:32, 2023, ss.305-345.
- HERGÜNER, Burak. “Kültürel Miras Yönetimi ve Üniversite Müzeleri: Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Cambridge Üniversite Müze Sisteminin Analizi”. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi. S:13, 2023, ss.108-118.
- HIZLI, M. Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. C: 2, S: 1, 1987, ss.1-9.
- HIZLI, M. Osmanlı Klasik Dönemde Bursa Medreseleri. İstanbul: İz Yayıncılık. 1998.
- HIZLI, Mefail. XVI. Asır Bursa Medreseleri. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 1986.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, *Süleymaniye Külliyesi Restorasyon Proje Raporu*. 2014.
- ICOMOS, *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*.1964.
- ILDIZ, Deniz. Gökdere Medresesi Örneğinde Klasik Dönemi Öncesi Bursa Medreseleri. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- JOKILEHTO, J. *A History of Architectural Conservation*. Butterworth-Heinemann. 1999.
- KAPLANOĞLU, R. Doğal ve Anıtsal Eserleri ile Bursa. İstanbul: Osmangazi Belediyesi. 2003.
- KARATAŞ, Ali İhsan. Bursa Kütüphaneleri. Bursa: İhlas Gazetecilik A.Ş. 2013.
- KARATEPE, Tuğba. Osmanlı Şehirleşmesinde Mimari Düzenler ve Bursa Örneği. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- KASAPOĞLU AKYOL, Pınar. “COVID-19 Küresel Salgın Dönemi ve Sonrası Müze Etkinlikleri”. Milli Folklor. C:16, S:127, 2020.
- KAYA, Mine. “Çevrimiçi Uzaktan Eğitimde Öğretmenlerin Teknolojik Rollerinin Belirlenmesi: Delphi Çalışması”. Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırma ve Değerlendirme. S:6, 2023, ss.85-108.
- KELEŞ, Hamza. “Vakfiyelere Göre XV. Yüzyıl’da Bursa’da İmar Faaliyetleri”. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. S:21, 2001.
- KEPECİOĞLU, Kamil. Bursa Kütüğü. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi, C:4, 2010.

- KESKİN, Hilal / GİRGİN, Göksel Kemal. “Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras İnsanlığın Temsili Listesi Gruplandırması ve Türk Mutfak Kültürü”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. S:5, 2021, ss.214-231.
- KOLUKISA, Baktygul Kulamshaeva. Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Etkinlik Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- KORKMAZ SEKİTMEZ, Merve. “İstanbul Mimar Sinan Dönemi Medreseleri ve Üsküdar Mihrimah Sultan Medresesi Koruma ve İşlev Sorunları”. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- KOYUNCU, Özlem. Uluslararası Örgütlerin Ulusal Kültür ve Eğitimdeki Yeri ve Önemi: Türkiye UNESCO Örneği. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- KÖPRÜLÜ BAĞBANCİ, Özlem. Bursa Hanlar Bölgesi Değişim ve Dönüşüm Sürecinin İncelenmesi ve Bölgenin Korunması Üzerine Bir Araştırma. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi, 2007.
- KÖROĞLU, Özlem / ULUSOY YILDIRIM, Hasret / AVCIKURT, Cevdet. “Kültürel Miras Kavramına İlişkin Algıların Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi”. *Turizm Akademik Dergisi*. S:1, 2018, ss.98-113.
- KUMAŞ, Nursel. “XIX. Ve XX. Yüzyıllarda Bursada Klasik Eğitim Kurumları: “Sıbyan Okulları ve Medreseler””. Muğla: 2. Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı. 2017.
- KURAK AÇICI, Funda / ERTAŞ, Şebnem / SÖNMEZ, Elif. “Sürdürülebilir Turizm: Kültür Turizmi ve Kültürel Miras”. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. C:3, S:1, 2021, ss.52-66.
- KÜLCÜ, Özlem Taşkın. “Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi”. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. C:1, S:1, 2015, ss.27-32.
- LAWRENCE, P. *Interpretive Social Research: A Methodological Introduction*. London: Sage Publications.2003.
- MAYRING, P. "Qualitative Content Analysis." *Forum: Qualitative Social Research*, 1(2).2000.
- MUMCU, Batuhan. Türkiye’de Kültürel Mirası Korumaya Yönelik Politikaların Kamu Yönetimine Yansıması Alan Başkanlığı Uygulaması. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Doktora Tezi, 2023.

- NEUMAN, W. L. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çev. Sedef Özge). Ankara: Yayınodası.2014.
- NEGİZ, Nilüfer. “Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek”. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*. C:3, S:1, 2017, ss.159-172.
- OĞUZ, M. Öcal. “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras”. *Milli Folklor*. Y:25, S:100, 2013, ss.5-13.
- OĞUZ, M. Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?. Geleneksel Yayıncılık. Genişletilmiş 3. Baskı, 2018.
- ÖKSÜZ KUŞÇUOĞLU, Gizem / TAŞ, Murat. “Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*. C:2, S:1, 2017, ss.58-67.
- ÖLÇER ÖZÜNEL, Evrim. “İnsanlar, Gezegen ve Refah İçin Bir Eylem Planı: Somut Olmayan Kültürel Miras ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Eleştirel Yaklaşım”. *Milli Folklor*. Y:27, S:116, 2017, ss.18-32.
- ÖZCAN, Abdülkadir. “Lala Şahin Paşa”. *Türkiye Diyanet Vakti Ansiklopedisi*. S:27, 2003, ss.77-78.
- ÖZKAN, Şerife. Medrese Tabirinin İlk Defa Ortaya Çıkışı, Selçuklular Zamanında Medreselerin Kuruluş Sebepleri ve Medrese Eğitimi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- ÖZLEM, Doğan. *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. Notos Kitap. 2012.
- ÖZTÜRK, Yücel. Kuruluşundan 1950’ye Kadar Bursa Belediyesi ve Hizmetleri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, 2014.
- PAR, A. H. Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük. İstanbul: Yelken Matbaası. 1984.
- PEKER, A. U. Bursa Yıldırım Beyazid Külliyesi. *Tasarım Merkezi Dergisi*. S:8, 2007, ss.24-33.
- RODWELL, D. (2007). *Conservation and Sustainability in Historic Cities*. Wiley-Blackwell.
- SÜEL, Mustafa. “Antik Dönemde Bursa”. Ankara: Bursa T.C. Kültür Bakanlığı Yayını. 1996.
- ŞAHİN, Seda / ÜNAL, Aydın. “Uluslararası ve Ulusal Turizm Kuruluşları”. Genel Turizm. Ed. Necdet HACIOĞLU/ Mesut BOZKURT/ Bayram ŞAHİN. Çanakkale: Paradigma Yayınları. 2016, ss.257-276.

- ŞAHİN, Tahsin. “Bir Osmanlı Başkentinde Celaliler: Bursa’da Celali İstilas ve Yarattığı Tahribat”. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. C:23, S:443, 2022, ss.785-820.
- ŞENTÜRK, Aylin. UNESCO Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- TAPAN, İrfan. “Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Tarihi ve Kültürel Miras Yapılarına Etkisi: Malatya Örneği”. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. C:10, S:2, 2023, ss.436-449.
- TATAR TİMUR, Özlem. Bursa Kalesi İçindeki Osmanlı Dönemi Mimari Eserler. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- TATLIĞINAR, Mehmet Emin. İnsancıl Hukuk İhlallerinde Sorumluluk. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- TEKELİ, İ. “Bursa’nın Tarihinde Üç Ayrı Dönüşüm Dönemi”. Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bursa ve Yöresi Uluslararası Kongre. Mimarlar Odası Bursa Şubesi. 1999, ss.7-30.
- TURGUT GÜLTEKİN, Nevin / ÇETİN, Tuğçe Nur. “Dünya Mirası Kültürel Rotalar Kapsamında Türkiye’deki Gelişim Koridorlarının Değerlendirilmesi”. Turkish Journal of Social Research. S:23, 2019.
- TYLOR, Edward Burnett. “Kültür Bilimi”. çev. Esra DABAĞCI. ViraVerita E-Dergi. S:4, 2016, ss.91-110.
- UNESCO. (2011). *Recommendation on the Historic Urban Landscape (HUL)*.
- UNESCO. (2013). *Bou Inania Medersa Restoration Project Report, Fez, Morocco*.
- ÜNAL, Zeynep Gül. “Akademik Değerlendirme”, *Kültürel Mirasın Korunması*. ed. İstanbul Valiliği/İstanbul AFAD/ İPKB. İstanbul: İSMEP Rehber Kitaplar Beyaz Gemi Sosyal Proje Ajansı. 2014.
- ÜNER, Gülşah / KÖSTEN, Elif Yeşim / ALICI AKA, Merve. “Bursa Tarihi Kent Merkezi ve Gündelik Hayat Üzerinden Kültürel Mirasın Farkındalığına Ait Bir Sorgulama”. Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı, 2023, ss.754-764.
- YILDIZ, Hakkı Dursun. Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi. İstanbul, C:7, 1988.
- YILMAZ, Harun. “Medrese Nedir? XII. ve XII. Yüzyıllarda Dımaşk Medreseleri Üzerine Bir İnceleme”. Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi. C:21, S:40, 2016, ss.33-70.

YÜCEL BATMAZ, Nazlı / BİÇİCİ, Gülhanım. “Türkiye’de Somut Kültürel Mirasın Korunması Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırıkkale-Delice Örneği”. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi. C:4, S:1, 2021, ss.97-110.

ZENGİNKUZUCU, Dikran. “Filistin Devleti’nin Başvurusu Bağlamında Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin Yargı Yetkisi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Rolünün Analizi”. Uluslararası Suçlar ve Tarih. S:19, 2018, ss.17-48.

İNTERNET KAYNAKÇASI

URL 1: **Haraççioğlu Medresesi**. (2024, Nisan 5). Kültür Envanteri. Erişim Adresi: <https://kulturenvanteri.com/tr/yer/haraccioglu-medresesi/#17.1/40.183792/29.057274>.

URL 2: **Haraççioğlu Sosyal Tesisleri**. (2024, Nisan 5). Osmangazi Belediyesi. Erişim Adresi: <https://www.osmangazi.bel.tr/tr/proje/haraccioglu-sosyal-tesisleri>.

URL 3: **Mahkeme (Vaiziye) Medresesi-Bursa**. (2024, Ekim 7). Türkiye Kültür Portalı. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/kulturenvanteri/mahkeme-vaiziye-medresesi#>.

URL 4: **Süleyman Paşa Medresesi-Bursa**. (2023, Nisan 5). Türkiye Kültür Portalı. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/suleyman-pasa-medresesi>.

URL 5: **Vaiziye Medresesi**. (2013, Şubat). Bursa Ulucami. Erişim Adresi: <https://bursaulucami.blogspot.com/2013/02/vaiziye-medresesi.html>.

URL 6: UNESCO, “Mexico City Declaration on Cultural Policies”, (1982), https://culturalrights.net/descargas/drets_culturals401.pdf, Erişim Tarihi: 18.03.2024.

URL7:İsmep. “Kültürel Mirasın Korunması”. 2004, <http://www.Guvenliyasam.Org/WpContent/Uploads/2016/02/Kulturel.Pdf>, Erişim Tarihi: 01.04.2024.

URL8:Bursa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. “Tarihçe”. <https://bursa.ktb.gov.tr/TR-70230/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 04.04.2024.

URL9: Bursa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. “Tarihçe”. <https://bursa.ktb.gov.tr/TR-70230/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 04.04.2024.

URL 10: “Vaiziye Medresesi”, Bursa Ulucami,
<https://bursaulucami.blogspot.com/2013/02/vaiziye-medresesi.html>, Erişim
Tarihi: 01.10.2024.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çalışma grubuna ilişkin tanımlayıcı bilgiler	68
Tablo 2: ‘Vaiziye Medresesi’nde yapılan faaliyetler medresenin tarihi dokusu ile uyumlu olduğunu düşünüyor musun?’ sorusuna verilen cevaplar.....	69
Tablo 3: ‘Vaiziye Medresesi’nde koruma ve yeniden işlevlendirme süreci devam etmektedir. Bu süreci, kültürel mirasın korunması ve işlevlendirilmesi açısından yeterli buluyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar.....	71
Tablo 4: ‘UNESCO listesine giren Bursa hanlar bölgesinde yer alan Vaiziye Medresesi yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret ediliyor mu?’ sorusuna verilen cevaplar.....	73
Tablo 5: ‘Vaiziye Medresesi’nin avlu kısmına ‘Türk-İslam Sanatlarına (hat, tezhip, minyatür, çini, ipek böcekçiliği, kilim ve dokuma vb.) yönelik atölyeler ve yeme-içme alanlarının yapılması ziyaretçi sayısını artırır mı?’ Sorusuna verilen cevaplar	75
Tablo 6: ‘Medreseler geçmişte eğitim amaçlı inşa edilmiş yapılardır. Günümüzde Vaiziye Medresesi’ndeki ticari faaliyetlerin bu dokunun ruhuna uyumlu olmadığını düşünüyor musunuz? Aşağıda verilen seçeneklerden hangisi önerirsiniz?’ Sorusuna verilen cevaplar.....	77
Tablo 7: ‘Vaiziye Medresesi’nin yeniden işlevlendirilmesi sürecinde sizce aşağıdaki etkinliklerden hangisine yer verilmelidir (Birkaç seçenek işaretleyebilirsiniz)’ Sorusuna verilen cevaplar.....	79
Tablo 8: ‘Vaiziye Medresesi’nin işlevi dışında kullanılması turizmi olumsuz yönde etkiler.....	81
Tablo 9: ‘Vaiziye Medresesi’nin amacı dışında kullanılmasının kültürel mirasın sürdürülebilirliği konusunda olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz?’Sorusuna verilen cevaplar.....	82
Tablo 10: ‘Vaiziye Medresesi, tarihsel olarak Kur’an eğitimi, hadis, fıkıh dersleri ve dini sohbetler gibi geleneksel dini işlevlere sahipti. Sizce medresenin bu işlevleri dışında kültürel ve sosyal amaçlı kullanımı toplumsal fayda açısından uygun mudur?’ Sorusuna verilen cevaplar	84
Tablo 11: ‘Vaiziye Medresesi’nin eğitim dışındaki farklı amaçlarla kullanılmasının, yapının orijinal kimliği ve işlevini korumasını olumsuz etkileyebileceğini düşünüyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar	86

Tablo 12: ‘Vaiziye Medresesinin modern hayata entegrasyonu için hangi tür çözümler önerirsiniz?’ Sorusuna verilen cevaplar	87
Tablo 13: ‘Medreselerde eğitim faaliyetleri dışında sosyal ve kültürel aktiviteler yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar.....	89
Tablo 14: ‘Vaiziye Medresesi’nin sanat galerisi, kütüphane, konser salonu gibi işlevlere dönüştürülmesinin, kentsel bellek ve toplumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz?’ Sorusuna verilen cevaplar	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bursa Bölgesi Fetih Haritası	33
Şekil 2: İpek Böcekçiliği	34
Şekil 3: Kozahan'ın günümüzdeki görünümü.....	36
Şekil 4: Süleyman Paşa Medresesi planı	41
Şekil 5: Süleyman Paşa Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü 1	42
Şekil 6: Süleyman Paşa Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü 2	42
Şekil 7: Süleyman Paşa Medresesi'nin günümüzdeki görünümü	43
Şekil 8: Gökdere Medresesi kültür ve sanat merkezi	44
Şekil 9: Gökdere Medresesi kültür ve sanat merkezine ait bir görünüm.	45
Şekil 10: Lala Şahin Paşa Medresesi günümüz planı.....	46
Şekil 11: Türbenin eski bir fotoğrafı	47
Şekil 12: Lala Şahin Paşa Medresesi minare.....	48
Şekil 13: Haraççıoğlu Medresesi günümüzdeki görünümü	50
Şekil 14: Yıldırım Medresesi'nin planı	52
Şekil 15: Bursa'da Yer Alan Vaiziye Medresesi ve Çevresinin Konum Haritası	53
Şekil 16: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin planı.....	55
Şekil 17: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin avlusu ve hücreler	56
Şekil 18: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nde dükkanlar ve dükkanların saçakları.....	58
Şekil 19: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin revakları	59
Şekil 20: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin dış cephesi	60
Şekil 21 : Vaiziye (Mahkeme) Medresesi'nin giriş kapısı	61
Şekil 22: Tezin kavramsal çerçeve listesi.....	66

EKLER

Ek 1 : Etik Kurul Başvuru Formu

T.C
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU BAŞKANLIĞI'NA

ETİK KURUL BAŞVURU FORMU

Bilimsel bir araştırma için veri toplamak amacıyla oluşturulan ölçüm aracı ekte sunulmuştur. Ölçüm aracının bilimsel araştırma kuralları ve etik ilkelere uygunluğu tarafımızca kontrol edilmiş olup, aksine bir durumun tespit edilmesi durumunda sorumluluğu bize aittir. Ölçüm araçları ve içeriği değiştirildiği takdirde etik kurula tarafımızca yeniden başvuru yapılacaktır. Ölçüm aracının etik açıdan uygunluğunun incelenmesi için gereğini arz ederim.

11/04/2025

Araştırmacı
Betül BEDİR
İmza

Sorumlu Araştırmacı
Doç. Dr. Cigdem BOGENÇ

Araştırmanın Konusu : Kültürel Mirasın Korunması Açısından Bursa Medreseleri Vakıfı Medresesi
Örneği

Sorumlu Araştırmacının Bağlı Olduğu Birim : Karabük Üniversitesi Safranbolu Başak Cengiz Mimarlık
Fakültesi

Bilimsel Araştırmanın Yapılacağı Yer/Kurum/Kuruluş (ayrıntılı) : Bursa

Sorumlu Araştırmacı (Danışman) İletişim Bilgisi:

E-posta adresi: _____

Tel: _____

Araştırmacının (Öğrenci) İletişim ve Adres Bilgisi:

E-posta adresi: _____

Tel: _____

Ek. Ölçüm aracı (anket, test, ölçek, mülakat, gözlem, resim, çizim, video, film, ses kaydı ve benzeri)

Not: Ölçüm aracı hangi dil/dillerde uygulanacak ise o dil/dillerde sunulmalı ve ölçüm aracının bire bir Türkçe
çevirisi de başvuru belgelerine eklenmelidir.

Ek 2 : Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi, " Kültürel Mirasın Korunması Açısından Bursa Medreseleri Vaiziye Medresesi Örneği" adlı yüksek lisans çalışması için araştırmaya katılmaya davet ediyoruz. **Araştırma Hakkında** Karabük Üniversitesi Disiplinlerarası Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Yüksek Lisans programında yapılacak olan bu araştırmada amaç, kültürel mirasın değişen kullanımını analiz etmektir.

Kültürel mirasın zaman içerisinde değişen kullanımını derinlemesine anlamak için yarı yapılandırılmış mülakat(vb.) ile veri toplama araçları kullanılacaktır. Bu yöntem kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi ve kullanımını anlamak için uygun bir yaklaşım sağlayacaktır.

Katılımcı Hakları

Araştırmaya katılım tamamen gönüllüdür. Katılımcılar, herhangi bir sebep göstermeden diledikleri zaman araştırmadan ayrılabilirler. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ve gözlemler sırasında elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak ve anonimleştirilecektir. Ses kaydı yapılacak görüşmelerde, katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulacak ve araştırmada anonim bir kod kullanılacaktır. Kayıtlar ve veriler yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Katılımcılar, ses kaydına izin verip vermeme hakkına sahiptir.

Katılımcıların Bilgilendirilmesi

Araştırma hakkında bilgilendirildim. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Onay

Katılımcının

Adı Soyadı :
e-posta/Telefon :
İmzası:

Araştırmacının

Adı Soyadı : Betül BEDİR
e-posta :
İmzası :

Not: Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır. Yürütücü yukarıdaki metinlerdeki uygun görüldüğü değişikliği yapabilir

Ek 3 : Anket Formu

Bu anket formu, “Kültürel Mirasın Korunması Açısından Bursa Medreseleri: Vaiziye (Mahkeme) Medresesi Örneği” başlıklı Yüksek Lisans Tezi kapsamında hazırlanmıştır.

I. Temel Bilgiler

1.Cinsiyetiniz nedir?

a) Kadın b) Erkek

2. Yaş gurubunuz?

() 18- 22 () 23-29 () 30-35 () 36-40 () 40-50 () 50-60 () 61 ve yukarı

3) Eğitim durumunuz nedir?

a) İlkokul b) Lise c) Önlisans d) Lisans e) Yüksek lisans/DoktorA

4) Mesleğiniz nedir?

.....

II. Vaiziye Medresesi’nin Mevcut Kullanımı

5) Vaiziye Medresesi’nde yapılan faaliyetlerin, medresenin tarihi dokusu ile uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

6) Vaiziye Medresesi’nde koruma ve yeniden işlevlendirme süreci devam etmektedir. Bu süreci, kültürel mirasın korunması ve işlevlendirilmesi açısından yeterli buluyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

7) UNESCO listesine giren Bursa Hanlar Bölgesi’nde yer alan Vaiziye Medresesi, yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret ediliyor mu?

a) Evet b) Hayır

8) Vaiziye Medresesi’nin avlu kısmına ‘Türk-İslam Sanatlarına (hat, tezhip, minyatür, çini, ipek böcekçiliği, kilim ve dokuma vb.) yönelik atölyeler ve yeme-içme alanlarının yapılması ziyaretçi sayısını artırır mı?

a) Evet b) Hayır

9) Medreseler geçmişte eğitim amaçlı inşa edilmiş yapılardır. Günümüzde Vaiziye Medresesi’ndeki ticari faaliyetlerin bu dokunun ruhuna uyumlu olmadığını düşünüyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

10) Vaiziye Medresesi'nin yeniden işlevlendirilmesi sürecinde sizce aşağıdaki etkinliklerden hangisine yer verilmelidir (Birkaç seçenek işaretleyebilirsiniz).

- a) Kitap Kafe
- b) Türk-İslam Atölyeleri (hat,tezhip, minyatür ebru vb.)
- c) Dini Musiki Atölyeleri
- d) Diğer:

11) Vaiziye Medresesi'nin işlevi dışında kullanılması turizmi olumsuz yönde etkiler mi?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kısmen

12) Vaiziye Medresesi'nin amacı dışında kullanılmasının kültürel mirasın sürdürülebilirliği konusunda olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kısmen

13) Vaiziye Medresesi, tarihsel olarak Kur'an eğitimi, hadis, fıkıh dersleri ve dini sohbetler gibi geleneksel dini işlevlere sahipti. Sizce medresenin bu işlevleri dışında kültürel ve sosyal amaçlı kullanımı toplumsal fayda açısından uygun mudur?

- a) Tamamen Katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Kısmen Katılıyorum
- d) Katılmıyorum
- e) Kısmen Katılmıyorum
- f) Hiç Katılmıyorum

14) Vaiziye Medresesi'nin eğitim dışındaki farklı amaçlarla kullanılmasının, yapının orijinal kimliği ve işlevini korumasını olumsuz etkileyebileceğini düşünüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kısmen

15) Vaiziye Medresesi'nin modern hayata entegrasyonu için hangi çözümleri önerirsiniz?

- a) Eğitim amaçlı kullanılması
- b) Türk-İslam sanatlarına yönelik atölye faaliyetleri
- c) Sergi mekânı olarak kullanılması
- d) Müze olarak kullanılması
- e) Derslik olarak kullanılması
- f) Diğer:

16) Medreselerde eğitim faaliyetleri dışında sosyal ve kültürel aktiviteler yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?

- a) Tamamen Katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Kısmen Katılıyorum
- d) Katılmıyorum
- e) Kısmen Katılmıyorum
- f) Hiç Katılmıyorum

17) Vaiziye Medresesi'nin sanat galerisi, kütüphane, konser salonu gibi işlevlere dönüştürülmesinin, kentsel bellek ve toplumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

ÖZGEÇMİŞ

Betül Bedir; ilk, orta ve lise öğrenimini Bursa'nın Yıldırım ilçesinde tamamlamıştır. 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde İnönü Üniversitesi Malatya İlahiyat Fakültesi'ni kazanmış, 2014 yılında lisans eğitimini başarıyla tamamlamıştır. Lisans eğitiminin ardından sekiz ay süren pedagojik formasyon eğitimini almıştır.

2015 yılı Eylül ayı atamasıyla Ağrı Merkez İmam Hatip Lisesi'ne İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmeni olarak atanmıştır. Yaklaşık bir buçuk yıl bu görevde bulunduktan sonra, eş durumu mazeretiyle İstanbul Saray Anadolu İmam Hatip Lisesi'ne tayin olmuştur. Beş yıl süresince burada görev yapmasının ardından, Safranbolu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü kadrosuna atanmıştır. Safranbolu'da ilk olarak Şehit Murat Akdemir Fen ve Proje Okulu'nda bir dönem öğretmenlik yapmış, ardından Safranbolu Sağlık Meslek Lisesi'nde görevine devam etmiştir.

2020 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Lisans Programı'na başlamış ve 2024 yılında bu programdan mezun olmuştur.

Son iki yıldır Abdurrahman Yerlikaya Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde İHL Meslek Dersleri Öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Bu süre zarfında yürüttüğü başarılı projeler neticesinde, 2024 yılı SADA Projesi kapsamında başarı belgesi almaya hak kazanmıştır. Ayrıca görev yaptığı kurumda yürütülen Erasmus+ projesi çerçevesinde, İtalya'da düzenlenen bir eğitim kursuna katılmış ve Europass Hareketlilik Belgesi almaya hak kazanmıştır.

Görev süresi boyunca çeşitli hizmet içi eğitim seminerlerine katılmış; bu eğitimlerin sonunda birçok başarı belgesiyle ödüllendirilmiştir.

Evli olan Betül Bedir, sekiz ve üç yaşlarında iki çocuk annesidir.